

Egy hét a világgazdaságban

Japán szerződése

A Szovjetunió és Japán képviselői április 13-án Tokióban aláírták a két ország öt évre szóló gazdasági megállapodását, amely 1985-ig szabályozza az árucseré-forgalmat. A két folyamán Pekingben Japán költésért tárgyalta a Kína által lemondott nagytérték megrendeléseiről, valamint a több milliárd dolláros kínai hitelkeresetről. Brüsszelben nyilvánosságra hozták a Közös Piac tavalyi olajfogyasztásáról szóló összefoglaló statisztikáit, amelyek tanúsága szerint 1980-ban számottevően csökkent a kilencek energiatakarékossága.

Az elmúlt évtized utolsó éveiben Japán a Szovjetunió egyik legnagyobb nyugati gazdasági partnere volt. A jelentős árucseré-forgalom mellett nagyszabású együttműködési megállapodások születtek a szibériai földgáz- és takács közös kiaknázásáról, kiépítéséről, valamint a műszaki és tudományos kooperáció elmélyítéséről. 1980-ban megtört a gazdasági kapcsolatok fejlődésének korábbi üteme, s a szovjet piacon a szigetország nyugat-európai versenytársai kedvező pozíciókat értek el. A carteri kereskedelmkorlátozó intézkedéseket ellenszenvvel fogadó NSZK és Franciaország például tavaly 20-30 százalékkal növelte szovjet forgalmát, a szovjet-japán árucseré viszont csak mintegy 6 százalékkal bővült. (Érdemes megjegyezni, hogy az alacsony ütemű növekedés ellenére is viszonylag magas szinten maradt az egymás közötti kereskedelem, amelynek értéke 4,6 milliárd dollár volt.)

Szovjetunióval - igen!

Az új gazdasági megállapodástól mindkét ország gazdasági szakemberei a kapcsolatok javulását, a kereskedelem régi dinamikájának visszaállítását várják. 1985-ig a Szovjetunió elsősorban földgázt, szén és kőolajat szállít Japánnak, de növeli késztermék-kivitelét is. A szigetország exportlistáján elsősorban gépek és berendezések, vegyi cikkek és textilárúk szerepelnek. Még folyó a tárgyalások arról a tervezett acélcso-ügyletről, amelynek értéke a tervek szerint meghaladja a 3,5 milliárd dollárt.

Nemrégiben négy japán acélgyártó - köztük a Nippon Steel és a Sumitomo - följajánlotta a Szovjetunióval, hogy a tervezett nyugat-európai földgázüzletéhez acélcsoveket szállítana. A Nyugat-Szibériából induló, csaknem 5000 kilométeres földgázvezeték számára a japán acélgyártók a nyugat-európai csőszállítók mellett szívesen exportálnának nagy átmérőjű acélcsoveket, hiszen a hazai ipar számára a sokmillió tonnás megrendelés további konjunktúrát biztosíthat. A nemzetközi kereskedelemben az ilyen nagy értékű üzletek lebonyolítására manapság hitelkonstrukció keretében kerül sor. A téllalami japán Eximbank illetékes a hitelek nyújtásában, s jelenleg tisztázzák a több mint

3 milliárd dolláros hitelnyújtás pénzügyi feltételeit. A japán acélgyártók nagyon bíznak abban, hogy az Eximbank az export finanszírozása mellett dönt.

A hitelkérdések ugyancsak fontos helyet kaptak a január óta tartó japán-kínai „vesztárgyalások” sokadik, ezen a héten Pekingben megtartott fordulóján is. Az év első hónapjában a kiigazítási politika jegyében Kína mintegy 3 milliárd dollár értékű korábbi megrendelését mondta le japán cégeknek. Néhány nyugat-európai - elsősorban NSZK-beli - vállalatot is értesítettek számos megrendelés törlesztéséről, de kétségtelen, hogy a japán cégekért a legnagyobb veszteség. A korábbi megállapodásokat felülvizsgálva Peking arra a következtetésre jutott, hogy az ország jelenlegi gazdasági helyzete nem teszi lehetővé a szándékolt óriásberuházások végrehajtását, vagyis anyagi eszközök hiján töröltek sok megrendelést.

Elhalasztották a paosani acélmű első szakaszának építését, s ez a döntés több mint egymilliárd dollár kárt okozott a japán vállalatoknak, amelyek már megkezdtek a megrendelt berendezések legyártását. Noha Kína a japán cégek megértését kérte a nemzetközi kereskedelmi gyakorlatban szokatlan döntése miatt, a szigetország érdekelt vállalatai kártérítést követeltek, sőt, a további hitelek nyújtásának befagyasztását kérték a kormánytól. Hosszas huzavona után végül is tárgyalások kezdődtek a két ország között, hogy mentse, ami még menthető. A Mitsubishi és a Nippon Steel nem volt hajlandó megvárni a tárgyalások végét, s lemondták a maguk részéről az üzleteket, ezzel elvágyva minden további egyezkedési lehetőséget.

Energiatakarékosság

A kedvező időjárás, a gazdasági visszaesés és nem utolsósorban az energiatakarékosság hatására tovább csökken a felelt tőkés országok kőolaj-felhasználása. Az olajpiacon jelenleg túlkínálat van, néhány olajtermelő ország kénytelen 1-2 dollárt engedni „fekete aranyának” eladási árából. A hét elején Ecuador csökkentette exportárát, Líbia és más arab országok viszont az olajkitermelés visszafogásának lehetőségét fontolgatja arra az esetre, ha a túlkínálat és a világgazdasági árak esése tartósan bizonyul.

A statisztikák szerint tavaly nemcsak az Egyesült Államok, hanem a Közös Piac is csökkentette olajfelhasználását és importját. A kilencek 1980-ban 11 százalékkal kevesebb olajat importáltak, mint egy évvel korábban. Összességében 420 millió tonna olajat szereztek be külföldről.

Gonda György - Szentgáli Péter

A KOPINT jelenti

Tovább csökkent az arany ára

Egyenletesen csökken a nemesfémek részvényeinek értéke. E tendencia - melynek mértéke a múlt héten az aranyról 4 százalékos, az ezüstnél és a platínánál 3 százalékos volt - már három hete tart. A nem nemesfémek piacán is általában estek a jegyzések árszínvonalai. A legnagyobb mértékű a csökkenés (5 százalék) az ón árainál. A malaysiai ón 3 százalékkal olcsóbb. A réznél, a katódnál, az alumíniumnál és az antimonnál igen csekély mértékű a csökkenés, az ólom ára is csak 2 százalékkal esett a múlt heti hasonló mértékű emelkedés után. A horgany jegyzése kissé magasabb lett a londoni tőzsdén. 1,5 százalékkal. Megemlítendő még a vashulladék áralakulása, mely ismét csökkent 2,5 százalékkal, és ezt az irányt követte 1,5 százalékkal az ocskavas is. Egy hét alatt 12 százalékkal zuhant a cukor ára az

USA-ban. Londonban ez a csökkenés jóval kisebb mértékű volt, csak 2 százalékos (finomított), illetve 3,5 százalékos (nyers). Csekély mértékben, de ismét emelkedett a kávé és a kakao árjegyzése (2-4 százalékkal). A zsir ára 1 százalékkal esett. A rizs jegyzése 2 százalékkal emelkedett.

DEVIZÁK 1981. április 16.	
1 USA DOLLAR az egyes országok pénznemében	
Bécs	15,401 - 15,501
Brüsszel	36,76 - 35,82
Párizs	5,1535 - 5,1645
Frankfurt	2,1880 - 2,1895
Milánó	1087,35 - 1088,25
Amszterdam	2,4255 - 2,4280
Tokió	217,53
1 ANGOL FONT értéké USA dollárban	
London	2,1505 - 2,1525
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia	
Zürich	480,00 - 483,00
London	482,50

A ki nem használt alkotókészség: veszteség

Kreativitás

Alkalmazkodás a siker záloga? - A Budapesti Vegyiműveknél vizsgálják (2.)

„Az ember testből, érteleméből és képzelőerőből van megalkotva. Teste esendő, értelme megbízhatatlan, de képzelőereje naggya teheti.” (J. Masefield)

A képzelőerőn kívül a jó vezető tulajdonságai között emlegetik még például a kezdeményező-készséget, a kreativitást, határozottságot stb. Ahogy nehezedik a gazdasági helyzet, úgy várnak el mind többet az irányítóktól, hogy legalább jó munkával, új ötletek, más módszerek bevezetésével enyhítsenek a gazdasági gondokon. Ez az igény végül is jogos, kérdése azonban, a ma gazdasági vezetői képesek-e ennek eleget tenni, vannak-e annyira kreatívak, hogy a nagyobb követelményeknek megfelelően többet és mást nyújtsanak. Egyáltalán: milyen emberek kerülnek a vezetői székekbe?

objektív jellemzővel, mint például az életkor, az iskolai végzettség? Kiderült, hogy az életkor emelkedésével nő a kívülről irányítottág. Tehát a vezetők valahol beletörődnek a meglévő helyzetbe, egyre kevesebben vállalják saját értékrendjüket, hajlanak a kompromisszumra. A köznapi megfigyelés is ezt mu-

súlnak azok az elvek, amelyeket deklarálunk. A vezetővel szembeni hármias követelményrendszer túl általános, le kellene bontani az alkalmazhatóság szintjére. A vezető kiválasztásában az is nagy előrelépést jelentene, ha világos előrejutási mechanizmus lenne a vállalatoknál. Enélkül az emberek nincsenek tisztában az, milyen követelményeknek kell megfelelniük ahhoz, hogy előre juthassanak. Ha a személyzeti munkában nem dolgozzák ki ezt a mechanizmust, ez óhatatlanul az értékrend további torzulásához vezet, mivel a kiválasztás demokratizmusa nélkül nem várható, hogy a valóban rátermett emberek kerüljenek a vezetői posztokra.

Testületi rendszerben

Miért foglalkoztunk ilyen részletesen ezzel a vizsgálattal? - vetődhet fel a kérdés. Hiszen csak közvetetten van köze a kreativitáshoz. A válasz ez utóbbi: mert köze van a kreativitáshoz. Mert elvben valóban az alkotóképes embereknek van nagyobb esélyük a gazdasági életben, a valóságban azonban a vezetői helyek számottevő részét nem ők foglalják el. Ez a szociológiai vizsgálat is rámutat arra, hogy az elmélet és a gyakorlat ilyen fokú különbsége gátolja a gazdaságpolitikai követelmények megvalósulását. Ilyen előrelépési rendszerben az alkotóképes emberek nem jutnak el azokra a helyekre, ahol alkotni is tudnának. Vagy ha eljutnak, már késő. Feladták elveiket.

Hogy a vezető tudása, alkalmassága mennyire meghatározza a vállalat legkötér, s így az emberi kreativitás kibontakozását, példa erre a Budapesti Vegyiművek, s igazgatója, Poros Tamás. Itt különböző átszervezéssel, az említett pszichológiai laboratórium működtetésével teremteték meg a lehetőséget az objektív vezető kiválasztódásra. Azért is érdemes ezt a vállalatot megemlíteni, mert a téma elméleti művelői is - szinte kivétel nélkül - őket neveztek meg. A helyzet komolyságát mutatja - vagy talán az elmélet és gyakorlat teljes elszigeteltségét? -, hogy nem is igen tudtak többet megemlíteni. A BVM-nél az irányítás testületi rendszerben folyik, vagyis minden vezető kialakította maga körül azt a csoportot, amely a döntésben, irányításban segíti. Így van ez a vállalat legfelső szintjén, s közvetlenül a termelésirányítóknál. A pszichológusok ma már minden új diplomás vezetői alkalmasságát, alkotóképességét vizsgálják, ezenkívül időről időre elemzik a kinevezett vezetőkről alkotott képet is. Az ehhez szükséges véleményeket név nélkül kéri a beosztottaktól, így a kapott kép is reálisabb, s az esetleges megtorzítások is elkerülhetők.

Tenni kell valamit

A BVM azonban csak egy példa arra, mi mindent érdemes lehet tenni a vezetés fejlesztésére, a dolgozók kreativitásának kibontakoztatására. Bizonyára számos egyéb, új megoldás is jó eredményt hozhat. Ehhez azonban először is tenni kell valamit. Mert csupán azt hangoztatni - említette egyik beszélgető partnerem -, hogy nagy tartalékok vannak a vezetésben, vakvágányra vezet. Csak akkor beszélhetünk tartalékokról, ha ezeket mobilizálni tudjuk. Amihez az eddigi eszközeink elégtelennek bizonyultak. Mert ezek a bizonyos „tartalékok” nem tudatos koncepció alapján váltak „tartalékokká”. A ki nem használt emberi erőforrás nem vihető át egyik évről a másikra: ez veszteség, s nem tartalék.

Kocsai Ilona

Vezetői szerepfelfogás

E kérdések megválaszolásához a szociológus segítségét vesszük igénybe. Dr. Nemes Ferenc, az Országos Vezetőképző Központ tudományos igazgatója, a vállalati magatartás vizsgálata után az utóbbi időben a vezető kiválasztást tanulmányozta.

A vállalati munkára, eredményekre nyilvánvalóan minden dolgozónak van némi befolyása, a meghatározó szerep azonban a vezetőké. A vezető kiválasztással kapcsolatban gyakran emlegetik a kontrasztelektiót. Vajon ez csak a köztudatban él így, vagy alátámasztható megállapítás? Végül ez is a vizsgálatot sürgette - említette a szociológus -, hogy a gazdaságpolitikában időről időre megfogalmazott, vezetőikkel szembeni követelményekkel az érintettek is egyetértenek, a konkrét cselekedetekben ezek megsemm tűkrözödnék mindig. Az igény és a megvalósítás között valahol torzulás következik be. A gazdaságpolitika síkján kialakított szerepvárás szembe kerül a vezetői szerepfelfogással.

A külföldi irodalomban használatos - amit a magyar kutatók is átvettek - a kívülről és a belülről irányított vezető-típusok megkülönböztetése. Előbbi jellemzője az alkalmazkodás, a megfontoltság, a tapintatosság; az ilyen vezető kapcsolatorientált, míg a második csoportba tartozók ötletesek, határozottak, kezdeményező-készek, energikusak, saját értékrendjükből indulnak ki, feladatorientáltak. A gazdaságirányításban megfogalmazott vezetői szerepvárás belülről irányított vezető igényel. A kutatás kiinduló hipotézise mégis az volt, hogy Magyarországon több a kívülről irányított vezető.

A textil-, a gép- és az építőipar tíz vállalatának több mint 600 vezetőjét kérdezték meg a téma különböző aspektusairól közelítve. A résztvevők először is a felsorolt személyiségjegyeket rangsorolták aszerint, melyiket tartják a legfontosabbnak a sikerhez, az eredményes munkához. Majd ugyanezeket a jellemzőket az előrejutás szerint kellett sorbarakniuk. Érdekes módon a sikernél a belülről irányított vezetői tulajdonságok kerültek az élre, a másik esetben viszont a kívülről irányított vezetők jellemzői. Például az előrejutásnál az alkalmazkodás lett az első, míg ez a sikernél a felsorolt tíz tényező közül csak a nyolcadik helyet foglalta el. Vagyis a szociológus már a vizsgálat kezdetén lényeges ellentmondással találkozott. A siker, az eredményesség csak kis mértékben feltétele az előrejutásnak, pedig éppen a sikeres embereknek kellene vezetői székbe kerülniük. Amolyan skizofrén helyzet alakult ki: a sikerért is, az előrejutásért is kell valamit tenni. Pszichológusok szerint az egyikhez szükséges tulajdonságok gyakran kizárják a másikat.

Milyen összefüggésben vannak az egyes vezetői típusok az olyan

tatja: sok ember negyven év körül kezdi elveszíteni korábbi dinamizmusát. (Ez, persze, nem jelenti azt automatikusan, hogy minden fiatal egyben dinamikus is, s hogy az idősebbek sohasem.)

Önmegvalósításra törekszenek

Az iskolai végzettséggel, szak-képzettséggel fordított a helyzet. Minél felkészültebb valaki, annál inkább törekszik az önmegvalósításra. Ez az emberek többségénél nem öncélú, a társadalom érdekében tenné. Más kérdés, hogy azok, akik a kezdeményező-készséknek nem engednek zöld utat, sokszor szintén a társadalmi érdek nevében gáncsolnak. Persze, a szőlámszerűvé váló hivatkozás mögött az esetek többségében egyéni érdekek húzódnak meg...

A munkával szembeni igényekben általában az önmegvalósítás került az első helyre, utána jöttek az anyagi és a szociális feltételek. Minél inkább törekszik valaki önmegvalósításra, annál inkább belülről irányított, azaz annál kreatívabb. Az alacsonyabb keresetű vezetőknél a bér került az első helyre, s utána következett az önmegvalósítás igénye. Vagyis minél jobban ismerik a vezetőket anyagilag, annál inkább a munkára, és az általuk irányított vállalatra koncentrálnak.

Az előrejutás feltételeit körvonalazva, a belülről irányított vezetők a vezetői ismereteket tartották a legfontosabbnak, rögtön utána a politikai alkalmasság, a szakmai ismeretek következtek. A kívülről irányítottaknál az első helyen a politikai alkalmasság, a másodikokon az összeköttetés szerepelt. Vagyis az első esetben az értékrend lényegében egybeesik a társadalom értékrendjével, míg az utóbbinál eltorzult. És éppen ez a veszélyes: ez utóbbi csoport jut könnyebben előre. A politikai aktivitás bizonyos fokig alkalmat teremt kapcsolatok létesítésére, s ez esetenként nagyobb mértékben esik latba, mint a többi elem.

A megkérdezetteknek több mint fele - főleg azok, akik még alsó szinteken dolgoznak - előre kíván jutni a vállalati hierarchiában. Vagyis az előbb jelzett veszély ténylegesen is fennáll. (A kapcsolatorientált emberek egyben ambíciózusabbak, már ami az előrelépést illeti.)

Tehát a mai gazdaságpolitikai követelményekkel legtöbbször nincs összhangban a vezetői szerepfelfogása. A megvalósítás közben törés következik be. Úgy tűnik, hogy az a társadalmi közeg, amelyben dolgoznak, nem kedvez a belülről irányított vezetőknek. A feltételrendszerben nem minden esetben érvénye-

A szuzai menyegző a Nemzeti Színházban

Mi történt holnap?

Fegyelmzett, szimmetrikusan osztott, tág tér; hátsó feleben lépcsősorral emelkedő második szint, s egy abból előrenyúló, különböző dőlésszögekben mozgatható, középponti plató. Emlékeztet *Ruszt József* korábbi, még kecskeméti korszakának színpadképeire, legalábbis szerkesztési elvében, jótékony elvontságában, de tagolása nyugodtabb amazokénál, s egész hatásában — ha lehet — még puritánabb. Alighanem azért, mert a formák fokozott ökonómiajához ezúttal nem az egykori, éles-kemény színpadkompozíció, a fekete-fehérvörös hármasa társul, hanem egy visszafogottabb, pasztelesebb, fáradtabb árnyalatokba hajló kolo-

rit. Am az előadás most is a jellegzetes ruszti nyitóképek egyikevel indul: zenére — ezúttal érces fúvósok dominálnak — bevonuló szereplők, a rivalda vonaláig előreirramodó „néma személyzet”; s e nagy tablóban, természetesen, meglobogtatják a szokásos rőt leplet, ami a *rusztidádkban* azután betölti egyebek között a nászúgy és a szembefordító szerepét is. Valami változás azonban e vándorkellékben is megfigyelhető. A hatalmas anyag vöröse ezúttal a széleken már feketébe megy át, Miközben Pármenion, a világhódító Nagy Sándor legigazabb barátja, e játék hőse, ceremóniális gesztussal magasba emeli a kelmét, jól láthatjuk, hogy az már itt, a kezdetben sem tisztá.

Igen, Sütő András drámája, *A szuzai menyegző*, eleve piszkos helyzetből indul. A hellén birodalom nem elégszik meg Perzsia bekebelezésével — a meghódítottak *beolvasztására* törekszik. Nem elég, hogy a legyőzött katonákat immár az egykori ellenség seregébe sorozták, nem elég, hogy a bujdokló király, Dareiosz felesége immár Nagy Sándornak nyújtja kezét, a birodalom megteremtője népeinek verkeveredésében látja az üdvös jövőt. Vagyis, az *asszimiláció* természetes módjával kívánja betétezni, amit nyílt erőszakkal megkezdett. A nagy terv első, látványos lépéseként, egyetlen éjszakán tízezer görög harcos tízezer *kiutalt* perzsa lányt visz majd nászúgyba.

Pármenion a győzők közül való. Hajdani játszópartja, most bizalmasa és fegyvertársa a nagy makedónnak. Nem a hódítás, nem is a birodalom ellensége. Csak a legújabb *módszerekkel* nem ért egyet. A magát az Olümposzra ültető Sándorral — mert azt vallja, hogy „az istenség zásukta”. Meg az önkéntesség és érzelme nélküli párosításpolitikával. Azonkívül nyíltan megveti ura hízelgő-ostoba helytartóit, s láthatóan Roxánétól, Dareiosz özvegyétől, a „megnyerjük az ágyban, amit elvesztünk a harcban” jelszó meghirdetőjétől sincs elragadtatva.

Vagyis, akárhogy nézzük, a hűséges Pármenion túl sok ponton tagadja a fennálló rendszert ahhoz, hogy hűségét sokáig kétségbe ne vonják. A néző — mint viszonylag elfogulatlan, mert eléggő történelmi tapasztalattal rendelkező szemlélő — ezt hamar megérti, viszont átlátja, hogy Pármenion naivitása is indokolt. Hiszen ő *belülről* bírál. Meghózzá legbelülről; egészen a tűz közeléből. Az ő odaadásához — úgy gondolja — nem férhet kétség. Lám; még a Sándornak szánt gyógyszer is előkóstoltatja vele a féltő aggodalom. S aki annyira szereti a hatalom letéteményesét, az talán megengedheti magának, hogy ne szeresse *valótagat* nélkül az eszközeit.

Hasonlít némiképpen a „felállítás” a *Csillag a máglyán* Szervét—Kálvin viszonyához. Pármenionnak is az lesz a veszte, ami Szervétnek — ő sem fogja fel, hogy a szabad szájártás luxusa „birodalmi időkben” szükségképpen korlátozott; kivált, ha mögötte valóban *morális tartás* áll. Mert akkor a kívánatostól eltérő vélemény előbb-utóbb törvénytörően a kívána-

tostól eltérő viselkedéshez vezet. Nem is okvetlenül tettekhez. Eleggő bajt okozhatnak a *nem tettek* is, mint Pármenion esetében, aki voltaképp „csak” nem hajt végre egy parancsot. Nem vesz részt a szuzai menyegzőn. Nem hajlandó elvenni Bétiszt, az utolsóként ellenálló perzsa vezér lányát.

Ez az a pont, ahol az egyéni morál szembefordul a birodalmi érdekekkel. És nyilvánvaló: itt nem csupán arról van szó, hogy Pármenion elutasítása megüsit egy konkrét taktikai húzást — a konokul harcoló Bétiszt békés lefegyverzését —; az úgy *elvi jelentőséget* nyer. Eszedig épp attól a tényről, amelytől Pármenion a maga *kiváltságos*, nagyobb mozgásterét reméli. Attól, hogy az engedetlenkedő nem más, mint Nagy Sándor bizalmasa. Pármenion számára épp különleges helyzete bizonyul megkerülhetetlen csapdának.

Abban a birodalomban, ahol az udvari történések naponta tollbamondatnak a másnapi események, ahol, tehát a „*mi történt holnap*” makacs előírásához kell igazodnia mindennek és mindenkinek, ott a Pármenionok sorsa elrendeltetett. Mert a mechanizmus kérelhetetlenül fölébe nő a személyes motívumoknak, bármifélek legyenek is azok; a perzsa Éanna és a görög Pármenion végül feltámadó érzelmeinek éppúgy, mint Pármenion és Sándor barátságának. Sütő darabjának biztos fundamentumát ez a *sorstragédiái felfogás* adja meg. A drámai alaphelyzet könyörtelen aszinkronitást teremt a szükségszerűen bekövetkező, mondhatni, az objektíve kiszámítható, és az esetleges, vagy éppen véletlen események, az úgynevezett *emberi tényezők* között. A szuzai menyegzőben is „kizökken az idő”; mire Éanna és Pármenion egymásba szeretnek. Demetriosz rajtaüt az erődön és elfogja Bétiszt, s mire Pármenion visszatér Sándorához, már csak a megtorló halalos ítélet várja; a személyes kihallgatás — amely talán érvényre juttatná az „emberi tényezőt” — elmarad, mert a hódító immár halott.

Meg kell azonban mondani, hogy amilyen erőssége Sütőnek a gondolati alapozás, legalább olyan csikorgóan, belső logikai buktatókkal szerkeszti az alapszituációból kinövészett cselekményt. Terjedelmesebb írás szükségeltetne ennek részletezésére; e helyütt csak a problémák jelzésére szorítkozhatom. Bétiszt elfogatásának és elhurcolásának körülményei zavarosak: honnan kerülnek elő rögtön utána csak úgy, ukmukfukk az imént bevett vár *lefegyverzett* védői? Meglehet, ez csupán „technikai” kérdés, még ha úgynevezett *reális* szituációról lévén szó, nem is lényegtelen. Nagyobb dramaturgiai gondot okoz azonban a *konkrét* konfliktusok bizonytalan egymásba kapcsolása. Sütő jelenetszerkesztéséből úgy tűnik, hogy De-

Csáky Ida rajza

metriosz hirtelen akciója vet véget a Bétisz és Pármenion között kialakulófélben levő bizalomnak, majd a fogolycsere kényszere választja el egymástól a szerelmeseiket. Persze, ezek is technikai dolgok; Sütőnek szükség volt az ilyesfajta bonyodalmakra — részint, hogy bizonyos aranyigazságok elhangzassanak a történelem kelepceiről, részint a tragikus végkifejlet érdekében. Csakhogy a dramaturgiai kényszer hatására előállt események némileg félreviszik, úgy is mondható, hogy gyengítik az *igazi* drámát. Hiszen Éannát és Pármeniont valójában a *történelmi realitás* felismerése, *hovatartozásuk* kitörölhetetlen tudata, és valahová menekülésük *lehetetlensége* választja el. Bétisz és Pármenion pedig Demetriosz közbejöttével sem közeledhetne egymáshoz — és ezek a *valódi konfliktusok*. Minden egyéb, például a szerelmeseik nagy kettősének, mint *drámai szituációnak*, lírizáló elkenése, legfeljebb stílárius szépelgés, de nem költői realizmus. És miért jön végül Éanna Szuzába — ráadásul Bétiszszel és Besszosszal egyetemben —, Pármenion után? Hiszen az ő helyzetük mit sem változott. Nyilvánvalóan azért, mert Sütőnek kell a gondolati befejezéshez ez a cselekményfordulat: Éanna találkozása a holt szerelmmel — még ha logikátlan is.

Ruszt József rendezői érdeme, hogy a néző figyelmét el tudja terelni ezekről a hézagokról. Erős formamarokra fogja a darab egészét: a helyszíneket játékon egymásba oldó térkezelés és a szereplők koreografikus mozgásának dinamikája, a fényváltások és a zenei hangütések kompozíciója nagyvonalú látványra emeli az előadást. Sütő érzelmi pátozt, veretesen fogalmazott gondolati drámát és majdhogynem frivol, dűrennematizeteket keverő színpadi nyelvet, hirtelen váltásokkal élő jelenetépítést — nagy csoportképeken belül szólaltat meg csendes kettősöket, szavalkórusból vált elmélyült meditációba —, ez a főlényes *ritmikai kompozíció stílusjegysége forrasztja*. Ruszt évek óta nem lépett közönség elé ilyen tökéletesen szervezett előadással.

Színpada szüntelenül lüktet, „széthúzott”, zsúfoltságot és nagy egyedülleteket átgondoltan változtatkozó beállításai a térformákban is pontosan kifejezik a helyzeteket. Elegánsan kemény játékot teremt, s szuverén világában alapvetően hű marad a dráma sajátos jellegéhez: *demonstrál*, teatralitásban is megörizve az elemző tárgyilagosságot.

Színészvezetése élvezetesen többsikű. Iróniát engedélyez, ahol az helyenvaló — főként *Avar István*, *Bessenyei Ferenc* és *Gelley Kornél* remek hármasában —, sülyt és méltóságot juttat ki zárólagos érvényre másutt — mindenekelőtt *Sinkovits Imre* szikáran hatásos Bétiszében. A megfelelő hangulatok pontos adagolásával eléri, hogy az *előadás* — a szereplők kapcsolatrendszere sokkalta feszültebb, motíváltabb, mint a *drámában*. *Balkay Géza* Pármenion-alakításában mindvégig meghatározóvá teszi az *energikus* jelenlétet, a figurának a színész mozgástempójában „leképezett”, fokozódó belső feszültségét, és ezzel kijelöli a színjáték motorját. Balkay a morális indulat fűtöttségéhez egyéni kesernyességét elegyítve, egyszerre kiscserkész és kiábrándult kibic, koravén lényeglátó és menthetetlen idealista. Érett alakformálás, jóllehet, a szerep főiról csakúgy kevéssé *egyéni* tett, mint Éannáé, akinek *Szirtes Ágnes* tisztá, egyszerű fellépése ad jelentőséget a színpadon.

Ruszt érzékeny rendezése — amelyben külön kiemelendők a szituációk zenei jellemzésének gunyoros-biztos felitalálatai — Sütő András drámáinak életre keltéséhez *társalkotói* igényességgel járult hozzá.

MÉSZÁROS TAMÁS

Bozsik István rajza

Németh László

nyolcvanadik születésnapjára

Németh László pályája valóban villámfényből indult. 1925-ben elsőként került ki a Nyugat novellapályázatból *Horváthné meghal* című írásával. A bíráló bizottság összegző jelentésében így méltatta novelláját: „Eletteljesség, igazság, a megírás hiánytalan művészete helyezi az összes pályaművek fölé a *Horváthné meghal* című paraszttörténetet, melyet a realizmus ökonómiaja, a stílus magyar gazdagsága, a humorra tisztult életismeret az általános emberi-művészi magasságba emel. Minden alakja és minden szava él.”

Ennyi értő jó szó — Kosztolányi és Osvát nevével hitelesítve — életre szóló hozományt, újra és újra önbizalmat adó erőt adhatna egy fiatal írónak. Annál inkább, mert a novella maig élően tündököl a Nyugat 1925-ös karácsonyi kettős számában.

Az igazi tehetség ismérve, hogy kiküzdje a maga jogait, helyét a Nap alatt. A fiatal kritikus Németh László tájékozódása már más írói eszményeket sejtet, mint amelyeknek vonzásában egyszerű korai remeklése, a Nyugat díjnyertes novellája íródott. Már a Móricz Zsigmondot írói pályája 25. évfordulóján köszöntő esszéjében is a tehetséggel való sáfárkodás kötelességére figyelmeztet.

A pályakezdő író a regény, a próza új útjait keresi. Ezért olvas bele oly felfedező mohósággal Tamási első novellás kötetébe: a levegő, amely ezekből áradt, soha nem érzett illatokat hozott olvasójának. S a kortárs irodalom reprezentatív alkotóinak megvallott életműve Gide-től az 1928-as párizsi útján olvasott Proust-ig azt sugallja neki, „*hogy másféle regényt is lehet írni, mint az itthon megszokottak*”. Intellektualizálódás: így értelmezhetjük az *Emberi színjáték* elé írott eligazító írói vallomást. Hangváltás lett ez a könyv az író korai pályáján. Erre figyelt a hű barát, Gulyás Pál is, amikor a Németh László írói útjára oly jelentős hatású Protestáns Szemle-beli, 1932-es portré-esszéjében az *Emberi színjáték*-ról ezt írta: „egy új műfaji gondolat forog kockán, úgy új nemes palánta, a magyar regényírásnak egy új jelentkezési akarata”.

1928—1929-ben írta Németh László, s 1929-ben jelent meg először a Napkeletben. Témája egy mai Krisztus-történet: a dantei ihletésű szerkezet az *Emberi színjáték* hármasság tagolásával a Pokol bugyraiban megmártóztott emberi lélek végső megtisztulását keretezi és példázta. A regény kompozíciója így archaikus rétegeket őriz: benne az örök Krisztus-legenda elevenedik meg. Fogantatásában ironikus műnek készült: a hős azonban a művészet öntörvényeinek engedelmességgel kivívta az író megértését, s az Anatólia France-i fíntor az életük sötétebbik felét szentséggé álcázó figuráival szemben — az *Emberi színjáték*-ban — az író szándékával ellentétben Boda Zoltán életének igazolása lett.

Németh László hősei létük, életük értelmét keresik Boda Zoltántól az *Izony* Kárász Nellijéig és az *Iraalom* Kertész Ágneséig. Alkatukban hordják sorukat. Az érvényesség a saját törvényeit követi. Önértelmező esszéinek egyikében tudatregénynek nevezte az író vállalt mű-

formáját. Egyhősűek az ő könyvei valóban, s a környező világot is Kurátor Zsófi, Horváth Endre (a *Gyász* és a *Bűn* hősei), avagy Egető Eszter szemével látjuk.

Németh azonban, mint minden igazán nagy tehetségű realista író, *teljes világot* varázsol jellemei köré. A pszichológiai hitellel együtt a társadalom, a kor is ott van mindegyik Németh-regényben.

„Szeretnem tanulni” — Németh László életművének mottója is lehetne ez a tömör mondat. A tanulás szenvedélye, csak úgy jellemezte a *Tanú* íróját, mint a vásárhelyi óraadó tanárt. A fiatal Németh új enciklopédia igényével indult el útján, már a Készülődés éveiben. A *Tanú* ezt a programot realizálta: kezében minden problémává vált a kortárs irodalomtól — a természetudomány új felfedezéseiig. Ihletője egy módszer, amelyről így beszél: „Az újkori művelődés a kutató értelem gyermeke, a természetudományban megfogant, elszigetelő, elemző, kísérletező, majd összegező szellem bevonulása a filozófiától és irodalomtól a festészeti... különböző területekre.”

S ez a nagy kelet-európai művész így válik a nyugati kultúra legnagyobb újkori vívmányának — a természetudományban kikísérletezett *elemzésnek* biztos szemű alkalmazójává. S ez gazdagította regény- és drámaírói (*Galilei*) és esszéista művészetét. Mert Németh László a legnagyobb esszéisták sorába tartozik irodalmunkban.

A felszabadulás után is egy nagy ívű esszével lépett először nyilvánosság elé: *A tanügyi rendezése*. S az író első fejezetcímeként ezt írta fel: *Osztálytalan társadalom. „A tanügyi reform célja: az osztálytalan társadalom megteremtése a most nőző nemzedék műveltségében. Testvére tehát a földosztásnak, az ipari kisajátításnak, a szövetkezeti mozgalomnak: előjogokat, választásokat bont a képzettség arányosabb elosztásával.”*

S ha ehhez hozzáolvassuk a természetudomány dicsőretét zengő mondatát (Egy élettani kémlés, amelyen mások túlhaladnak, több mint mindaz a humanista és hazafias locsogás, amelyben az életünk elteltett), még inkább megértjük, hogy a felszabadulás utáni első pedagógiai látomásának miért lett oly sok pontja a szocialista pedagógia azóta megvalósult lehetősége.

Az utolsó írói korszak minden műfajban a nagy humanista mondanivaló ideje: ahogy Tolstoj az Anna Kareninában (mellesleg, éppen Németh L. fordításában a legolvasottabb magyar regény) — Németh az *Egető Eszter*-ben mutatta fel a maga élet-család ideálját. Az *Irgalom* költői sorai értelmezés nélkül is vallanak: Kertész Ágnes vállalja testi fogyatékos kollégáját, s gyorsabb járásra bátorítja — *a sánta emberiséget, amelynek hitet kell adni, hogy futni tud, s a lábára is vigyáznunk közben, hogy sántaságába bele ne gabalyodjék*. Ez a nemes humanizmus — *válalva aztán a legnehezebb időkben a szocializmus értékeit* — is élteti és sorolja klasszikusaink közé Németh László életművét.

VARGA JÓZSEF az irodalomtudományok kandidátusa

Lemondott támogatás

A Mohácsi Farostlemezyár jól értelmezte kötelességét - Csak az első fecske

Alábbi cikkünk példa nélküli esetről szól. Alatta azonban éppen példát kívánunk mutatni...

A támogatáshoz immár hozzátapadtak a „kérni”, az „emelni”, a „keveselni” szavak. Sokáig szinte természetesnek vették a vállalatok, hogy az államkassza megcsapolásából fejlődtek, belőle egészítették ki hiányos jövedelmüket.

Aztán eljött az idő - három évvel ezelőtt -, amikor fordult a kocka, s a helyzet mind tartóhatatlanabbá vált: a gazdálkodóknál **terven felül szaporodott a nyereség**, a költségvetés pénze viszont **apadt**. Elhangzottak az új vezényszavak: **szigorítani kell a támogatások odaítélését, visszautasítani a megalapozatlan kéréseket.**

Betörték a piacra

Léptek is ennek érdekében, ám meglepő módon a „segélyek” összege **alig csökkent**, a vállalatok - kivált a gyengében működők - nem vették komolyan a „fentről” érkező figyelmeztető jeleket. De 1979 végén mégis kénytelenek voltak felocsudni: az új szabályozókkal együtt érkezett a hír, hogy jövőtől valóban erősen **csökken az egyedi elbírálás alapján odaítélt támogatás**, minden vállalatra lehetőleg azonosan állapítják meg a mértéket.

Am éppen azért, hogy **egyenlő esélyekkel** startoljanak, jó néhány vállalatnál külön - úgynevezett termelési szerződési - támogatást engedélyeztek. Például ott, ahol az új ár- és jövedelemszabályozás **hátrányos helyzetet** teremtett, de a belföldi ellátás és a dollárbevételek egyik napról a másikra való mérsékléséről az ország **nem tudott lemondani**. A vállalatnak azonban vállalnia kellett, hogy **eleget tesz** a vele szemben támasztott követelményeknek, s négy év alatt **béhozza** a lemaradást. Noha sokan vitatták a támogatás jogosságát (ahelyett, hogy a jövedelmező vállalatokat segítenék, az ő kárukra preferálják a gyengébben gazdálkodókat), tudomásul kell venni, hogy nem lehet lakatot tenni az üzemek tuatjaira - lélegzétvételnél időt kell kapniuk.

Igy jutott „oxigénhez” a Mohácsi Farostlemezyár is. Neve bizonyára ismerősen cseng: nemcsak azért, mert farostot gyárt, hanem egy korábbi beruházása révén is. Akkor ugyanis kitűnt: hogyan nem szabad fejleszteni...

Kérem, ne kavarja fel a múltat... Ami volt, elmúlt, a beruházás lezárult - kértek. - A Steindl László igazgatónak tett ígéretemet, hogy nem írok a történetekről, mégis kénytelen vagyok megszegni. Amit el akarok mesélni, **szorosan összefügg** a beruházással.

A hatvanas évek végén kezdődött, 500 millió forinttal új, automata üzemet akartak felépíteni. A Nyugatról importált prés azonban **nem hozta az ígért mennyiséget**, csuán annak a felét. Hosszú pereskedés és féleves leállás után, 1977 második felére készült el végül is az új üzem, ahol **emberi kéz érintése nélkül** válik a faforgácsból farostlemez.

A belföldi kötelezettségei miatt a vállalat évekig nem tudott exportálni; a tőkes piacon csak 1978-ban jelent meg nagyobb mennyiséggel. Kis cégek vásárolták termékeiket, **alacsony** áron. S noha a minőséggel nem volt baj - mivel nevüket nem jegyezték a piacon -, termékeiket a legjobb esetben is legfeljebb **csomagolóanyagként használták fel**.

Igy érkeztek el 1979-hez, amikor váratlanul **háromszorosára ugrott** a tőkes exportjuk, 13 millió forintól 44 millióra. A belföldi kereslet ugyanis **viSSzaesett**, s a Lignimpexnek gyors piacfelméréssel újabb vevőkre sikerült lelnie. Ez a kényszerhelyzet azonban - bár előnyökkel járt - a népgazdaság szempontjából **mégsem volt túlságosan kedvező**: az export ugyanis nem tartozott a gazdaságosak közé.

Amikor pedig 1979 őszén számolgatni kezdték, hogy a módosított szabályozók milyen hatással lesznek a vállalat életére, kétségbeesetten állapították meg, hogy nyereségük a **120 millió forintról lényegesen lecsökken**. Ezt csak súlyosította, hogy a nyugat-európai piacokon akkoriban nem volt élénk a kereslet.

A jövőtől való félelem arra ösztökölte a farostlemezyárt, hogy termelési szerződési támogatást kérjen. Ezt az összeget - 5 millió forintot - a négy év alatt, egyre csökkenő mértékben veheti igénybe a vállalat. Ebből kívántak olyan kisebb beruházásokat végrehajtani, amelyekkel sikerül tovább javítani a minőséget, és ezzel erősíteni helyüket a piacon.

Annál is inkább szükségesnek látszott ez, mert az árhatóság januárban 6 százalékkal **emelte** a farostlemez termelői árát, majd áprilisban további 30 százalékkal - az alapanyagár-emelésre kompenzálására. Ezek hatására viszont az export gazdaságossága tovább romlott volna, hacsak a tőkes árat nem sikerül megnövelni.

A józan ész diktálta

Hacsak... s itt kanyarodjunk vissza a beruházáshoz is. Ekkorra - 1980-at írunk - végre beért a tízéves munka gyümölcse. A műszaki gárda olyan szintre nőtt, hogy képes (és hajlandó) volt akár naponként átállni a különböző méretű lemezek gyártására, eleget tenni a különleges kívánóságoknak. A többletmunkát sikerült az árban is elismertetni.

Hogy végül is a termék árát 45 százalékkal emelte a Lignimpex a nyugati piacokon a tavalyi első félévben, ahhoz a korábbi **túl alacsony árak** (a piacbetörés érdekében mentek bele - magyarázta **Belvaracz János** gazdasági igazgatóhelyettes) és a váratlanul megnövekedett kereslet is **hozzájárult**. A külkereskedők **kihátrálták** a konjunktúrát, s új cégeket kerestek, amelyek hajlandók voltak **értékelni** a jó munkát.

A második félév elején így értek el még további 7 százalékos **áremelést**, s noha ezt az előnyüket időközben elvesztették, a farostlemezexport tavalyi gazdaságossága a tervezetthez képest 25

százalékkal **javult**, s ezzel az ország exportjöveldelmezőségének átlagánál kedvezőbb eredményt rögzíthettek.

Most már látszott, hogy az előrejelzések tévesek voltak. Akkor merült fel először; járhat-e a támogatás?

Amikor megkérdeztem egy szakértőt - mosolyog Belvaracz -, meglepődve reagált. Mivel ő ilyenről **még nem hallott**. Azt tanácsolta, forduljak a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóságának helyi igazgatóságához. Megkerestem őket és ott **alátámasztották** véleményemet: **mondjunk le a támogatásról**, mert a jogszabály szerint - ha a jövőhagyásnál figyelembe vett feltételek jelentősen megváltoznak - a vállalat **köteles** a támogatás módosítását kérni.

Egységes volt ez az álláspont a vállalaton belül?

Igen - válaszol. - A józan ész diktálta ezt. Az élet pedig igazolta: csupán az áremelés 19 millió forint többlet-nyereséget hozott.

A vállalat összes nyeresége is igazolta ezt a lépést: a tervezetet jelentősen meghaladta, 107 millió forint lett.

Csupán egyetlen aggálya volt a gazdasági igazgatóhelyettesnek: mi lesz, ha a vállalat mégis nemhezből helyzetbe kerül? Most januárban például - magyarázza - **új termelési adót** vetettek ki rájuk, ami 16 millió forint többletkiadást okoz; az energiaárak egyre emelkednek (a gyár az ország 50 legnagyobb energiafogyasztója közé tartozik), s lehet, hogy a dekonjunktúra szintén utóéri őket. A válasz megnyugtató volt: **nem kell félniük**.

Igaz, csupán kötelességüket teljesítették, nem jár érte irásbeli dicséret, sem különjutalom. Valahol mégis érdemes **feljegyezni** tettüket, mint az elsőt, s talán az irányítói szervek is szívesebben segítik ki később őket, jobban bizva **szavahihetőségükben**, a vállalat vezetésének etikai moráljában.

Nem tévedés morált emlegetni ott, ahol jogszabály van? A PM Bevételi Főigazgatóságának pécsei igazgatósága talán nem ok nélkül kommentálta így az esetet:

„A vállalat eljárása nem más, mint a rendelkezésben foglalt előírások teljesítése. Hogy mégis pozitívnak ítélandó, az inkább abból fakad, hogy a vállalat önként feltárta körülményei változását. Ez esetleg a jövőben hátrányokkal járhat. Egyébként részünkről nem tudunk hasonló esetről, annak ellenére, hogy 1980-ban a támogatott vállalatok tömegénél hasonló változások következtek be.”

És a többiek?

A pénzügyi revízió figyelemmel kíséri a támogatás jogosságát. Tudomásul kellene azonban venni: a dotációról való lemondás **nem szíveség**, hanem kötelesség, még ha rendhagyó, szokatlan jelenség-ről van is szó. Kiváltképp a könnyűipari vállalatoknál **nem ártana a pénzárca mélyére nézni, s felülvizsgálni a nyereséget**. Nem egy vállalat akad, ahol az 1979. évi nyereség többszörösét érték el 1980-ban...

Rajna Györgyi

Egy hét a világgazdaságban

Autóveszély

Továbbra is nyitott maradt az USA-ba irányuló japán autóexport „önkéntes” csökkentésének kérdése - így összegezhető a két ország képviselőinek Tokióban tartott háromnapos tanácskozásának eredménye. A közös japán-amerikai nyilatkozat ugyanis nem szól arról, hogy a távol-keleti ország a jövőben mennyi autót szállít az USA-ba. A japán autók legnagyobb vásárlója jelenleg az Amerikai Egyesült Államok. Csak az elmúlt évben rekordnagyságú, 1,9 millió személygépkocsit szállított Japán az amerikai piacokra és az amerikai autógyártókat - az utóbbi húsz évben - **tavaly érte a legnagyobb, több mint 4,3 milliárd dollár veszteség**. Japán üzleti körök, az amerikai törekvések ellenére a „szabad kereskedelem” törvényeire hivatkozva, **nem készülnék engedni az óceán másik partjáról érkező nyomásnak**.

Az autóvitá természetesen nem holmi „teljesen bilaterális ügy”; hatásában a nemzetközi kereskedelem fejlődését erősen befolyásolhatja. Annak - vagy azoknak - akik formailag a **Hondák, Toyoták, Subaruk** és társaik sorsáról döntenek csupán, tekintettel kell lenniük a széles körű visszhangra. Ez persze megnehezíti a döntést. Nem véletlen, hogy **Ito útja** nem vezetett konkrét megegyezéshez. Igaz, hogy a nemzetközi tárgyaláson az amerikaiak sem léptek fel 100 százalékos keménységgel. A probléma gyökere: az olajárrobbanás után, amikor a benzin fogyasztói ára az USA-ban emelkedni kezdett, a kereslet eltolódott a kisebb és **alacsonyabb fogyasztású** gépkocsik iránt. A vevők továbbá - hisz az átlagos személyi jövedelem nem, vagy csak igen mérsékelten nőtt - szívesebben vásároltak **kevésbé tetszetős, de olcsóbb** kocsikat. Az autópiacon e változása szöges ellentétben volt a több évtizedes amerikai fogyasztási szokásokkal.

Utólag értékelve, nem csoda, ha a belföldi gyárak **csak lassan tudtak a piachoz alkalmazkodni**. Ugyanakkor készen álltak az igény kielégítésére a japán gyártók. Gyakorlatilag **korlátozásmentes versenyben** a szigetországi márkák piaci részesedése folyamatosan emelkedett. Tavaly már 1,9 millió japán gépjárművet importáltak, és Nippon részesedése az USA gépjárműpiacon elérte a 20 százalékot.

A japán autók jelentősége akkor nőtt meg, amikor a gépjármű-eladások általában stagnáltak. Minden eladott japán autó tehát egy amerikai modell értékcsökkentése tette lehetetlenné, **csökkentve ezzel a foglalkoztatottságot, rendezéllállományt, ipari termelést**.

Hangsúlyozni kell ismét, hogy a japán verseny nem „unfair”, hiszen **szabad pályán** győzték meg a szigetország cégei az amerikai fogyasztót. **Reagan** segítséget ígért választási hadjárata során az autópiacon munkások-

nak, most azonban az ígéretet, meglehetősen nehéz megvalósítani. A kormányon belül sincs egyetértés. Nyilvánosan meghirdetett behozatali kvótákat senki sem támogat, a „kemény vonal” a japánoktól **önkéntes** korlátozást kért.

A kabinet tagjai közül - ez is érthető - a munkaügyi és a közlekedési miniszter sorakozott fel az elképzelés mögé. A gazdaságpolitikusok viszont **a meghirdetett filozófiához ragaszkodnak**: a kormány szerepét a gazdasági életben **csökkenteni** kell, a bajban lévő cégek viszont **központi segítségre** nem számíthatnak. A pragmatikusabbak persze arra hívják fel a figyelmet, hogy minden filozófiától függetlenül az **autópiacon egyszerűen nem mehet tönkre**. Vagyis ebben az esetben a szabadszereny elgondolásokat fel kellene függeszteni, mint ahogy a hasonlóan gondolkodó **Thatcher** asszony is félretette elveit, amikor a Brit Acélipari Vállalatot kellett kihúzni a bajból.

Ebben az ügyben mindkét fél kénytelen a **mellékhatásokra** gondolni. Az amerikai kormány nem feledkezhet meg arról, hogy ha az autópiacon korlátozzák, úgy annak következménye aligha a megnövekedett termelés, inkább a még magasabb infláció lesz. Az USA-cégek ugyanis vélhetően emelik az árakat.

A japánok számára is túlmutat az ügy a kétoldalú kapcsolatokon. Ha a szigetország **önkorlátozást** vállalna, úgy ezt a döntést a világ más részein precedensként értékelnék. Így először valószínűleg a **Közös Piac** kérné ugyanazt a mérséklést a Nyugat-Európába irányuló gépjárműexportban, majd az igények a japán exportpaletta **más tételeire** is kiterjednének. Ilyen szemmel nézve tehát Tokió számára sok forog kockán.

Nem közömbös az autóvitá kimenetele a nemzetközi kereskedelem légköre szempontjából sem. Egy nyílt amerikai kvóta - vagy egy kikényszerített „önkorlátozás” - könnyen **láncreakcióhoz, kereskedelmi háborúhoz** vezet. Erdemes ezzel kapcsolatban **Lambsdorff** nyugatnémet kereskedelmi miniszter figyelmeztetésére utalni: egy importkorlátozásra válaszul a nyugat-európaiak valószínűleg **korlátozást** az Egyesült Államokból származó szintetikusszál-importjukat...

A fentiek fényében nem meglepő, hogy az amerikai kormányzatnak az ügyben nincs egységes és végleges véleménye, de az sem, hogy a kétoldalú tárgyalásokon a vitát nem sikerült rendezni. A legközelebbi forduló: a **májusi japán-USA csúcs**.

Gonda György - Szentgáli Péter

A KOPINT jelenti

Csökken a nemesfémek ára

Két hete csökken a nemesfémek árjegyzése a tőzsdéken. Ez a csökkenés együttesen az arannyal 7%-ot, az ezüstnél 7,5%-ot, a platínával 5%-ot tett ki. Tartós tendenciával emelkedett az ón, (2%), az ólom (2%) és a horgany (4%) ára. Enyhén csökkent viszont a réz és a rezkatód ára ismét olcsóbb. Az ócskavas 1,6%-kal, a vas-hulladék pedig 12%-os emelkedés után 2,5%-kal. A gumik ára 4 hétig csökkent, és erre a hétre megállapodott egy 56 penny/kg-os szinten. A sellak a múlt hónapban mintegy 13%-kal lett olcsóbb. Általában emelkedett a gyapjú és a gyapot ára (1-2%-kal). Az amerikai ökörbőr két hét alatt összesen 16%-kal drágult, most 53 centet kérnek érte libránként. A nemesfémekkel egyidőben csökkent a cukor részvényeinek az értéke is. A nyers cukoré összesen 12%-kal, a finomítotté 17%-kal lett alacsonyabb. A gabonátözsdéken az áralakulások igen változatosak.

1-2%-kal magasabb a **búza, a kukorica, a rozs, az árpa és a lenmag ára**. A szójaolaj, a repceolaj és a faggyú ára is hasonló mértékű emelkedést mutatott. A szójabab és a szójadara jegyzése 5 hete **emelkedő** tendenciájú, mértéke mindkét terménynél összesen 15%-os. Míg az amerikai tőzsdén a kávé és kakaó ára **csökkent** a múlt héten (2. ill. 4%-kal), addig a londoni tőzsdén stagnált. A kávé ára 1050 és 1070 font, a kakaóé 920 és 940 font között ingadozik tonnáként. A zsír 19,50 centbe kerül libránként.

DEVIZÁK	1981. április 9.
1 USA-DOLLÁR az egyes országok pénznemében	
Bécs	15,088 - 15,188
Brüsszel	35,05 - 35,10
Párizs	5,0410 - 5,0520
Frankfurt	2,1460 - 2,1470
Milánó	1066,75 - 1067,25
Amszterdam	2,3770 - 2,3785
Tokió	213,80
1 ANGOL FONT értéke USA-dollárban	
London	2,1945 - 2,1955
NEMZETKÖZI ARANY dollár/fi-nom uncia	
Zürich	502,00 - 505,00
London	503,00

Gyártási, fejlesztési együttműködések

Magyar-spanyol megbeszélések

A magyar-spanyol kereskedelmi és együttműködési vegyes bizottság április 9. és 11. között tartotta ötödik ülését Budapesten.

Az ülésen áttekintették a kétoldalú áruforgalom alakulását és a növeléséhez szükséges feltételeket, értékelték a kooperációs kapcsolatokat, valamint a kereskedelmi kamarák tagozatainak tevékenységét. Eszmecsere folytattak a kapcsolatok jövőjéről,

különös tekintettel Spanyolország várható közös piaci tagságára. A vegyes bizottsági üléssel egy időben tartotta alakulóülését a kooperációs albizottság. A magyar és a spanyol szakértők elsősorban a vasúti járművek, a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépek, a műanyag- és gumiipari gépek közös gyártása, fejlesztése és értékesítése területén látnak lehetőséget a vállalatok közötti kooperációra.

Olajfelár

Ali Khalifa Al-Szabah kuvaiti olajipari miniszter hivatalosan is bejelentette, hogy leállította az olajszállításokat valamennyi üzletfelnek, amellyel nem sikerült megállapodni az idén szállítandó olaj hordónkénti áráról.

E héten vált ismertté, hogy Kuvait a hordónkénti 35,50 dollárban kívül 2 dolláros felárat kér néhány vásárlójától, a British Petroleumtól, a Royal Dutch Shelltől, az amerikai Gulf Oiltől, valamint két japán cégtől.

Az említett vállalatok mindaddig az olajpiaci túlkínálat miatt nem járultak hozzá a felár megfizetéséhez.

Egy politikai magazin anatómiája

Talán azt is a múlt még korigálható örökségének kell tekinteni, hogy politikai publicisztikánknak nem alakult ki eredeti és sajátosan hazai jegyeket viselő stílusa. Különösen a szorosán vett tömegkommunikációs fórumokon nem: a rádióban és a televízióban. Bár mindkét fórumon tömegvonzást tudott gyakorolni ugyan egy-egy szerkesztő-műsorvezető egység (Ipper Pál vagy Polgár Dénes), oldottabb, szubjektív érvelő modorával; vagy éppen tárgyiasabb, eseménycentrikus megszólalásával. Mindezek a törekvések azonban meglehetősen elszigetelt kísérletek, és még nem tudtak igazi iskolát teremteni, vagyis meghatározni az egész hazai politikai riportázs arculatát. Ezekben a hetekben azonban ismét tanúi vagyunk egy új és ígéretes stílus-teremtő kísérletnek.

Hajdú János oly időben vette át a Magyar Televízióban a hét szerkesztését, amikor a nemzetközi élet váratlanul igen bonyolulttá vált; a konfliktusok sűrűsödtek, és a politikai klíma zordabbá vált. Nem sok esélye volt rá tehát, hogy derűs események közlésével, barátságos gesztusok kommentálásával rokonszenvesse tudja tenni magát és munkáját. S ő tetejében nem is mutatott rá hajlandóságot, hogy a konfliktushelyzeteket elkenőzzék, és a jelenségeket békebékebbnek tüntesse fel a valóságnál.

Ennek ellenére — vagy talán éppen ezért — a vezetése alatt álló politikai magazin egyöntetűen pozitív érdeklődést váltott ki, és pedig nemcsak a szakmában, vagy a közönség politikailag érdeklődőbb részében. Nemcsak arról van itt szó, hogy személye „áttört” a képernyőn, hanem arról is, hogy a politikai publicisztika egy újfajta, modernebb stílusának kísérleti műhelyével szembesültünk. Amikor most, felkerestük, hogy törekvéseiről beszéljünk, válaszaiban ugyanolyan tömörök, mint műsorbeli kommentárjai.

— Kíváncsi volnék, hogy véleménye szerint melyek egy határos politikai magazin alapkritériumai?

— Meggyőződésem — válaszolta Hajdú János —, hogy minden ügy iránt, még a legkellemetlenebb iránt is, meg lehet nyerni a nézők rokonszenvét, ha hihető módon el tudjuk magyarázni nekik, hogy személyes köztük van hozzá. Ha riportot hozunk az éhségövezetből, mint legutóbb például Bangladesből, nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a téma egy vagy két lépcsőben érintheti a mi jóllakott társadalmunkat is. Minden riportban kell lenni valaminek, ami az egyes néző legszorosabban vett egzisztenciáját érinti. Az angolszász típusú politikai riportáznak, amelynek híve vagyok, az a titka, hogy az embereket az *érdekeltségükön keresztül* ragadja meg: a riportert, a kommentátor pontosan tudja, hogy mi érdekli az egyént, mi a megcélzott közösséget, a testületet, a népet, az államot. Magam is ilyenfajta megközelítésre töreksem.

— Hogyan próbálja ezt a módszert egy más politikai közegben megvalósítani?

— A mi mai viszonyaink között a tényeket lehetséges tényekként kezelni. A mi kommunikációnknak, már ha jól csináljuk, az adja meg a hitelt, hogy a közönség találkozik azokkal a jelenségekkel, amelyeket önnön életében meghatározónak tart. Ami pedig a tényeket illeti, nos, nem kívánom megkerülni őket. Sőt, igyekszem kisajátítani a legélesebb kifejezéseket, még ha először az ellenség használta is őket. Ha ők Salvadorban „kommunista behatolásról” beszélnek, én sem teszek másként, s majd a kommentárban megmagyarázom, valójában hogyan áll a helyzet. Ha odaát felvetik a kérdést, hogy kitől kapják a felkelők a fegyvert — felvetem én is, és megpróbálom tisztázni. A nézők mindezt az

összintés jeleként fogják fel és honorálják.

— Feltűntek lényegre törő, egy-két mondatos kommentárjai.

— A közlésnek akkor van igazi értelme, ha, amint mondani szokás, egy üzenet marad ott a végén. Egy riportnak csak akkor van értelme, ha röviden össze tudom foglalni, hogy mi a célom vele.

— Műsoráról írott kritikámban modorát szigorúnak mondtam, és feltűnt, hogy ezt a jelzőt önmagával kapcsolatban később használta is. Szándékos szigor-e ez?

— Egyéniségemből következik, hogy hajlamos vagyok a dolgok autoritér megközelítésére. Tudatos volt mindenestre az elhatározás, hogy ne legyek behízelt

gő, hogy a közönség figyelmét önmagáról a szövegre, tehát magára az ügyre terejjen. A határozott fellépéssel egyben meg akarom teremteni a műsor alaphangját, anélkül, természetesen, hogy a továbbiakban személyesen mindig jelen kívánék lenni.

— Az a tapasztalatom, hogy ez a határozott véleményformálás mindenekelőtt az intellektuális körökben kelt jó visszhangot.

— Én pedig annak örülök, hogy nemcsak ebben a körben, de még a munkásoknál is. Voltak elítélő hangok, amikor például arról beszéltem, miért áll a munka egyes üzemekben a kelenél többet. Aztán megszaporodtak az elismerő visszajelzések. Egyre több helyről halljuk, hogy hétfőnként vitatémává vált *A hét*. S ha azt kérdezi, hogy mire reagálnak, akkor azt válaszolhatom, hogy mindenekelőtt az őszinteségre. Igyekszem nem kendőzni az eseményeket. Az egyik héten azt mondtam, hogy az események alakulása Lengyelországban most reményt keltő. A következő héten pedig azt, hogy megint aggasztó a helyzet. A műsor, természetesen, politikánk törekvéseit akarja szolgálni. De nem úgy, hogy a közönségem a politikai törekvések szolgálatának lásson, hanem úgy, hogy az legyen a benyomása, hogy én az ő érdekét szolgálom. A célom végül is tulajdonképpen az: *úgy szolgálni az igazságot, hogy mindenki a saját személyes érdeke képviselőjének fogadjon el.*

— A műsor valóban nyomon követi a hét eseményeit, olykor azonban egyenesen meglepő a frissesége. Hogyan jutottak például olyan gyorsan a spanyol puccskísérlet filmanyagához?

— A dologban nincs varázslat. Olvastam a nyugati lapokban, hogy egy rögzített kamera felvételeket készített a parlamentben. Megkerestem tévének illetékeit, kiderült, hogy a szokásos hírcsereforgalomba az anyag nem került bele, és nem adta közre az Eurovizió sem. Telefonon kapcsolatba léptünk a spanyol kollégákkal, ők készségesnek mutatkoztak. Azután sikerült megszerezni a madridi sajtóattaséné jószolgálati segítségét, és máris rendelkezésre állt az anyag. A menetrendszerű gép elhozta, itt átjásztuk a mi szisztémánkra, és nyomban adásba is mehetett. Egyébként a Magyar Televízióhoz szocialista és nyugati országokból beérkező hír- és dokumentumanyag fel-

használtsága még mindig olyan esekély, hogy ez már önmagában is kincsesbánya *A hét* számára.

— Melyek egy jó magazinműsor személyi feltételei?

— Mindenekelőtt a nagyon elkötelezett és áldozatkész szerkesztő, riportergárda. Olyan tévészemélyiségek, amelyek nem szereplés-, hanem ügycentrikusak. Persze, alkalmas riportert találni egyáltalán nem könnyű. A legjobb utánpótlást a rádió adja. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a jó riporteri készenlét és a törekvés az ábrázolásra (a gyakori szószaporítás helyett) adva van néhány fiatal riportert, mint például *Forró Tamás* vagy *Feyér Zoltán*. Sikerült *A hét* számára találni egy olyan „elektronikus szerkesztőt”, *Láng Andrást*, aki amellet, hogy jó újságíró, gazdag ismeretekkel rendelkezik a tévétechnikában is. A műsor jó visszhangot kiváltott tipográfiai megjelenése, a mozgó grafikonok, a képekre rájátszott inzeretek az ő munkája mellett grafikusművészek, számítógép-technikusok és más szakemberek munkáját dicsérik.

— Az olykor szenzációs külpolitikai riportok mellett a belpolitikai tudósítások egyszerűsége szűkrebbnek, érdektelenebbnek hatnak. Nem tartja ezt aránytalanságnak?

— Hazai eseményeink feldolgozása során *A hét* feltétlenül törekszik arra, hogy valóban súlyos kérdésekhez nyúljon, de sohasem a leleplezés szándékával, és sohasem azzal az igénnyel, hogy egy drámai konfliktust mi oldjunk meg. Az effajta újságírói mentalitást nehezen fogadná be a hazai politikai közeg. A kialakult politikai újságírás stílusába ez nem is igen illelnek. De azért hadd emlékeztessenek arra, hogy többször is felvetettük árviszonyaink alakulását, a munkastílus kérdését, a vállalati gazdálkodás gyengeségeit. És törekszünk arra, ha nem is mindig eredményesen, hogy valamely derűs, kedves riporttal oldjuk fel a magazin órájának feszültségét.

— Végül is hogyan foglalná össze a megújult politikai magazin törekvéseit?

— Az én műsorvezetői eszményem, mint talán a korábbiakból is kiderül, az *ügycentrikus* műsorvezetés; tehát meg akarom erősíteni a nézőket abban a meggyőződésben, hogy *A hét* alaposan és körültekintően informál és orientál. A mi szerkesztői szemléletünk középpontjában ügyek vannak, és ez készítette a szerkesztőséget arra, hogy *szakértők egész taborát* nyerve meg a műsor támogatására. A legfontosabb témák ezért nem is riportnak készülnek először, hanem szakanyagnak. Így kerülnek az újságírók kezébe, akik aztán megszervezik hozzá a szükséges helyszíneket és partnereket, és ebből készül a riport. Ez biztosíthatja egyszerre anyagaink szakszerűségét és hatásosságát. Ami engem személy szerint illet, én a *főszerkesztésre* kaptam megbízást, és az első időben azért vállaltam egyedül a műsorvezetés feladatát is, hogy kialakítsam azt a stílust, amit megfelelőnek tartok. Most, mint láthaták, új műsorvezetők is belépnek, ezek kivétel nélkül fiatal emberek, akik vállalták, hogy *A hétnek* már kialakult karakterét képviselik. Magatartásukat az határozza meg, hogy a heti műsoridő egyik legnézettebb időpontjában jelentkezzünk, és tisztában vagyunk vele, hogy ez mire kötelez bennünket az állásfoglalás tekintetében, a magatartásban és általában a közönség szolgálatában.

LUKÁCSI ANDRÁS

Magyar színész, francia filmrendező

Mert nem vette könnyedén

Vajon tudják-e a párizsi nézők, hogy egyik ismert filmszínészük — aki egyben sikeres filmrendező — fél életét Budapesten töltötte? Vajon tudomás van arról az ottani közönségnél, hogy Szabó László — mert róla van szó — az egyik legtöbbet foglalkoztatott filmszínész Magyarországon? Biztos, hogy nem. Itthon is csak az utóbbi évek néhány nagy sikere hívta fel a publikum figyelmét a sűrű, bozontos hajú, mozgékony mimikájú férfire, aki olyan pontosan kelti életre korunk hétköznapi hőseit. Szabó László Budapesten született, 1936-ban, de Párizsban lett színész. Első főszerepét 1959-ben játszotta a *Kulcsra zárva* című filmben, *Belmondo* oldalán. Ami párizsi működését illeti: 1970-től filmrendezőként is dolgozik. Ami a budapestit: 1967-ben kezdődött, Kovács András *Falak* című filmjével. Azóta *tízennygy magyar* filmet mutatott be, amelyekben kisebb-nagyobb szerepeket játszott. Most készül a tizenötödik: Szabó László magyar színészként *Kézdi Kovács Zsolt* filmjében alakít egy nyugdíjas rendőrt. A „szünetekben” pedig Párizsban következő forgatását készíti elő. Szabó László, a francia filmrendező krimijének felvételei júniusban kezdődnek, a tervek szerint *Trintignant*, *Jean Marais* és *Bence Ferenc* főszereplésével.

— Legutóbb azt hallottuk, hogy a Lear királyt fogja megfilmesíteni. Hogyan jött közbe most ez a krimi?

— Nagyon készültem a Learre, de lefűjték a tervet. A francia televízió is megvásárolta a BBC Shakespeare-sorozatát, így az én Learemet ezután fölöslegesnek ítélték. Szívügyem, újra is fordítottam franciára. Sajnálom... A júniusi film viszont mozifilm lesz, de nem mondhatnám egyértelműen kriminek. Valami krimiféle... Filmrendezőként a Hitchcock-iskola követője vagyok, szeretem a nemes izgalmat.

— A magyar közönség számára szinte rejtélynek tűnik, hogyan lehet egy, az ismeretlenből felbukkanó magyar fiúból Párizsban filmszínész, majd filmrendező. Hasonló karriert hazai pályán is nehéz befutni...

— Nem volt semmi sem rejtélyes. Tudni kell nyelveket, az nem kétséges. Dehát nincs olyan nyelv, amit ne lehetne megtanulni. Egyébként a véletlen segített. Ezerkilencszázötvennyolcban, huszonkét évesen egy párizsi szerkesztőségben dolgoztam. Itt ismerkedtem meg *Godard*-ral és *Chabrol*-al. Chabrol az *Unokatestvéreket* forgatta, és megkérdezte, elvállalnék-e valami kis feladatot a filmben. Kíváncsi voltam, s ígért mondtam. Bernyitok egy szobába, ahol egy szerelmospár — a főszereplők — csókolóznak. Jaj, bocsánat! — mondom. Nem vettem könnyedén, a diákszállón, ahol laktam, egész nap gyakoroltam ezt az egy mondatot. Háromszor készítették el a felvételt, mindháromszor másként oldottam meg a feladatot. Egy év múlva, Chabrol következő filmjében már főszerepet kaptam, és amikor azt forgattuk, már leszerződtem Amerikába. Hát így kezdődött. Egy idő után elkezdtem aztán foglalkozni azzal a gondolattal, milyen lenne egy olyan film, amit magam készítenék. Úgy éreztem, én igazán jó

szerepet adnék színészeimnek, hiszen közéjük tartozom. Először egy kisfilmet forgattam, aztán jött *Az ördög fehér kesztyűt*. Úgy tudom, hamarosan itthon is vetítik. *Truffaut* háromszor nézte meg, három oldalt írt róla az *Életem filmjei* című könyvében. Erre vagyok sikereim közül a legbüszkébb.

— Ha ez az első film nem arat sikert?

— Világos: többet nem rendezhetek. A filmkészítés nem olcsó mulatság, nem lehet milliós költséggel kísérletezgetni.

— Ezt jó helyen mondja, de azt hiszem, jókor. A filmkészítés anyagi háttere és felelőssége most már nálunk is súlyos kérdéssé növekedett.

— Nem érzem magam illetékesnek erről beszélni. Én itthon színészként veszek részt a filmek készítésében, nyilván nem szólhatok bele — nem is akarnék — a rendezők munkájába. Véleményem persze van... Valahogyan nagyobb feyelemhez, szigorú koncentrációhoz szoktam, amit helyesnek tartok, s ez minden szempontból csak használ a születő filmnek. Aztán a *forgatókönyvek*: mintha elbagatellizálnák a jelentőségüket. Nem elég gondval készülnek, nagyobb, hozzáértőbb szigorral kéne bírálni őket. *Nem tartom feltétlenül jónak, ha az ember saját maga írja filmjének forgatókönyvét, hiszen önmagukat nehéz kontrollálni.* Persze, nem szeretnék általánosítani, mindezt nem is szívesen mondom el így, nyilvánosan.

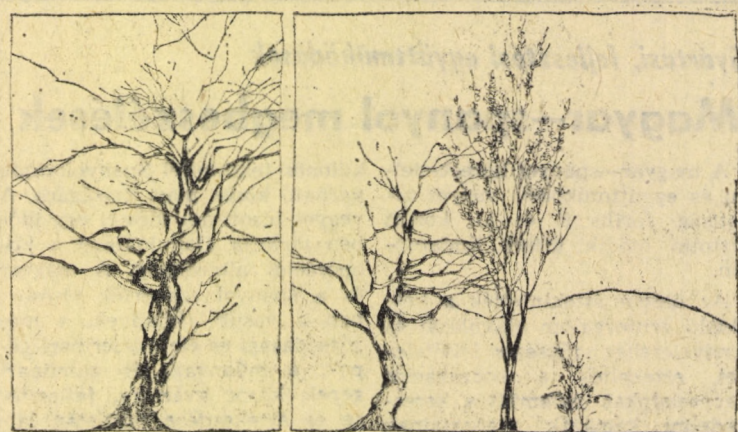
— Ezek szerint nem mindenre elégedett a hazai forgatókönyvvel? Mégis újra és újra vállalja. Holott a sok utazás bizonyára fárasztó, és ezek a vállalkozások, egyeztetések gyakran sok időt vesznek igénybe.

— Tulajdonképpen minden szerep, amit eljátszom, arra lehetőség, hogy részem legyen a magyar kultúrában. Ezért vállalom, örülök minden újabb felkérésnek. Számomra semmilyen más szempontnak nincs jelentősége. Családom, fél életem Párizsban, a másik világom itt van. Sokat merítetek az itthoni környezetből. Felvezéseket teszek. Nemrég kiderült, hogy *Moldova György* és én ugyanabba az iskolába jártunk, ugyanott laktunk... Az ő Kőbányája az én Kőbányám is. Nyolc éves koromban elkerültem Jászberénybe. Jászberény... Onnan is sorra felbukkannak ismerőseim, régi barátaim, akikkel nagyon jól esik beszélgetni. A színészi hivatás is itthon csillant meg előttem. Mielőtt a világlátás vágya Párizsba vitt volna, a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatójaként játszottam először színpadon az egyetem színjátszó csoportjában.

— A Párizsból érkező szakmai személynek milyennek látja kulturális életünket?

— Élénknek. Mindig találkozom valami izgalmas produkcióval, színházban, moziban. Most a legnagyobb élményem Gaál István *Cserepekje*. Nagyszerű film, szomorú vagyok, hogy nem igazán méltó a fogadtatása. A virág nem nyílhat ki, ha nem éri a víz, a napfény, de minek a nap és az eső, ha nincs mit érjen. Számomra erről szó, szomorúan, *tisztán*, a Cserepek.

Virág F. Éva

Károlyi András rajza

A terv- és költségvetési bizottság ülése

Vita a Nemzeti Bank utóbbi öt évéről

A Magyar Nemzeti Bank ötödik ötéves tervidőszaki tevékenységéről szóló beszámolót vitatta meg csütörtökön az Országgyűlésben az országgyűlési terv- és költségvetési bizottsága. A parlament tavaszi ülészakájának előkészítése jegyében lezajlott eszmecsere Timár Máttyás államtitkár, a Magyar Nemzeti Bank elnöke tájékoztatta a képviselőket.

A beszámolóhoz kapcsolódóan a képviselők az MNB nemzetközi és hazai tevékenységének több kérdésére kerestek választ. **Novák Béla** a külföldről felvett hitelek felhasználásáról érdeklődött. **Radnóti László** a kis- és nagyvállalatok hitel felvételéről kért tájékoztatást.

Gara Vilmos arról szöjt, hogy nem minden vállalat volt képes időben törleszteni tartozását, ezért elképzelhető-e a viszszafejtések átcsoportosítása, a haladékok szabályozása, a szakmai és a szélesebb közvélemény is büszke a Magyar Nemzeti Bank hazai és nemzetközi tevékenységére. **Varga Gyula** gazdasági, döntési mechanizmusunk további finomítását szorgalmazta.

A kérdésekre Timár Máttyás és **Pulai Miklós**, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese válaszolt. **Horváth Lajos**, a bizottság titkára, elnöki összefoglalójában a testület elismerését fejezte ki a bank elmúlt ötévi tevékenységéről.

Összeülnek az Ötök

Kamatrobbanástól tartva

Április 10-én Londonban egy olyan csoportosulás találkozott, mely hivatalosan nem is létezik. Az úgynevezett Ötök Csoportjához tartoznak az Egyesült Államok, NSZK, Franciaország, Japán és Anglia pénzügyminiszterei és jegybankelnökei. E testület létét hivatalosan többször tagadták már, mégis kiszivárgott, hogy találkozások rendszeresen megvitatják a tőkés világ gazdasági és pénzügyi problémáit. Az előzetes információk szerint Londonban a kamatok lesznek napirenden.

E döntés aligha érheti a megfigyelőket meglepetésként. Az Európai Gazdasági Közösség hollandiai csúcsértekezletén több felszólaló foglalkozott a pénzügyi problémákkal, és — legalábbis ezen kérdésben — az integráció egy nyelven beszélt. Giscard elnök szerint „egyetített akcióra” van szükség „a kamatlábak mérséklésére”, a belga miniszterelnök és a nyugatnémet kancellár véleménye egyetértő volt. A beszédekben sorra hangsúlyozták, hogy a cselekvés csak az Egyesült Államok együttműködésével lehetséges. Természetes tehát, hogy az érintett felek hamarosan összeülnek a megoldás megvitatására.

A probléma gyökere, hogy a tengerentúlon a pénzügyi kamatlábak — jórészt tudatos gazdaságpolitikai következményként — már jó ideje meghaladják a 15 százalékot. (Napjainkban a leggyakrabban idézett USA-beli rövid lejáratú kamatláb, a prime rate, 17 százalék körül van, ennek igénybevétele azonban csak a legkisebb mértékű 50-60 amerikai vállalat jogosult. A többiek, természetesen, ennél akár több százalékponttal is magasabb szinten tudnak csak kölcsönt felvenni.) A rövid lejáratú kamatláb, persze, nem csupán a hitelezésre, hanem a betétekre is vonatkozik. A tőkés világban a rövid lejáratú pénz így — lévén a tőkemozgás jórészt liberalizált — abba az országba mennek, ahol a befektetés a legmagasabb kamattal biztosítja. Mivel pedig a rövid lejáratú tőkebeáramlás egyben az adott ország nemzeti valutája iránti keresletet is növeli, a pénzügyi elvileg a valuta felértékeléséhez vezet.

Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy egy adott valuta felértékelődése, természetesen, további vonzerőt gyakorol a rövid lejáratú befektetőknek, kik így a kamatszint mellett már az árfolyamnyereségre is számíthatnak. A következmények miatt napjainkban a legtöbb fejlett tőkés ország számára nem maradt más választás: követni kellett az amerikai utat, emelni a belföldi kamatlábakat. A szorongatott helyzetben levő belga jegybank így egy héten belül két alkalommal emelt, ezzel a leszámított kamatláb 16 százalékra ugrott.

Mindez, persze, kényszerintézkedés, a nemzeti valuták árfo-

lyamának megőrzése érdekében. A gazdaságpolitika célrendszere Nyugat-Európában pontosan az ellenkezőjét követelné meg ennek. Idézzük példaként **Lambsdorff** gróftól: „A hazai gazdaság szükségletét figyelembe véve, természetesen, alacsonyabb kamatlábakat szeretnénk.”

Kontinensünkön ugyanis a prioritást a legtöbb kormány a konjunktúra élmintésének tulajdonítja. Ehhez pedig „olcsó pénzre”, a vállalkozást ösztönző mérsékelt rátákra lenne szükség. Washington ezzel szemben az inflációt szeretné leküzdeni, restriktív politikával, magas kamatlábakkal. A pénzügyi piacok között azonban nem húzódik áthághatatlan határvonal, és így Nyugat-Európa képtelen önállóan cselekedni.

A magas kamatok nyilvánvaló kárvallottjai azok az országok, amelyek kölcsönfelvevőként jelentkeznek a pénzügyi piacokon. (A rövid lejáratú európai kamatláb jelenleg 15 százalékos.) A fejlődő országok kereskedelmi feltételek mellett akkumulálódtak adósságállománya mintegy 300 milliárd dollárt tesz ki, és ennek döntő részében a fizetendő kamatszintje a mindenkori európai rátákhoz van kapcsolva.

Nyugat-Európa valószínűleg könnyebben tudomásul venné a magas amerikai rátákat, azok minden kedvezőtlen hatásával együtt, abban az esetben, ha biztosabb lehetne a reagan gazdaságpolitika sikerében. Washington most 1984-re 6 százalékos inflációt prognosztizál, és ennek megvalósulása önmagában mérsékelné a kamatlábakat is.

A probléma azonban éppen az, hogy ezt az előrejelzést magában az Egyesült Államokban is sokan vitatják. Megvalósulásához ugyanis restriktív monetáris politika mellett az elkövetkezendő négy évben valóban korlátok között tartott költségvetési deficit-re lenne szükség. Maga az amerikai központi bank elnöke, **Paul Volcker** nevezett meg azonban három olyan tényezőt, mely a Reagan igényeit jóval meghaladó szintre tornáztatja a hiányt. Véleménye szerint fennáll annak veszélye, hogy az 1982-es pénzügyi évben a havi kiadások mintegy 5 milliárd dollárral lesznek magasabbak az előirányzott-nál.

A technikai tényezők és a várt-nál rosszabb gazdasági konjunktúra ugyancsak növelheti a hiányt. (Ez utóbbiak negatív hatását a kongresszus költségvetési hivatala összesen 26,3 milliárd dollárban számszerűsíti.) Abban az esetben pedig, ha a költségvetési deficit az előirányzotthoz képest nő, növekszik a büdzsé hiteligenve. A növekvő „kereslet” pedig lozikusan magasabb kamatlábakat indukál. Vagyis ebben az esetben az előirányzott-nál magasabb kamatlábakat indukál. Vagyis ebben az esetben az előirányzott-nál magasabb kamatlábakat indukál. Vagyis ebben az esetben az előirányzott-nál magasabb kamatlábakat indukál.

Érték a nyúl

Az angóra újabb karrierje — Renezsánszát éli, de nehéz vele boldogulni

Angorizmus — van-e, ki e fogalmat ismeri? Angoranyúlról természetesen hallottunk, főként a háborús években volt divatos a gyapjából kötött kosztüm és pulóver, alsónemű, aztán a műanyagok hódítottak, párhuzamosan a nyúlállomány leromlásával.

A szakkifejezést — „angorizmus” — dr. **Holdas Sándor**, a Fővárosi Állatkert főigazgatója, a mezőgazdasági tudományok doktora említi. Lényege: míg az egyéb nyulak szörzetének lenyírásával nem növekszik újra a szőr, az angóra kivételében, mert gyapja állandóan gyarapszik, nincs vedlési folyamata.

— S ez nagy különbség — mondja a nyulakkal, baromfival még korábbi munkahelyén, a Kisállattenyésztési Kutató Intézetben foglalkozó mai főigazgató, akivel ott, az intézet gödöllői székhelyén, s egy domboldalon berendezett farmocskán volt alkalom megismerkedni évekkkel ezelőtt. Éppen nyárcekk meghonosításán fáradozott, s most némi szakmai szerepet vállalt az **Iparoszerű Hústermelő Szervező Közös Vállalat** angóratechnológiájának minősítésében, a témakörben kiadott útmutató ellenőrzésében.

Részben a szükség

Ami egyszersmind annyit tesz, hogy renezsánszát éli — kezdi elni — ez a nyúl, részben szükségből, hiszen a meleg holmik ugyebár célirányosak egy energiainéges világban.

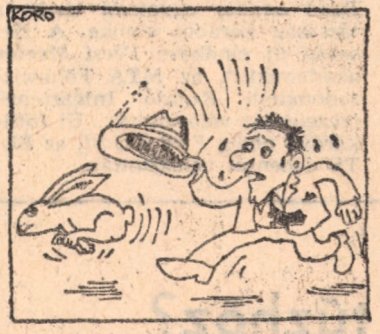
— A fordulat tán három esztendeje kezdődött — magyarázza **Holdas Sándor**. — Volt idő, hogy az országos mezőgazdasági kiállításra nem találtunk egyetlen példányt, míg az ősi **BNV-n nagydíjat nyert** a szép fényű, más anyagoknál puhább, könnyebb, melegebb, angóragyapjával nemesített szövet, egyébként a németek indították el az újabb karrierje útján, így a magyar termelőszövetkezetek is a **MEDIMA** nevű NSZK-beli cég közvetítésével látnak fantáziát a tenyésztésben. Valószínű, hogy az angóranyulat — amelynek eredetét sokan **Ankárában**, még többen **Kasimírban** vélték fölfedezni — itt, Európában tenyésztették ki, s legalább kétszáz éve ismeretes. Tudjuk például, hogy **Nagy Frigyes** kiváltságosul, angóragyapjából készített a gárdatisztek meleg ruházatát, s ma is van katonai jelentősége.

Dr. Bajor Ferenc, az eredetileg csak sertéstartásra szövetkezett, régi nevének kezdőbetűiből ma is csak ISV-ként emlegetett vállalat igazgatója meghívott a színhelyre: oda, ahol már van mit látni angóragyapban, mégpedig nagyüzemi körülmények közepette. **Felsőszentivánon**, ebben a dél-alföldi faluban adott egymásnak találkozó az angórával foglalkozó, illetve szándékozó téveszk tán tucatnyira tehető képviselője, beleértve a házigazdát.

Gyusity István helybéli téeszelnök rögvest azt javasolta, hogy kezdődjék a szakmai program a nyúlállatok meglátogatásával. **Szarvasmarha-istálló** tetejére

bötörkálunk föl elsőként: alul még tehenek, de itt már a nyulaknak készül az ól, s miként egy másik épületben már szemrevételezhetjük, egy állatnak egy ól dukál, egyébként kárát láthatná ama angorizmus legfőbb jegy-bece: a szörzet, megannyi női ékesség leendő alapja.

Az állományt az NSZK-ból hozták, a sétán **Szöke György** regőlyszakáli téeszelnőktől tudom

meg, hogy e büszke fehér példányokat évente ötször lehet megnyírni, átlag 20 dekás gyapjúhozammal, ami ugyebár megfelel egy kilónak, vagyis négy éven át — ennyi az élettartam — négy kilónak felel meg a szörzsákmány. Gondozónőkkel elegendek szoba, van köztük, aki gyárat hagyott oda az itteni munka kedvéért, meg kell hagyni, rend, tisztaság mindenütt, amiben a jól fölfogott higiéniai érdekeken kívül tán van pszichés szerepe a patyolatszínű nyulaknak is.

Dollárbevételek

Tar Istvántól, az ISV angóragazatvezetőjétől hallom, hogy a lenyírt gyapjúért évente állatonként 900-1050 forint az árbevétele, míg a takarmányok — táp és széna — értéke 330-350 forint-ra rug, amihez persze járulnak még egyéb költségek is, ám együttesen nem több ez a takarmányánál. **Nyereségesség** dolgában tehát előkelően helyezték portéka van terjedőben, de hogy milyen sebesen, és mekkora alappal, azt egy társulás létrehívása volt — illetve van — hivatva eldönteni.

Mert a felsőszentiváni tanácskozás voltaképpen célja éppen ez volt: miként lehet úgy szövetkezni a külföldi partnerrel, a magyar külkereskedelmi vállallattal, s hogyan is tudják érdekeiket úgy ötvözni maguk a gazdaságok, hogy abból csakugyan közhasznú vállalkozás kerekedjék ki? (Még **Holdas Sándor** mondta el állatkerit, a bölényházban berendezett irodájában, hogy ma évi ötvenmillió dollár exportbevétele van az országának húsnnyulakból — ezt kellene a következő években fölíveltetni az angóra segítségével.)

Mi tagadás, akad ellentét már e kezdeti periódusban is — ez tűnik ki az olykor kontórfalazó felszólalásokból. Az importált elitállomány elhelyezése voltaképpen adott — amely téesz harmadjában istállót kerített, ott vannak a **Németh Antal** genetikus által „nemzeti kincsnek”

mondott nyulak, együttesen háromezren.

— Ezzel már nem szabad játszodni, egészében kell őket „kezelni”, tenyészcentrikus irányban mozgatni, amihez föltétlenül kell a társulás — így a genetikus.

Csak a kezdet kezdetén

A felsőszentiváni téeszelnők meg termeléscentrikus irányt mondott, támogatva egy gazdasági társulást, amelynek legyen tagja az ISV, valamint a **Hungarocoop Külkereskedelmi Vállalat** is. Ma hét gazdaságban oszlik meg a törzstenyészésre szolgáló állomány, zömében a regőlyszakáli és a felsőszentiváni, rajtuk kívül pedig az **Imrehegyi**, a **dánszentmiklósi**, a **dabasi**, a **rákócziújfalvi** és a **tótkomlói** termelőszövetkezetekben. De ne feledkezzünk meg két másikról sem: a **csapodiról** és a **békésszentandrásról**, amelyekkel a Hungarocoop évekket előtt belevágot ebbe az üzletbe.

— Akkor az igény — mondotta az egyik külkereskedő —, amekkorát ma még a legnagyobb gazdaságok sem terveznek. Minimálisan elérendő az évi 150-200 tonna gyapjú, s már részben erre számítva épít új feldolgozó gyárat a **MEDIMA**-cég, amely ma javarészt Kínából szerzi be szűkségletét, tehát jókora távolságból...

A Hungarocoop azonban habozni látszott: belépjen, avagy ne a leendő társulásba? Először afféle megfigyelői státust hangoztattak képviselői, végül elhangzott, hogy „be is léphe-tünk...”

Mennyiben fontos ez, megítélni nem tudom, de hogy a mai együttműködések — amit egyfelől a **MEDIMA**-Hungarocoop, másfelől a **MEDIMA**-ISV kooperáció határoz meg — csakis akkor lesz — dr. **Bajor Ferenc** jelszavával — **ütöképes társulás**, ha az termelési érdekeket szolgál majd. Ezzel egyetérthetünk, amint hogy nem is szolt senki ellene.

— Nem biztos, hogy helyes volt két gazdaságba koncentrálni az elitállományt — említette ezek egyikének az elnöke, aki szintűgy egyetértett a társulás megalkotásával, hangsúlyozván, hogy ehhez az ISV anyagi támogatása szükséges. (Dr. **Bajor Ferenc** ebben készségesnek mutatkozott.)

Egyvalamiben ráismertem az új exporttermékek éppen csak bontakozgató lehetőségeinek jellemző sajátosságára. Hogy tudniillik már akkor a leendő ár érdeklő legjobban a termelőt, amidőn még alig van mit eladni. Pedig a mai angórástadiumban mégis mindennél fontosabb, amit így fogalmazott meg a regőlyszakáli elnök:

— Az új társulat létét a kölcsönös bizalom, a jó partneri kapcsolat határozza meg, enélkül nem sok jót várhatunk.

Felsőszentivánon még nem alakult meg ez a gazdasági társaság, csak elindították a most már remélhetően fölgyorsuló folyamatot.

Keresztényi Nándor

Új gumifutó üzem

Tudósítónktól. Csütörtökön új gumifutó üzemet avattak az **Obuda Tsz** szentendrei telepén. Az új üzem, amely egy országos hálózat részeként létesült, rekordidő — három hónap — alatt készült el. A korszerű, olasz és NSZK-beli gépekkel működő üzem évente 60 ezer darab, személygépkocsihoz való, és 20 ezer teherkocsiméretű köpeny futóztatását tudja elvégezni.

Már az idén 30 ezer használt gumit újítanak fel. Az új üzem 26 millió forintba került, és a számítások szerint két év alatt megtérül.

Ipari aktívaterkezet

A mérce a világszínvonal

Az Ipari Minisztérium átgondolt gazdaságsszervező munkával és céljainknak jobban megfelelő szabályozó rendszer kialakításával megteremtí a hatékonyabb vállalati gazdálkodás és a minden piacon versenyképes termékek előállításának feltételeit — mondotta **Juhász Ádám** ipari minisztériumi államtitkár csütörtökön Székesfehérváron, a **Technika** Házában rendezett ipari aktívaterkezetlen. Az államtitkár egyebek között rámutatott: iparunk teljesítményének mérceje a vi-

lágsszínvonal, nem pedig saját, korábbi tevékenységünk.

A következő öt évben a minisztérium mintegy 9 milliárd forint műszaki fejlesztési alappal rendelkezik. Ebből az összegből csak olyan fejlesztéseket finanszíroznak, amelyekre megalapozott, reális kereslet van és a befektetések gyorsan megtérülnek; az ipar műszaki színvonalának gyorsabb korszerűsítése érdekében a műszaki fejlesztési alap egyharmadát licenvásárlásra fordítják.

A Földrajzi Társaság tisztújító közgyűlése

A Magyar Földrajzi Társaság csütörtökön tartotta 105. közgyűlését a Magyar Tudományos Akadémián. A tudományos esemény a hagyományokhoz híven ez alkalommal is tudományos előadással kezdődött — Jean Dresch párizsi egyetemi tanár a természetföldrajz kutatásának franciaországi eredményeiről számolt be, majd Bora Gyula, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem docense, az 1980. évi tokiói földrajzi kongresszusról, Becsei József kandidátus, a Békés megyei Tanács elnökhelyettese pedig a szovjet földrajzi társaság VII. frunzei kongresszusáról tájékoztatta a közgyűlést.

A közgyűlésen átadták a társaság kintünetését: a földrajztudományban, az oktatásban, az is-

meretterjesztésben és a társadalmi munkában kifejtett tevékenységért hatan kaptak oklevelet.

A közgyűlésen új tiszteletbeli tagokat választottak, s megújították a társaság vezetését. Tiszteletbeli taggá választották Jean Drescht és Láng Sándort, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professzorát. A Magyar Földrajzi Társaság tiszteletbeli elnöke lett Kádár László, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára és Radó Sándor egyetemi tanár, a társaság korábbi elnöke. A társaság új elnökévé Pécsi Márton akadémiást, az MTA Földrajztudományi Kutató Intézetének igazgatóját választották. Új főtítkárává pedig Fűsi Lajost, az ELTE docensét választották.

Vihar ellen javaslattal

Közel a tűzhez?

A Középutépitő Vállalat Kerepesi úti telepén végre találunk egy üres irodát. Lehetünk vagy nyolcan. Aki utolsónak lép be a helyiségekbe, még egyszer körbekémlel a folyosón, aztán gondosan bezárja az ajtót.

— Úgy tudjuk — mondja egyikük a panaszt —, hogy a vállalat kapott három OTP-értékesítési öröklakást, de nem szabályosan osztották el.

Idézet a vállalat lakásépítési ismertetőjéből: „A Középutépitő Vállalat gazdasági és politikai vezetése mindig kiemelt feladatának tekintette a vállalati dolgozók lakásigényeinek megoldását. E cél érdekében — anyagi erejéhez mérten — minden alkalmat megragadott, hogy újabb és újabb lakóépületek felépítésével segítse dolgozói jogos emberi célkitűzéseinek mielőbbi megvalósulását. Az elmúlt évek során 349 lakás került átadásra.”

A Középutépitő nemcsak épít, hanem néha, amint Somogyi László igazgató fogalmazta, kap is lakásokat. A vitatott három is ilyen: jó munkával kiérdemelt ajándék. Ki végezte a munkát? A kollektíva. Mégsem tudták, kik és miért kapták meg az „ajándékot”.

A vállalat dolgozói közül néhányan meg vannak győződve arról, hogy a három lakás elosztásánál nem szabályosan jártak el. Nem vették figyelembe az igénylők jogosultsági sorrendjét. Az egyiket a szociálpolitikai főosztályhoz tartozó személyzeti osztály vezetőjének a fia kapta, aki nem is a vállalatnál dolgozik. A másikat a szociálpolitikai osztály csoportvezetője. A harmadikat az egyik főépítésvezetés alkalmazzottja.

A vállalat 3000 főt meghaladó kollektívájából jelenleg is 400-an várnak, szabályosan kitöltött igénylés alapján lakásra. Közülük 150-en különösen siralmas körülmények között élnek.

Az egyik üzemvezető szerint, aki csak név nélkül volt hajlandó nyilatkozni, már az ezt megelőző időkben is több, nem a vállalatnál dolgozó személy jutott ily módon lakáshoz. Amikor ekörül vihar támadt — folytatta —, alkottak egy javaslatot, hogy a családtag is jogosult legyen lakásra, de a kollektív szerződésben ez még nem szerepel.

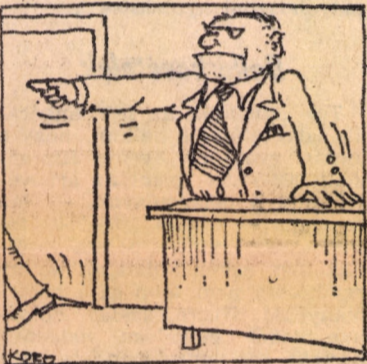
A még érvényben levő 1976—1980-as kollektív szerződés és annak módosítása alapján csak az igénylőt lakást, aki arra jogosult és legalább 3 éve már a Középutépitőnél dolgozik. A kitöltött igénylés a szociálpolitikai osztályra kerül, ahol a kérdésekre adott válaszok alapján az igénylőt pontozzák, és pontjainak összege alapján besorolják.

Fizikai munkás, brigádvezető, a lakáselosztási bizottság tagja: — Véleményem szerint a pontozásos rendszer jó, csak sok a kiskapu. A bizottság ezekről alig tud, hiszen mi kész tények elé vagyunk állítva. Azt kellene egyszerűen megvizsgálni, az illetékes osztályra mennyire megbiz-

ható válaszok futnak be és azokat hogyan pontozzák. Arról, hogy családtag is kapott lakást, most hallok először. A nevemet pedig azért ne írja le, mert én már kaptam lakást, és cserébe néhány évig még itt kell dolgoznom.

Zatrok Tibor, alapszervezeti párttitkár:

— Helytelen úgy dönteni, még a kapott lakásokról is, hogy

megkerül a lakáselosztó bizottságot. Miért kaphat családtag, amíg több száz vállalati dolgozó jogosult? Annak sem járna, akinek ingatlan van.

Kardos Tibor, szociálpolitikai főosztályvezető: — Az ügy vizsgálat alatt áll. Ha befejezik, akár egy egész napot is nyilatkozok magának. Különben kérdezze meg az igazgatónt.

— Furcsa, hogy a dolgozók elmondták ezt az ügyet, helytelen volt a részükről — mondja Somogyi László igazgató, aki nem örült túlságosan a látogatásnak. — Néhány rosszindulatú ember keveri itt a keverni valót... Ezek lázító és nem dolgozó elemek.

— Ezekre az intézkedésekre a kollektív szerződés még nem ad lehetőséget.

— Majd fog adni. Olyan lakások sorsáról, amelyekhez az OTP útján, vagy másként jutunk hozzá, a társadalmi szervekkel közösen döntünk, és én írom alá.

— Mielőtt aláírta, beszélt a társadalmi szervekkel?

— Hagyjuk abba a tárgyalást — áll fel az igazgató. — Viszontlátásra.

Kretter Gábor, a vállalati pártbizottság titkára:

— A kifogásolt lakásokkal kapcsolatban nem tudok én sem egyebet mondani. A vizsgálat befejezése előtt felelőtlenség lenne bármiről is nyilatkozni.

Idézet a vállalat lakásépítési ismertetőjéből: „1980-ban, a kollektív szerződés módosításával egy időben jóváhagyott »Vállalati Lakásépítési Szabályzat« elveiben és a gyakorlatban is a legszélesebb demokráciát biztosítja, azt ugyanis hogy elsősorban a legjobban rászoruló, a többgyermekes családok jussanak megfelelő lakáshoz.”

A vizsgálat folyik.

Franka Tibor

Borsócséplőgépek szovjet exportra

A Hódgép makói gyárában útnak indult az idei első borsócséplőgép-szállítmány a Szovjetunióba. A gyár kollektívája arra törekszik, hogy a 80 gépből álló éves megrendelésnek még az év első felében, a zöldborsóigény kezdeteig, eleget tegyenek. A gépekhez a műszakiak tervei alapján, úgynevezett zöldtömeg-szabályozó szerkezetet készítenek, amely az emberi munkaerő helyett elvégzi a cséplőgép etetését.

Igy egy-egy gép teljesítménye eléri az óránkénti 20 mászat, vagyis a korábbinak csaknem a kétszeresét. Ennek a szerkezetnek az alkalmazása ugyanakkor kiemeli is a berendezést, mert kiküszöböli a gépet rongáló, időnkénti túladaolást.

Esztergom

Nemzetközi gitárfesztivál

Nagy érdeklődés előzi meg az Esztergomban augusztus 5. és 13. között megrendezésre kerülő V. nemzetközi gitárfesztivált és szemináriumot. Eddig 26 országból több mint 400-an jelezték részvételi szándékukat. Jelentős részük gitárművész, ám Magyarországra érkeznek neves zenetudósok és zeneszerzők is — jelentették be tagjait a Fészek klubban tartott sajtótájékoztatót.

Szendrey-Karper László, a fesztivál művészeti vezetője, valamint Esztergom város vezetői elmondták: az Esztergom város millenniuma, vagyis 1973 óta két-évenként sorra kerülő rendezvény célja a magyar zenei kultúra, a magyar népzene, Bartók, valamint Kodály világának megismertetése a hazai és a külföldi gitárművészekkel, a fiatalokkal. A kéthetes kurzus alatt országszerte 22 városban, településen szerveznek koncertet.

Primőröség a Mecsekben

A Mecsek—Duna—Dráva háromszögben, az ország legdélibb vidékén a főlás primőrökterekben megkezdődött a korai zöldegek szedése. Az elmúlt napok, hetek verőfényes időjárása különösen kedvezett a primőrök fejlődésének, érésének. Elmaradtak a szokásos nagy szélviharok és az erős fagyok, amelyek más években tetemes károkat okoztak a főlás kertészetekben, s az átlagosnál több volt a napfényes órák száma is. Most már napról napra nagyobb mennyiségben kerül fejleszlata, zöldpaprika, piros retek, uborka, zöldhagyma és egyéb korai zöldegek a baranyai boltokba, piacokra. Akkora a bőség, hogy más megyék városaiba és a fővárosba is jut a Mecsek vidéken termelt primőráruból. Az áfészek megszervezték, hogy a termék egy részét a falvakban hozzák forgalomba.

Lovak a malomban

Hangulatos tavaszi programot állítottak össze felnőtteknek és gyerekeknek a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Az évről évre gyarapodó kiállítás látogatói a Felső-Tisza-vidék népi építészetét és lakáskultúráját bemutató épületrészlet mellett megtekinthetik a Mándokról áttelepített görög katolikus templomot is.

Az 1870-ben épült műemlék néprajzi, egyháztörténelmi és építészettörténelmi szempontból egyaránt jelentős. A szabadtéri múzeum látogatói hűsvétkor a tojásfestés hagyományos technikájával ismerkedhetnek. Májusban népzenei bemutató, táncház, népi hangszerekbemutató, valamint okarinakészítés és -vásár szerepel egy-egy hét végi programban. Ismét befogadják majd a lovakat a Vámosoroszból származó malomban, és búzát örölnek benne.

Adatok az ételkészlet-fogyasztásról

Mennyit eszünk?

A Központi Statisztikai Hivatal *Életszínvonal 1960—80* című kiadványában részletesen foglalkozik az ételkészlet hazai fogyasztásának alakulásával.

A szakemberek megállapítása szerint az állati eredetű fehérjéket tartalmazó valamennyi ételkészletből — hús, tej, tojás — évről évre többet fogyasztunk. Az egy főre jutó húsfogyasztás folyamatosan — az árak többszöri emelését követő átmeneti csökkenésektől eltekintve — emelkedett, és 1980-ban már egy magyar állampolgár 71 kilogramm húst fogyasztott. A hallal együtt ez 73 kilogrammot tesz ki. A szakemberek elemzéséből kiderült, hogy a húsárak minden újabb változása a baromfi-hús-fogyasztás növekedését eredményezte.

A tej- és tejtermékfogyasztás hosszú ideje a néptáplálkozás problematikus területe volt, fogyasztásuk egészen a hetvenes évekig nem mozdult el az egy főre jutó 100—110 kilogrammos igen alacsony szintről, de a hetvenes években gyorsan növekedett. Erre jellemző adat: a tej- és tejtermékfogyasztás 1970 és 75 között 17, 75 és 80 között 35 kilóval emelkedett és 1980-ban (vaj nélkül) már elérte a 163 kilogrammot.

A zsirfogyasztás — a zsiradék olcsóságával is összefüggésben — folyamatosan emelkedett és az egy főre jutó mennyisége 1980-ban már meghaladta a 30 kilogrammot. A cukorfogyasztás 1975-ig gyorsan emelkedett, ak-

kor megtörte a többszöri áremelés, mégis ma már minden jel szerint lassú növekedés tapasztalható.

Allandóan, mégpedig gyorsan csökkent a burgonyafogyasztás. Ennek egyik magyarázata, hogy a minőség nem felelt meg az igényeknek. A gyümölcsfogyasztás folyamatosan növekszik és fejenkénti mennyisége 1980-ban már 78 kilogramm volt.

A kalorikus szükségletet ételkészlet-fogyasztásunk már a hatvanas években kielégítette, akkor fejenként 2900—3000 kalória (=12 000 — 12 500 joule) volt az elfogyasztott ételkészlet energiataartalma. A gyors ütemű városiasodás, a nehéz fizikai munkák arányának csökkenése és a munkaidő megrövidülése ellenére a lakosság energiafelvétele folyamatosan növekszik.

A KSH megállapítása szerint a háztartáson kívüli étkezés aránya az összes ételkészlet-fogyasztásból jelenleg 15 százalékot tesz ki. A munkahelyi étkezésben 100 munkavállaló közül ma már 38 vesz részt, a 20 évvel ezelőtti 29-cel szemben. Az általános iskolások közül 1960-ban 100 gyerek közül nyolc, tavaly pedig már 45 vett részt a kedvezményes, szervezett étkezésben. A középiskolásoknak 22 százaléka étkezett menzán tavaly a hatvanas évek 3 százalékaival szemben. Az óvodai ellátás is sokat fejlődött, mert tavaly már 100 óvodás korú közül 87 ott étkezett az 1960. év, 34-gyel szemben.

Befejeződött a nőlapok főszerkesztői tanácskozása

Kecskeméti látogatással fejezték be tegnap magyarországi tállakozójukat a szocialista országok nőlapjainak főszerkesztői, akik előzőleg Budapesten tartották ülésüket.

Háromnapos programjuk során megvitatták, lapjaik miként segíthetik elő a társadalmi haladásért, a nemzeti függetlenségért, a világ békéjének védelméért vitt harcot és áttekintették a nők október 8—13-ára, Prágába össze-

hívott világkongresszusának előkészítését.

Hangsúlyozták: támogatják a fegyverkezés csökkentésére, a leszerelésre vonatkozó szovjet javaslatokat. Feladatuk, hogy gyorsan és hitelesen tájékoztassák olvasóik sok millió táborát. Egyetértettek a gyorsan változó világban szükséges, hogy évente tanácskozzanak hivatásuk teljesítéséről.

Szemétszemle Szegeden

Utak, táblák, kamionok

A nyári turisztaszegzonra készülő Szegeden az állami és a társadalmi szervek képviselői közös szemlét tartottak a városban áthaladó főútvonalakon. Jelentős tapasztalatait összegezve a tanács végrehajtó bizottságának csütörtöki ülésén elhatározták, hogy a belvárosi forgalom tehermentesítésére a Budapest—Belgrád útvonalakon közlekedő kamionoknak — a város külső pe-

remén — TIR-táblákkal jelölt új útszakaszt nyitnak meg. Az E5-ös út mentén, a kemping közelében, most készült el húsz nagyméretű kamion és hatvan személygépkocsi elhelyezésére alkalmas parkoló.

Fölkérték a főútvonalak mentén levő üzemekeket, vállalatokat, hogy kerítésük előtt levő illegális személtároló helyeket szüntessék meg.

Mezőgazdaságunk mérlege

(Folytatás az 1. oldalról)

sősorban a Mezőföld és a Sárrét tájegységein termelték meg.

Lényeges eredmény, hogy ma már nincs olyan mezőgazdasági nagyüzem a megyében, amelynek növénytermesztése ne integrálódna valamilyen rendszerhez. A növénytermesztési technológia fejlődését szolgálta, hogy a rendszerek a gépesítés növelésével is jelentős segítséget nyújtottak a gazdaságoknak. Nőtt az erőgépek teljesítménye, s így a gazdaságok kevesebb munkaerővel, gyorsabban, hatékonyabban használhatják ki gépparkjukat. A múlt tervidőszak eredményeinek tudható be, hogy a VI. ötéves terv küszöbén a megye gazdasági elérések az integráció még magasabb szintjéhez, a gazdasági körzetekben való egysítműködéshez.

Heves megye mezőgazdasági nagyüzemei, háztáji és kisegítő

gazdaságai az elmúlt öt esztendőben évente mintegy 4 százalékkal növelték termelésüket. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek zöme — mintegy 80—85 százaléka — évek óta stabil, kiegyensúlyozott gazdálkodást folytat. A tervezett célkitűzések közül igen kedvező a gabonafélék termelési színvonalának javulása. Eredményes volt a szőlő- és zöldegetermesztés is. A megye szőlő- és borszorgasága például országos hírű lett. Az új telepítések, az úgynevezett bika-éves program, valamint a korszerűsítés élenjáró hazánkban.

A természetű növényfélések száma a korábbi harmincöt huszonegyre csökkent Hevesben, ennek következtében javult a gépesítés, a vegyszeres talajeróptolás, a repülőgépes növényvédelem, a nagyüzemi művelés lehetősége. Legdinamikusabban a zöldegetermesztés fejlődött.

A Magyar Hírlap és A Hét közös sorozata (2.)

Feltalálni nem elég

Ahogy az INNOWA Wien működik — Hiányoznak a managerek

Tegnap írásunkban beszámoltunk arról, milyen új szervezeti formával, kezdeményezésekkel kívánják gyorsítani hazánkban az innovációs folyamatot. Mai cikkünkben visszatérünk a témára, bemutatjuk azt az osztrák intézményt, amely lényegében mintául szolgált az MNB Innovációs Alapjának működéséhez.

Az innovációs folyamat felgyorsítása végül is versenyképesség, azaz *létkérdés* — állítják az iparilag fejlett országokban. Nem túlzás ezt életbenmaradási képességnek tartani — mondja dr. Kurt Arnegger, az INNOWA Wien igazgatója. Mint hangsúlyozza: vállalata az osztrák gazdasági élet új innovációs klímájának egyik meghatározó eleme: szeretnék, ha többé nem veszne el egyetlen arra érdemes ötletet vagy perspektívikus termék sem az osztrák ipar számára. Ezért hozták létre ezt a sajátos vállalkozási formát, amely 1981-ben 165 millió schillinges tőkét mondhat magáénak.

Ki a haszon?

— Mióta működik az INNOWA Wien?

— Három éve, tizenöt munkatársal. Kapcsolatban állunk egy hatalmas adatbankkal, valamint számos tudományos intézettel, egyetemmel. Munkánk sikerének egyik feltétele, hogy *világméretű összehasonlításokkal, piaciismerettel rendelkezünk az újdonság elbírálásához*. A másik fontos feltétel a határozott, gyors finanszírozás. Ezért egyik legnagyobb partnerünk egy nagy bécsi takarékbank, és mecénásaink között tartjuk számon Bécs város tanácsát is. Az az elvünk, hogy a *közös vállalkozásaink* hosszú távon megtérüljenek.

— Mit jelent az, hogy „hosszú távon”? *Valgy esetleg nem is anyagi érdekesség alapján vesznek részt egy-egy találmány megvalósításában?*

— De. Ám úgy véljük, a sikeres és sikertelen vállalkozásoknak egyúttal elég némi nyereséget hozni ahhoz, hogy innovációs támogatásunk profitáljon. Végül is a legnagyobb haszon *nem elsősorban az INNOWA Wien kasszájába fog becsorogni*, hanem az osztrák gazdaságába.

— *Mégis, milyen az arány a sikeres és a sikertelen vállalkozások között?*

— Az Osztrák Iparfejlesztési Alap tapasztalataiból tudjuk, hogy a támogatott témák *50 százaléka sikeres, 50 százaléka sikertelen*. Elmondhatjuk, hogy az általunk megvalósított tőke így is két év alatt körülbelül 50 millió schilling hasznot hozott az osztrák költségvetés számára... Hiszen gondolkodásunk középpontjában a *nemzetgazdasági értékű vállalkozások* állnak. Olyanok, amelyek hozzájárulnak az energiaproblémák, a nyersanyag gondok, vagy a környezetvédelmi feladatok megoldásához. Mivel az osztrák gazdaságban az export szerepe is meghatározó, az export is *kiemelt területünk*.

— *Közelebbről elmondana néhány jellemző vállalkozást?*

— *Hogyne*. Támogatásukkal tudóscsoport fejlesztette ki a jobb- vagy balkezesség mértékét vizsgáló orvosi készüléket. Megoldottuk a műanyag visszanyerését a szemétből, egy know-how segítségével megalkottuk a műanyag hulladékokat kinyerő szerkezetet — ez nagy devizamegtakarítást eredményez az osztrák iparnak. Olyan energiatakarékos, mini komputerrel működtetett lakásfűtési és -világítási rendszert fejlesztettünk ki, amely a hagyományos energiatakarékosági módszereknél sokkal takarékosabb. Van egy találmány, amely a *kazánok (sz) csökkenti*. És bemutatnánk önöknek azt a kábelcsatlakozó-gyártó berendezést is, amely a hagyományos öntöttvas helyett *műanyagból* készíti csatlakozóházakat. A korrózió, a gazdaságosság szempontjából ez *rendkívüli előrehaladás* a kábel-

technikában. És még hosszan sorolhatnám mintegy hároméves tevékenységünk eddigi produktumait. De talán ezekből világos, mivel foglalkozunk.

— *Milyen kapcsolatokat vannak a magyar Innovációs Alappal?*

— Szerénytelenség nélkül mondom, némi segítséget adtunk a magyar szervezet kialakításához. Kapcsolataink azóta sem szakadtak meg. Most *szoros együttműködésre* törekszünk, bizonyos eljárások, találmányok közös hasznosítására, amely mindkettőnk számára előnyökkel kecsegtethet.

A marketing oldaláról

Még maradjunk a külföldi tekintésnél. *Szántó Borisz* a GAZDASÁG című folyóiratban a közelmúltban megírta: „Japánban az innovációs folyamatok szervezeti felépítésének középpontjában a kereskedőházak vannak. Kilenc-tíz ilyen intézmény — mint a Mitsubishi Corp., a Sumitomo Shoi Shaisa stb., amelyek Japán gazdasági életének háromnegyedét átfogják — *központjai* az országos innovációs folyamatok vezérlésének. Példának említhető a tiszta energiaforrások fejlesztését is alkalmazásáig célzó, 1974 januárjában indított, 10 milliárd dolláros, *negyedik századra* szóló Sounshine Project. De működnek kis és közepes kereskedőházak is. Ezek az innovációs szervezőközpontok nem is mindig teljesen tudatosan jönnek létre, ám ma már mind több a tudatos szervezeti képződés, tervszerű célokkal.”

Mindez azt bizonyítja, hogy az innováció serkentése nagymértékben függ a marketingmunkától, azaz attól a struktúrától, amelytől az új termék piacának felkutatása és értékesítése függ. Nincs mód ehelyett kifejeznie a téma valamennyi fontos részletét. Am az említett idézeteket nem véletlenül tettük közzé: szeretnénk ismét *emlékeztetni* arra, hogy nálunk, Magyarországon, igen kevés a menedzseléssel, az innováció üzleti felkarolással foglalkozó szervezet, intézmény.

A tegnapi cikkünkben említett SKÁLA-iroda még „csepp a tengerben”. Sokkal több hasonló hazai „kereskedőházra” lenne szükség, amelyek akár szövetkezeti, akár más, társulási alapon is működhetnének. Ugyanis több szakértői vélemény, vizsgálat állítja egybehangzóan: *nálunk az ipari megvalósítás, az új szellemi termékek, kutatási eredmények hasznosítása azért marad el külföldi versenytársainkétól, mert ez a megvalósítási intézményrendszer nem fejlődött ki*.

Birmann Erzsébet, a Magyar Nemzeti Bank Innovációs Alapjának vezetője:

— Hiányoznak a managerek. Azok a szakértők, akik tervezéssel, a találmányok, eljárások ipari megvalósításával, értékesítésével foglalkoznának. A feltalálók — legyenek azok bármilyen zseniálisak is — ezzel legtöbbször szintén nem boldogulnak. En az előrelépés útját abban látom, il-

letve azt tartanám fontosnak az elkövetkezendő feladatainkban, hogy *minél több „felkaroló szervezetet”*, szakembert vonzzunk az innovációs körökbe.

Lassú az előrehaladás

Már idéztük a Minisztertanács tudománypolitikai bizottságának irányelveit, határozatait, most ismét azt tesszük. E kormánybizottság, amely folyamatosan részt vesz az innováció irányításában, támogatásában, nemrég megvizsgálta, *miként valósulnak meg* irányelvei, határozatai. Megállapította, hogy *folytatni kell az innovációs tevékenység feltételeinek javítását*. E tevékenységünkben a licencvásárlásokra is jobban kellene támaszkodnunk csakúgy, mint a műszaki fejlesztési tevékenység kiaknázására, mind ágazati, mind vállalati szinteken. Az lenne előnyös, hogy a külföldi tudományos-szellemi eredményeket célszerűen párosítsanánk a hazai kutató-fejlesztő tevékenység eredményeivel. Ugyancsak a megoldandó feladatok között szerepel a *jobb érdekeltiségi és ösztönzési rendszerek alkalmazása*, illetve az innovációs vállalkozásokra alkalmas újabb szervezetek létrehozása. Ez utóbbira egyébként lehetőséget nyújt a 30/1979. (IX. 27.) MT. és a II./1980. (II. 1.) PÜM—MÜM. sz. együttes rendelet.

A határozatból az a tapasztalat szűrhető le egyébként, hogy az első irányelvek megjelenése óta kibontakozott törekvések *biztatások*, a feladatok végrehajtása megkezdődött, ám *lassú az előrehaladás*. Számos előre nem látott nehézséggel is találkozunk. Ezek közé tartoznak bizonyos elavult ösztönzők, szabályozók, amelyeket folyamatosan újra meg kell vizsgálni és szükség szerint módosítani. Ezzel kapcsolatban az a tapasztalat is, amelyről szintén szót ejtettünk cikkorozatunkban: az innovációval, illetve az új találmányi eljárások, szellemi termékek megvalósításával foglalkozók — maradjunk talán ennél a fogalomnál: a managerek — *köre még nem alakult ki*. Nem, mert anyagi ösztönzésük, honorálásuk szinte *teljesen megoldatlan, legtöbbször csak az ügyszeretéből, az innovációs folyamatok iránti elkötelezettségből* végzik munkájukat, s nem illő honoráriumért. (Tülségnél e cikk keretén belül annak vizsgálata például, hogy egy-egy találmány alkotói között miért vannak olyanok, akiknek semmi közük a találmányhoz, ám mégis ott szerepelnek a találmánybejelentők listáján...)

Bonyolult, az előbbiekkal is összefüggő, komplex tényező, amely a hazai innovációs folyamatot szinte átfogóan fékezi: az elmaradott szemlélet. Tisztelet a kivételnek, sajnos, sok vállalatnál, intézménynél még ma sincsenek tisztában az innováció szerepével és jelentőségével. Ezért például a *feltalálók „sorsa”, ösztönzése sem javul kellően*.

Azért beszélünk a szemléletről, mert a legtöbbször *nem érhető tetten a felelős, aki beosztásánál, szerepénél fogva nem segíti, hanem visszatartja az alkotót, a „nehéz embert”* attól, hogy *feltaláljon, hogy megvalósítson*.

Megesik az is, hogy elfogadott, megvalósított találmány körül alakul ki vita: alkalmazzák-e, s ha igen, mennyiért; kifizessék-e érte a feltalálói díjat vagy sem. Közben az idő, persze telik. Harmadik cikkünkben, amelyet kedden közlünk, egy *konkrét esetet* vizsgálunk meg. Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy e cikksorozatunkhoz kapcsolódik A hét vasárnap esti innovációval foglalkozó műsora.

(Folytatjuk)

MATKÓ ISTVÁN

Egy hét a világgazdaságban

Reagan beleszól

Miközben az elmúlt héten váratlanul kedvező statisztikai adatokat tettek közzé az USA gazdaságának első negyedévi teljesítményéről — mely, persze, aligha jelenti azt, hogy a gazdasági helyzet véglegesen megjavult —, az Egyesült Államokban tovább folyik a vita a hatósági szabályozások és a gazdaság viszonyáról. A konzervatív kormány alapállása világos: „*eddig túlságosan sokat kapott a gazdaság az adminisztrációtól*”. Való igaz, Carter csupán kormánya hivatali ideje utolsó évében mintegy 5000, a vállalatok működését érintő rendelkezést hozott. Reagan most láthatóan radikálisan meg kívánja fordítani e folyamatot.

A közelmúltban így az Országúti Közlekedésbiztonsági Felügyelet a Környezetvédelmi Hivattalal együtt azt javasolta, hogy a járművek forgalmazására jelenleg érvényes 34 biztonsági és környezetvédelmi szabályozást vagy teljesen töröljék el, vagy pedig hatályba lépésüket *halasztják el egy évvel*. Szakértők számítása szerint ez az elképzelés az járműiparnak 1,3 milliárd dolláros beruházást takarítana meg, és a fogyasztók — mivel a szabályok által kötelezővé vált tartozékokat nem kellene megfizetniük — 9,3 milliárd dollárral járnának jobban. Károsodni, persze, az a vezető fog, akit így baleset esetén az automatikusan *felhívó légpárná nem véd meg*. Ezt a biztonsági szerkezetet ugyanis az új javaslat értelmében ugyancsak a *halasztás fenyegeti*.

A konzervatív kormányzat más intézményei sem ténlenkednek. A Munkavédelmi Hatóság ugyancsak furcsa lépésre készül: véleménye szerint a gyapotpor-ártalom elkerülésére jelenleg érvényben levő szabályozás *túlságosan szigorú, felülvizsgálatra szorul*. A demokráta kormány rendelkezése szerint a *feldolgozás technológiáját kellett volna megváltoztatni, a konzervatív szakértők szerint elegendő a dolgozók védőeszközökkel (maszkokkal) történő ellátása. Vagyis: az egészségre ártalmas technológiai eljárás maradhat*.

Nem ez, persze, az egyetlen szabályozás, melynek a sorsa most bizonytalan. A republikánusok 36 olyan rendelet életbe léptetését halasztották el, melyeket a demokráta elődök jóváhagytak. (Az egyik ilyen függőben hagyott Carter-kezdeményezés a mezőgazdasági területen bányák nyitását szigorította volna meg.) Vannak ennél furcsább dolgok is. Az egyik 1977-ből származó törvény — a gyakorlati példák hatására — *megtiltotta* az amerikai vállalatoknak, hogy üzleti érdekből külföldi hi-

vatalos személyiségeket vesztessenek meg.

Most a kormány egyik bizottságának kijelölt vezetője a kongresszusi meghallgatás alkalmával úgy nyilatkozott, hogy ez a korlátozás káros az exportérdekeknek. Más tisztviselők azt a rendelkezést kezdik ki, mely a szövetségi megrendelések elnyerőit bizonyos arányban nemzetiségi (például spanyol-amerikai és színes bőrű) dolgozók felvételére kötelezi. Érdekes módon a szabályozással szemben hangulatnak olyan törvények alkalmazása is áldozatul esik, melyek pedig éppen a verseny fokozását (illetve megszüntetésének megakadályozását) célozzák. A konzervatív kormányzat ugyanis „*állami beavatkozás*” címszóval kezeli láthatóan magukat a trösztellenes törvényeket is.

Jellemző ebből a szempontból annak a pernek a sorsa, melyet még a demokráta kezében levő igazságügy-minisztérium indított az *American Telephone and Telegraph Company* ellen. (Való igaz, a piac monopolizálásán ebben az esetben aligha lehet tagadni, hisz a fenti vállalat kezében van a telefonszolgáltatás mind az 51 tagállamban.) Az ügyet, persze — hisz a jogi eljárás nem ritkán évtizedekig tart —, a Carter-kormány már nem tudta befejezni, ez a „*jogutódrá*” maradt. Weinberger hadügyminiszter nemrég levélben arra kérte a társminiszteriumot, hogy ejtse el a vádat, mivel a cégóriás „*egészen tartása*” nemzetbiztonsági érdekeket szolgál. (Az igazságügy-minisztérium korábban a feldarabolást kérte a bíróságtól.)

Az állami szabályozások *felüggesztésére*, illetve *enyhítésére* vonatkozó konzervatív kezdeményezések mögött kis részben valóban az a szándék van, hogy a „*nehéz időkben*” *csökkentsék* a vállalatok terheit. Stagnáló gazdaságban ugyanis a cégek nehezebben tudják előteremteni a rendelkezések végrehajtásához szükséges összegeket. Egyes intézkedések hatályba lépésének elhalasztásával a fogyasztó is nyer, a többletköltséget *nem kell az árban megfizetnie*. Az elképzelések többsége azonban más természetű: az üzleti körök helyzetét egyértelműen a dolgozók, a *kisebbségi csoportok kárára* kívánja javítani. (Azt is mondhatnánk, hogy az állami szabályozásra vonatkozó javaslatok ideológiailag a költségvetési program pontos megfelelői.) A reagan fordulattal az amerikai társadalompolitika háború után érvényesülő „*liberális tradíciója*” szakadna meg.

Göndö György—Szentgráli Péter

A KOPINT jelenti

Emelkedik az arany ára

Igen enyhén ugyan, de ismét *emelkedtek a nemesfémek jegyzései a múlt héten*. Az aranyal ez alig tett ki 1,5 százalékos a zürichi tőzsdén. A londoni tőzsdén az arany, az ezüst és a platina 1—1 százalékkal lett drágább. Néhány fém kivételével a nemesfémek piacán nem volt jelentős változás. Míg az ólom ára enyhén (2 százalékkal) emelkedett, az alumínium, az ón, az antimón és az ócska-vas jegyzése kicsit csökkent (általában 2 százalékkal). A malaysiai ón ára nem tükrözi ezt a változást, 24-én 30,31 font volt az ára kilogrammonként. Megemlítendő viszont a kadmium 9 százalékos, a horganylemez 7,6 százalékos, és a kemény horgany II százalékos áremelkedése a londoni fém-tőzsdén. A higany ugyanott 3,6 százalékkal lett drágább a múlt hét végére. A gumiarak 2 hetes stagnálás után ismét emelkedtek (3—5 százalékkal). A gyapjú jegy-

zése stagnál, a gyapoté viszont 3 százalékkal csökkent. Csökkent a selyem és a juta ára is, 2, illetve 5 százalékkal. A gabonátőzsdéken is mérsékelt árváltozásokat észlelhetünk. Éppen csak, de emelkedett a búza, a zab, a szójabab, a szójadara, a szójaolaj, a rotterdami kukorica és a napraforgóolaj ára (általában 1 százalékkal).

DEVIZÁK		1981. április 23.
1 USA-DOLLÁR értéke az egyes országok pénznemében		
Bécs	15,308	— 15,408
Brüsszel	35,43	— 35,49
Párizs	5,1335	— 5,1445
Frankfurt	2,1640	— 2,1655
Milánó	1081,80	— 1082,30
Amszterdam	2,4045	— 2,4060
Tokió		215,80
1 ANGOL FONT értéke USA-dollárban		
London	2,1800	— 2,1810
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom unca		
Zürich	487,00	— 490,00
London		488,50

A kulisszák kulisszatitkai

A pódium üzemzavarai

Mi van a kulisszák mögött?

Ez a kérdés legkonkrétabban a színházak tehető föl. Mégis ez a hely az, amelynek kulisszatitkai a legcsekélyebb közérdeklődésre tartanak számot. Hiszen: próba van, aztán a függöny fölmege. Mi akkor a baj?

Nem kezdem el sorolni. Színházaink gondolj közül kettő az, amellyel a közönség alig vagy egyáltalán nem találkozik. Az egyik a színház belső terének szűkössége. A másik: a műszaki dolgozók munkakörülményei, munkafeltételei. Az előbbi kapcsán írja Tolnay Pál, a Színháztechnikai Fórum 1980 márciusi számában: „A berlini Staatsoper azért tudott eszményi díszletraktárt létesíteni, mert ott ehhez nem kellett más, mint hogy a közelben levő Prinzessinpalaist szétbombázzák, és máris volt hely. Hazánkban a színházak, két kivétellel, helyreállítható károkat szenvedtek. A Vigzínház és a székesfehérvári Vörösmarty Színház szenvedett nagy károkat, de ezek helyreállításánál sem lehetett teret nyerni... Nálunk az eddig egyetlen győri Kisfaludy Színház épült oly helyen, ahol a térkérdéseket a város jóvoltából és ráfordításából meg lehetett oldani, ez is csak a felszabadulás után 33 évvel nyithatta meg kapuit.”

Megálmodni és megcsinálni

Ezen a helyzeten belátható időn belül nemigen lehet változtatni. A rendezőnek e megszabott keretek között kell „megálmodni az előadást”, nincs, ahová tovább terjedjen. A műszakiaknak, vagyis a színpadi díszítőknak, világszínházak, fodrászoknak, szabóknak, s a különféle szerelőknak pedig e keretek között kell megteremtienük az előadás technikai feltételeit.

A Fővárosi Operettszínház színpadán épp a Csárdáskirálynő díszleteit építik, amikor Székelyhídi Jánost, a színház műszaki felügyelőjét irodának is szolgáló műhelyében megkeresem. Az Operettszínház régóta nyolc-tíz darabot játszik egyszerre. Mit jelent ez a műszakiak megterhelésében?

— Azt, hogy reggel nyolctól átlagosan este fél tizenegyig dolgoznak a színpadi díszítők — mondja Székelyhídi János. — Dél előtt tízre lebontjuk az esti előadás díszletét és felépítjük a próbához. Ezután pihenődő következnek, illetve a következő felvonások díszletezése. Két óra körül a próbának, következhet az ebéd. Ez hideg étel. Ha valaki közel lakik, hazamegy enni. Étkészés hozzájárulást fizet a színház, de senki sem veszi igénybe, mert nincs hová befizetni az ebédet. Délután elkezdődik az esti előadás díszleteinek felépítése, s azután folyamatos a munka az utolsó felvonás végéig.

Húznak, mint a darvak

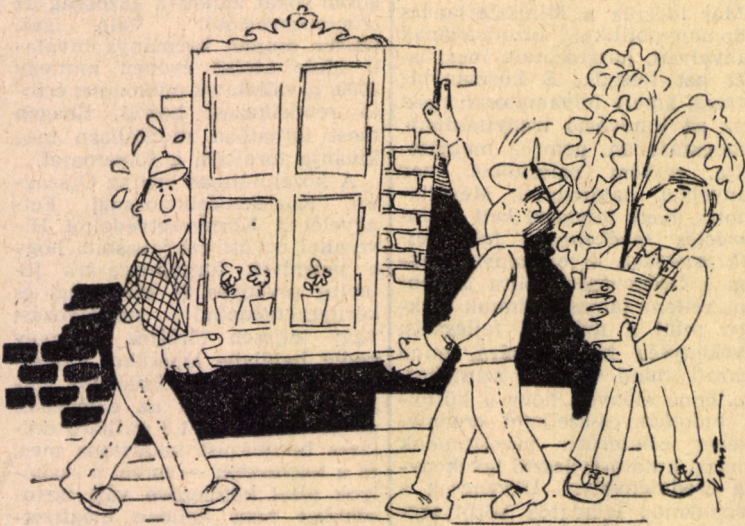
A felvonásközök függöny mögötti képe leginkább bolondok házára hasonlít. Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy a látszólag fejtelten rohangászás itt rendkívül fegyelmezett csapatjáték, a meglehetősen nehéz és bonyolult munka gyors elvégzésének érdekében. A fizikai teljesítmény szemléletének kedvéért: a Denevér díszletének egyik tornya például kétszázhatvan kiló. Egy-egy előadás díszlete 10—15—20 köbméter, esetenként pár tonna vassal is súlyosbitva. Ha lassan megy a munka, megszólal a mikrofon: fiúk, hosszú a szünet. (Még egy példa, a még alaposabb szemléletű kedvéért: egy aranyjóró ácsmester annak idején meglátta a kutya, akit Bozzi úrnak hívnak előadásának díszletét. Kérdésére — ami így hangzott:

hány nap alatt (!) építették ezt föl? — nem lehetett átfutó mosoly nélkül válaszolni.)

De hogy hányan, úgy már feltehető a kérdés.

— Tizenhét a díszítők státuslétszáma — nyomja meg az utolsó szót Székelyhídi János. — Most tizenötön vagyunk. Ebből egy fél éve beteg. Egy bevonult

Jelenleg csak egy biztos: ilyen mostoha feltételek közepette nemhogy nőni nem fog a létszám, hanem azt is eredménynek kell tekinteni, ha nem csökken. Kulturális intézményben dolgoznak, de arra, hogy maguk is a kultúra közelébe juthassanak, hogy művelődhessenek, nincs módjuk. Viszont a kultúráltságot, a művelt-

katonának. Egy ma nem jött be. Egy pedig ma beteg. Egy évben kétszer emberhiánypénzt fizetnek.

— De úgy vagyunk vele, hogy hagyunk már a pénzt a fenébe, csak legyen végre szabad egy napunk — legyint Fábian János, a színpadmester helyettese. — Volt olyan hónap, amit nyolcan dolgoztunk végig. Húznak, mint a darvak, reggeltől estig. Hiába keressük a túlórapénzt. Annak ötven-hatvan százalékát itt bent fel is éljük.

A Nemzeti Színház színpadfelügyelője, Szabó József tömör ítélettel kezdi a beszélgetést:

— Napi tizenhat órás munkaidőben nincs munkamorál.

Se, se, se

— Igazából három-négy emberre támaszkodhatunk — teszi hozzá Nagy Imre, a Nemzeti színpadmestere. — A többiek, sajnos, futóvendégek nálunk. Az is oka ennek, hogy itt szakmát sem lehet szerezni. Az iparban három-négy év alatt gyakorlatilag bárki szakmát szerezhet. Itt eltölthet harminc évet is, akkor sem lesz szakmája. Kísérletek, jó szándékú próbálkozások történtek. Indultak például díszítőképző tanfolyamok. Akik azt elvégezték, házon belül szakmuknak számítottak, s kaptak százötven forint fizetés-emelést, de mielőtt máshová akarták elvinni a munkakönyvüket, azonnal visszaminősültek segédmunkássá. Volt egy emberünk, aki az első munkanapján reggel nyolcra bejött dolgozni, tizenegykor kiment a büfébe, és többet soha nem láttuk. Az átmenőforgalomban ő a rekorder. A régiék közül, azok közül, akik még fiatalon beleszoktak ebbe az életbe, s a színházat is megszerették, van, aki harminc éve is itt dolgozik. Egy-egy ilyen munkatársunknak a havi hét-, nyolcezer forintja is összegjén — a heti harminc—harmincöt túlórával.

A kezdőket, a fiatal szakmá nélkülűket kétezer-nyolcszázal veszik föl. Nekik átlagosan négy és fél ezer forint jön ki havonta a túlórákból. Holott még másból is kereshetnének egy kis pénzt! Veszélyes üzemből dolgoznak — veszélyességi pótlék nélkül. Zsinóron dolgoznak — magassági pótlék nincs. Csztott munkaidőben dolgoznak, ezért sem kapnak különpenzt. Pedig precedens erre is van: a BKV külön díjazza az osztott munkaidőben dolgozó járművezetőket.

segi és értelmi készenlétet „a művészi teljesítményt létrehozó” munkatársak elvárják tőlük. Számuk országosan sem éri el a kétezeret, létformájuk messzi van attól, amit a dolgozó emberek általában még hajlandók emberinek elfogadni. Ahogy Ovári Győző, a Vigzínház főmérnöke, a Színháztechnikai Fórum 1978/1-es számában írta: „Mit vár ma a színház a műszakitól...? Azt, hogy... ne legyen se családja, se magánélete, se egyéni problémája, se közös igénye... Legyen kiváló, de ne legyen kiváltsága. Mindezt a színház iránti szeretetből kell tennie. — Hamis igény ez... A színház működtetése nem elemi csapás, nem árvíz és nem háború. Becsület, pontos és lelkiismeretes segítőkre van szükség, de nem áldozatokra, nem a rendkívüli napok hőseire.”

— A szakszervezet nem tud mit csinálni — mondja Szabó József. — Kénytelen a napi hat-hét óra túlórához hozzájárulni.

A világszínház, akik kizárólag minimum villanyszerelő szakmákából verbuválódnak, egyértelműen segédmunkásnak tekintik a díszítőket.

— Egy segédmunkást kétezer-nyolcszázal vesznek föl, bennünket, értségesített szakmunkásokat, pedig kétezer-kilencet — méltatlankodik Dávid Péter és Timár Ferenc világszínházról az Operettszínházban. — Nem csoda, hogy csak négyen töltjük be a nyolc státust.

— Akár a legkitűnőbb fodrász szakmukás járjon is hozzá, itt újra tanuló — minősíti az újonnan belépőket Gránic László, a Fővárosi Operettszínház főmunkamestere. — Meg kell tanulnia parókat készíteni, ismernie kell a különböző korok frizuráit. Éppúgy, ahogy a szabóknak is otthon kell lenniük a divattörténetben is. A fodrász kollégáknak is minimális idejük marad színházon kívüli kapcsolatokra. Négy kollégánom, szerencsére, itt ment férjhez, a színházban. Ha nem így történik, biztosan itt hagytak volna bennünket.

Mégis jó színházat

A mi generációnknak — mondta néhány órával korábban Szabó József a Nemzetiben — bele kell törődnie abba, hogy ilyen rossz körülmények között csinál jó színházat. De hogy felelős átgondolással ne lehessen racionalizálni, azt a mi generációnk sem fogadhatja el. En még 1949-ben kerültem a színházhoz. Akkor még nem volt ekkora a hajtás, s bővíben voltunk a nagy tapasztaltatú öregeknek. Ezek az öregek ma mi vagyunk — és fogyunk. A fiatalok pedig nem csődülnek ide.

ZELEI MIKLÓS

Kultúránk és a nagyvilág

Kultúránk a világban — a világ kultúráinkban címmel és témakörrel tudományos konferenciát rendez április 29-én szerdán a Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Béketanács az MTA kongresszusi termében.

Az irodalmunk, közéletünk kiemelkedő alakjai által már sokszor fölvetett, elemzett kérdés megvitatásához Pozsgay Imre

művelődési miniszter tart bevezető előadást. A témát azzal a céllal tűzik napirendre, hogy az eddiginél realisabban felmérjék kulturális jelenlétünket, külföldön, ugyanakkor tisztázzák mi az, ami irodalmi, színházi, zenei és képzőművészeti életünkben a határainkon túli fő áramlatokból helyet kap, s mi az, amivel tovább lehet gazdagítani az értékes bemutatók sorát.

A tábornok pályája

Amíg dolgozunk — élünk

Sokan az utolsó néptanítónak nevezik dr. Novák Józsefet. Ő az a kivételes ember, akit egykori tanítványai és munkatársai egyformán tisztelettel és szeretettel emlegetnek. Az elmúlt évben, a Népművelési Propaganda Iroda gondozásában megjelent egy riportkötény, Lipp Tamás műve. Dr. Novák József akkoriban nehéz időket élt át: kétségessé vált, hogy megmarad-e látása. A súlyos várakozás és kényeszerű térlenség idején erőt adó ajándéknak számított a riportkötény néhány bekezdése, ami róla szól: „Tíz év alatt semmit sem változott, csak még soványabb lett, s ezért talán még erősebben sugárzik belőle valami csöndes, de szívós hit.”

Az öreg népművelő — ki anynyi csatát megvívott már, s oly gyakran megbántották, megsértették, de bölcs ironiáját mindvégig megőrizte — ma is ott ül rogoza írógépe mellett, s két ujjal egymás alá kopogtatja a sorokat, hogy mentse, ami menthető: régi korok történetéből összegyűjti a népművelő hagyományokat.

Ő volt akkor a mi tábornokunk. Ha néhanapján lejött hozzánk (ti, a szombathelyi tanítóképző népművelő-könyvtáros hallgatóihoz), s elpanaszoltuk bajunkat, sohasem vigasztalt, sohasem aianlott divatos varázsszeret, mindig a történelemhez viszonyította magát és bennünket, így próbálta megvilágosítani nekünk és a maga számára is az események logikáját.

— Amikor ez a könyv a kezébe került, nem nagyon ment a gépelés, két ujjal sem...

— Szerencsés ember vagyok, mert teljesült legnagyobb óhajom. Igaz, kétszeri műtét után, de újra látok, újra tudok dolgozni. Az utcára ugyan nem merészkedem egyedül, de egyelőre nincs is nagy szükség rá. Az utóbbi évek során rengeteg anyagot gyűjtöttem, aminek a feldolgozására korábban nem volt időm.

— Hetvenegy évesen — friss nyugdíjas.

— Az egyetemi tanítást már néhány esztendeje abbahagytam. Nagyon fontosnak tartom, hogy az ember megfelelő időben távozzon. Az egyetemen rátermett, felkészült munkatársra akadtam, akire jó lelkiismerettel rábízhatom az „utódlást”. A Népművelési Intézetből, aminek az oktatási osztályán dolgoztam, január elején búcsúztam el, de már az elmúlt évszázadban jeleztem, hogy számítsanak nyugdíjba vonulásomra. A folyamatos munkavégzés megkívánja, hogy a régi és az új munkatárs együtt is dolgozhasson. Ebben végül megakadályozott a baleset. Az emberek gyakran érdeklődnek, elfáradtam, nyugalomra vágyom, ezért mentem nyugdíjba? Erről szó sincs, ellenkezőleg. Több, nagy tervem van, sok időigényes munkám.

— Gyűjti a régi korok történetéből a népművelő hagyományokat...?

— A Tanácsköztársaság művelődéspolitikájával vagy tizenöt éve foglalkozom, most igyekszem összegezni ismereteimet. A Magyar Tanácsköztársaság napjai alatt és a megelőző időszakban korszakos jelentőségű dolgok történtek, amelyekről keveset tudunk. Értékes forrásnak számítanak a korabeli lapok hírdetései, híryanagyai — ezeket éppen most dolgozom föl. Azokban a száguldó időkben nem volt mód a kulturális forradalom elméletének ki-

dolgozására, de azok az intézkedések, amelyek megszülettek, nagyon jó elképzeléseket tükröznek. Tanulságos például Fogarasi Béla akkoriban megjelent tanulmánya a közművelődésről... Minderről az Országos Vezetőképző számára írok egy jegyzetet.

— Korábban írt művelődéstörténet-tanulmányomból még tanulak — iskolán, egyetemen — a népművelő jelöltek. Úgy tudom, régészekt kezdte pályáját.

— Árpád-kori történelemből doktoráltam a debreceni tudományegyetemen, három esztendeig római kori régészettel foglalkoztam a kolozsvári múzeumban. Onnan a Nemzeti Múzeumba kerültem, aztán hat évig igazgattam a székesfehérvári múzeumot... 1952-ben búcsút mondtam a múzeumi pályának: váratlanul áthelyeztek a dombóvári tanítóképzőbe, akkor lettem pedagógus.

— És hogyan került kapcsolatba a népművelőkkel?

— A népművelők felkészítésével eleinte a tanítóképző intézetek szakkörei foglalkoztak, aztán önálló tanfolyamok. Később, a felső fokúvá vált tanítóképzőkben heti két órában, két féléven keresztül kötelező lett a népművelő munkára készülni. Akkor már a Népművelési Intézetben dolgoztam, ahová éppen ennek a feladatnak a megoldására neveztek ki. Elő kellett készíteni az önálló népművelőképzést, főiskolai és egyetemi szinten. Hittünk, bízunk a szakemberképzés szükségességében, a kezdeti időszakra hihetetlen lendület, lelkesülés volt jellemző... Nagy lehetőségnek tűnt, hiszen tisztában volt vele mindenki, hogy a társadalom fejlődéséhez nélkülözhetetlen a műveltség, így a kultúrákőzvetítő szakember, a népművelő feladata is fontosnak látszott.

— Két évtizede, hogy megindult az önálló népművelőképzés. Azóta sok minden megváltozott.

— Talán nosztalgiait érez az kezdeti idők után? Ahol népművelőket képeztek, ott én mindenütt tanítottam, sok helyen átéltem azt a fiatalos lelkesülést, amit a hallgatók éreztek, amikor a hivatásukról volt szó. Mit tegyek: az jobban esett, mint mostani panaszaik. Mert miközben a főiskolákon, egyetemeken azzal küszködnek, hogy tudományos alapokat keressenek a népművelői gyakorlatához, a szakemberek kinn, a művelődési intézményekben, egyre nehezebben tudnak boldogulni. Sokat gondolkodunk rajta, családi körben is, hiszen gyerekeim is ezen a pályán dolgoznak.

— Legkedvesebb szívügyéről, a honismeretről még nem is kérdeztem.

— A hazafiságra, közéletiségre nevelés sarkköve a honismeret! 1960-tól veszek részt a honismereti munka irányításában, és ez az a terület, ahonnan nem megyek nyugdíjba... Talán itt fonódik össze ifjúkori szenvedélyem, a régészett, történelem későbbi szenvedélyemmel, a népműveléssel. Most már több időm lesz a honismeret kérdéseivel törődni. El kell készítenem a főiskolák művelődéstörténeti jegyzetének második kötetét is, de az elsőt is át kellene dolgoznom. A reformkor művelődéspolitikájában is sok a feltárni való. Azt szokták mondani: amíg élünk, dolgozunk. Velem, azt hiszem fordítva van. Amíg dolgozom — élek.

Virág F. Éva

Japán elektronika

Komputerkihívás

Az elmúlt években fokozódó idegesség volt tapasztalható az amerikai és a nyugat-európai számítógépgyárak házatáján, a japán komputerpár látványos erősödése és gyors üzleti sikerei miatt. A nagy gyártók mindinkább attól tartanak, hogy a számítógépek területén is rövid időn belül — akár csak az autógyártásban, a színes televíziók, a szórakoztató elektronikai cikkek és a fényképezőgépek előállításában — átfogó támadást indítanak a japán cégek a minél nagyobb piaci részesedés elnyerése érdekében.

A félelem megalapozott. 1980-ban, ugyancsak egyes gépkategóriákban, a „felkelő nap országának” komputergyártói fényes technikai és üzleti eredményeket értek el. Noha a világon működő komputerek 60 százaléka ma is amerikai IBM-gyártmány, az iparág öt legnagyobb japán cége tavaly figyelemre méltó eredményeket ért el. Az előretörés célpontja a számítógépgyártás hazája, az Egyesült Államok: a japán gyárak a tervek szerint 1985-ben a teljes termelés 20, a kivitel 60 százalékát szándékoznak az USA komputerpiacon elhelyezni. Szakértők véleménye szerint — az IBM egyeduralma ellenére — erre minden esélyük meg is van.

A japán számítógépipar gyors fejlődésének és sikereinek titka a koncentrált és döntően az állam által finanszírozott kutatási, fejlesztési tevékenységben keresendő.

Igy állt elő az a helyzet, hogy egyes számítógép-kategóriákban a japán gyártók beérték, sőt megelőzték az amerikai és a nyugat-európai versenytársakat. (A szigetország vezető számítógépgyártóinak legnagyobb konkurrensai az IBM-en kívül az angol ICL, a francia CII—Honeywell és a nyugatnémet Siemens.)

A japán komputerióriások — Fujitsu, Hitachi, Nippon Electric Company (NEC), Toshiba és Mitsubishi — egymás után dobják a piacra új típusokat, amelyek kiválóan helyettesítik elsősorban az IBM gépeit, illetve azokhoz csatlakoztathatók. Az amerikai óriás cég az utóbbi évek egyik leglátványosabb vereségét éppen a japán piacon szenvedte el.

1979-ig az IBM szinte egyeduralmú volt a szigetország számítógéppiacán. Eladásainak értéke jóval túlhaladta a hazai gyártókéét. Két évvel ezelőtt azonban fordult a kocka: a japán piacon élre tört a Fujitsu, s előnyét azóta is fokozza. A versenyre jellemző, hogy 1976—79 között a Fu-

jitsu 50, a NEC 75, míg az IBM csak 30 százalékkal növelte eladásait a japán piacon. Az exportoffenzíva mellett a japán komputergyártók „beépülése” az amerikai iparba jelenti a legnagyobb veszélyt az IBM és a többi amerikai számítógépgyártó számára. A szigetország gyártói ugyanis a következő marketing-stratégiát dolgozták ki: talán még az exportnál is fontosabb, hogy társuljanak és részesedést szerezzenek a nagy számítógépgyárakkal, illetve az értékesítő cégekkel.

A Fujitsu például 28 százalékos részesedést szerzett az amerikai Amdahl számítógépgyártó és forgalmazó vállalatban.

A Hitachi és National Semiconductor — az Egyesült Államok egyik vezető elektronikai óriás vállalata — lépett házasságra, a kedvezőbb pozíciók elérése érdekében. A NEC-nek ma már négy leányvállalata működik az USA-ban, s nem marad el az „amerikai kapcsolat” terén a Mitsubishi sem. Az ügyes piaci politika bevonja az üzletbe az amerikai gyártókat is, miközben egyre növekszik a japánok részesedése.

Noha az első számú piaci cél az Egyesült Államok, nem kerül el az „ötök” figyelmét kontinensünk nyugati fele sem. Ide egyébként ma még mintegy 70 százalékkal kevesebbet exportálnak, mint az USA-ba. Spanyolországban a Fujitsu nemrégiben közös vállalatot alapított komputerek gyártására, Írországban hamarosan felavatják a Fujitsu félvezetőgyárat, a Siemens pedig átfogó kooperáció van kialakulóban. (Érdemes megemlíteni, hogy a Fujitsu 1923 óta áll kapcsolatban a Siemenszel; korábbi technológiáinak, licenceinek egy jelentős részét a nyugatnémet vállalatól vette át.)

A külföldi versenytársak nem is titkolják aggodalmukat, hogy a század két utolsó évtizede a japán komputerpár áttűtő sikerét hozhatja. Nem lehetetlen ezért, hogy a jövőben maguk is keresik a szövetséget a japán gyártókkal, s esetleg számítógépkartell létrehozását is fölajánlják. Mindez persze attól is függ, hogy a konkurrencia — elsősorban a ma még uralkodó IBM — milyen műszaki meglepetéseket tartogat, s ezeket milyen gyorsasággal követik majd a japán vállalatok. Annyi azonban bizonyos, hogy a szigetországnak sikerült felkoraélnia rövid idő alatt a komputerpiacon viszonylag csendes és kevesek által uralt vizet. Gonda György — Szentgáli Péter

Hosszabb távra, évtizedekre

Jóslat helyett

Viszonyítva a világgazdasághoz — A fejlesztési döntések előkészítése

Immár két éve múlt, hogy az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság a fejlesztési döntések előkészítésének módszereit tanulmányban foglalta össze. Az érintett vállalatoknak, mindenekelőtt a szükség esetén gazdaságos importtal pótolható terméket előállítóknak már abban az esztendőben, s főként a hatodik ötéves tervre való felkészüléskor kötelezően alkalmazni kellett e módszereket. A tapasztalatokról, s a kritériumrendszer továbbfejlesztéséről dr. Jávorka Edittel, az OMF B főtanácsosával beszélgettünk, aki annak idején a tanulmányt készítő munkáját koordinálta.

— Két éve, amikor a kritériumrendszer közzététele alkalmából kerestem fel, ön meglehetősen elmarasztalással szólt azokról, akik a termelési szerkezet átalakítását pusztán a „klasszikus” gazdaságossági számításokra hagyatkozva kívánják végrehajtani. Vagyis megelégszenek azzal, hogy prognosztizált áron összevessék: mibe kerül a vállalatnak egy termék, s mennyit kapnak érte.

— Igen, tudniillik, ha egy vállalat, ágazat vagy maga a népgazdaság el akarja dönteni: a jövőben mit érdemes gyártani, s mit kell megszüntetni, azt nem alapozhatja csupán a pillanatnyilag úgy ahogy érvényes számításon. Ezek a döntések ugyanis nem taktikai, hanem stratégiai jellegűek. Hosszabb távra, néha évtizedekre szólnak, amelyeket — kivált a világgazdaság mai, gyorsan változó viszonyai közepette — aligha elegendő költségbebecsléssel, árjósálatlalt alátámasztani. Mi úgy fogalmaztunk meg, hogy a műszaki-gazdasági kritériumok összessége olyan újszerű gondolkodási rendszer, amely a hatékonyságot a nemzetközi versenyképesség hosszú távú alakulásához viszonyítva értelmezi, s az előrejelzést sokfajta műszaki és gazdasági paraméter vizsgálatával közelíti meg.

Nem egyszeri lecke

— A kritériumrendszer tehát minősítő szempontok összessége...

... amelyeknek segítségével fejlesztési, vagy visszafejlesztési döntések készíthetők elő. Az ilyen sokoldalú vizsgálat ma már elengedhetetlen, hiszen a termelési szerkezet korszerűsítéséhez mindenekelőtt azt kell tudni, mekkora egy iparág, egy vállalat relatív előnye vagy hátránya és mekkora lehet a jövőben. Vagyis mérlegelendő: érdemes-e törekedni az esetleges előny megtartására, netán növelésére, illetve a hátrány felszámolására, avagy inkább másra fordítsuk mindíg véges erőinket, mert az ígéretesebb. Ennek megállapítására szolgálnak elsősorban az általános vagy kizáró kritériumok, olyanok, mint a termelési tömegszerűsége, műszaki színvonala, a piaci pozíciók és a termelési háttere, amelyeknek elemzése alapján már kiszűrhető, amit meg kell szüntetni.

— Marad, ami versenyképes, vagy azzá tehető...

— Illetve még az, ami a külföldön ugyan nem állja meg a helyét, de valamely — például biztonsági, ellátási — okból egyelőre nem szüntethető meg.

— És az úgynevezett soroló kritériumok?

— Azok az egyébként kedvezőnek mutató fejlesztések sorrendjét segítik megállapítani, adottságainkat és teherbíró képességünket mérlegelve.

— Nos, dióhéjban ez az elmélet. Mit mutat két év gyakorlata?

— Még mielőtt válaszolnék, hadd jegyezzem meg: a kritériumrendszer alkalmazása nem egyszeri, statikus vizsgálódást jelent. Nem arról van szó, hogy ezt a vállalatok „letudhatják”, mint egy leckét. Még egyszer hangsúlyozom: egy más, egy újfajta, ha úgy tetszik — egy rendszerszemléletű gondolkodásmód meggyökerezéséről van szó. Folyamatról, amelynek eredményei sem jelentkeznek máról holnapra, de egyik évről a másikra sem.

De visszatérve az eredeti kérdéshez: a hatodik ötéves tervre való felkészüléskor a tárcák — az általunk kidolgozott kritériumrendszerre épülően — megfogalmazták azokat a szakmai kritériumokat és alapelveket, amelyeket egy átfogó tanulmány nyilvánvalóan nem tartalmazhatott. Mert például, amikor a gyártás tömegszerűségről, a gazdaságos szériaméretéről van szó, természetesen az mást jelent egy textilgyárban, megint mást mondjuk a hajógyártásban. A tárcák tehát mintegy specializálták az általános kritériumrendszert. A vállalatok pedig ennek alkalmazásával annyit mindenképpen elértek, hogy „bemérték” saját tevékenységüket, s ma már — hol több, hol kevesebb — fogalmuk van saját versenyképességükről. Már kezdik nemcsak önmagukhoz, hanem a világgazdasághoz viszonyítani munkájukat.

Előnytelen hajlamok

— A kritériumrendszer tehát bevált?

— Lényegét tekintve, igen. Hosszabb távon a vállalatoknak mindenképpen és mihamarabb gondolkodásmódot kell kiteljesíteniük. Más kérdés, hogy a fejlesztések népgazdasági szintű „válogatásához” a soroló kritériumokat ki kell egészíteni.

— Mi teszi ezt szükségessé?

— Hajlamosak vagyunk rá, hogy csak a gyártás, az előállítás vertikumának különböző szintjeiben, fázisaiban gondolkodjunk. Pedig az adott fázis fejlesztése kihat az öt megelőző fázisra — a háttér- s a nyersanyagot adó iparra. De ez már más vállalat, esetleg más iparág területe, így ez a megelőző fázis már nem hat vissza eléggé az adott fázisra, sem kalkulációinkban, sem szemléletünkben. Gyarat akarunk építeni, s a vizsgálódás kimutatja, hogy a beruházás előnyös, a termék akár 10—15 év múlva is versenyképes lesz. Am ilyenkor jószerivel nem, vagy alig gondolunk a járulékos, például az infrastrukturális beruházásokra.

— Erre a kritériumrendszer sem elég érzékeny?

— Sajnos nem, pedig a termelés háttérében például a vizet, az energiát eleve adottnak feltételezni több mint tévedés. Az infrastruktúra-igényes területek, például a cukoripar, a nehézipar vagy a mész- és cementipar, három-öttszörösét kötik le annak, amivel az elektronikai, híradástechnikai ágak vagy a könnyűipar megelégszenek. S ez még csupán a közvetlen, termelői infrastruktúra, mai költségbázison számolva. De egy távlati fejlesztés eldöntésekor azt is figyelembe kell venni, hogy ha egy ország már elért valamilyen infrastrukturális határt, akkor a továbbiakat már nem arányosan, hanem csak jóval drágábban képes előteremteni. S most nem az áremelkedésekre gondolok, a növekedés akár két-háromszoros is lehet. Talán nem pontos, de érzékletes példaként vegyük a vizet. Amíg korlátlanul áll rendelkezésre, viszonylag olcsó; ám ezt követően, amikor már környezetvédelmi beruházásokkal, vagy az eleve szennyezettebb víz tisztításának többletköltségeivel is számolni kell, akkor ez mint tényező egy vizigényes beruházás esetén akár döntő is lehet. De hasonlóak mondhatók el az energiáról, a nyersanyagtermelésről és így tovább.

Messze vezet

— E gondolatsor meglehetősen messze vezet...

— Annak érzékeltetésére hoztam szóba, milyen, még a megfogalmazott kritériumrendszerrel is összetettebb, átfogóbb módon kellene a döntéseket megalapozni. Most azon dolgozunk, hogy a kritériumrendszerbe e járulékos hatások mérlegelésének az eddigieknél egzaktabb lehetőségét is beépítsük, megteremtve annak lehetőségét, hogy bármelyik fejlesztés, amelyet elhatározzunk, végül is az egész ország szempontjából legyen gazdaságos.

Trömböczky Péter

A KOPINT jelenti

Csökkenő fém- és gabonaárak

Nem egészen egy hét alatt is jelentős változások történtek a tőzsdéken. A nemesfém-árak két héttel ezelőtti emelkedése csak átmeneti volt, most ismét csökkentek. Az arany Zürichben és Londonban is 3,5 százalékkal, az ezüst 2 százalékkal, a platina 4 százalékkal olcsóbb. A hét közepére alacsonyabb árat értek el a nem nemesfémek is. 1—2 százalékkal csökkent a réz, a rézkatód, az ólom, az alumínium és az ócskavas ára. A liverpooli tőzsdén a török gyapot ára 6 százalékkal ugrott meg. Ismét csökkent az amerikai ökö- és tehénbőr ára 3, illetve 7 százalékkal. A gabonátőzsdéket is a csökkenő ártendenciák jellemezték. 1—3 százalékkal csökkent a búza, a kukorica, a repcemag, a szójabab, a szójadara, és 4,4 százalékkal a szójaolaj ára. Jelentősen, 8 százalékkal esett a zab, és tovább csökkent a winnipeg-i tőzsdén a rozsa is, így három hét alatt összesen 30 (!) százalékkal lett olcsóbb. Emelkedett viszont az árpa jegyzése. Újra esett a nyers-

cukor ára 12,5, ill. 8,5 százalékkal a New York-i és a londoni tőzsdén. E tendenciát követte a finomított cukor ára is 5 százalékkal. 2—3 százalékkal csökkent a kakaó ára is, a kávéé továbbra is stagnál. Az olasz rizs most 8,5 százalékkal — a hó eleje óta összesen 15 százalékkal drágult, míg a thaiföldi rizs ára az egész hónapban változatlan maradt. Nem változott a zsír jegyzése sem.

DEVIZÁK 1981. április 29.	
1 USA DOLLÁR az egyes országok pénznemében	
Bécs	15,535 — 15,635
Brüsszel	36,00 — 36,06
Párizs	5,2210 — 5,2320
Frankfurt	2,2085 — 2,2100
Milánó	1098,75 — 1099,25
Amszterdam	2,4560 — 2,4580
Tokió	zártva
1 ANGOL FONT értéke USA dollárban	
London	2,1425 — 2,1435
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia	
Zürich	476,00 — 479,00
London	477,25

Áremelkedések az EGK-országokban

Az Európai Gazdasági Közösséghez tartozó 10 országban a fogyasztói árak márciusban átlagosan 1,2 százalékkal növekedtek. Az 1980 március és 1981 márciusa között a közösség inflációs rátája 12,6 százalékos ért el. A legnagyobb mértékű drágulás Görögországban volt tapasztalható, egy hónap alatt 2,4 százalékkal. Görögországban volt erősebb a drágulás a márciusi megelőző egy év alatt is: összesen 25,6 százalékos, megelőzve Olaszországot és Írországot.

Az NSZK külkereskedelmi deficitje

Az NSZK külkereskedelmének egyenlege márciusban — a januári passzívum és a februári aktívum után — ismét passzívumot mutatott. Mint a szövetségi sta-

HORIZONT

tisztikai hivatal közölte, 1981 márciusában a külkereskedelmi mérleg egyenlege 134 millió márkás hiányt mutatott. Januárban 924 millió márka volt a külkereskedelmi hiánya, a legnagyobb az NSZK történetében.

Gazdasági szakértők szerint a passzívum egyik oka a dollárnak a nyugatnémet márkával szembeni erősödése. Emiatt megrágult az NSZK olajimportja, amelyet dollárban számolnak el. A szakemberek azonban felhívják a figyelmet a behozatalban mutatkozó változásokra is; míg tíz évvel ezelőtt a késztermékek aránya 10 százalékos ért el, ma az már megközelíti az 50 százalékos.

Olajvegyészeti óriás

A kelet-mexikói Veracruzban felavatták a világ legnagyobb és legkorszerűbb olajvegyészeti kombinátját, amely lehetővé teszi, hogy az ország egy évben belül önálló legyen petrolkémiai termékekből.

A létesítmény húsz finomító és feldolgozó üzemet foglal magában. A komplexum évi 3,5 millió tonnát állít elő a legfontosabb olajvegyészeti termékekből.

Zasztavák a brit piacon

Hamarosan megkezdik a jugoszláv gyártmányú Zasztava gépkocsik eladását a brit piacokon. Az angol közlekedési előírásoknak megfelelően átalakított Zasztava típusú kocsikból ebben az évben 2—3 ezer darabot akarnak értékesíteni.

Egy tanulmánykötet margójára

Rákóczi – változó háttérrel

Az olasz reneszánsz arcképek mögött mindig fel lehet fedezni a tájat: a természetet, vagy a lovagi és városi életet. Az ember-ábrázolásnak a korrajz ad hitelt, a háttérben kibontakozó mozgalmak kép, mint kicsiny, külön világ, segít értelmezni az arcmás emberi jellemét. Ilyen mozgalmak háttér veszi körül a nagy történelmi egyéniségek historiai ábrázolását is, ráadásul ez a háttér az idővel együtt változik. Megváltozott az a történelmi kép is, amelyet II. Rákóczi Ferenc legendás alakja mögé rajzoltak különböző korok historikusai. Hogy csak néhány példát említsünk: a tizenkilencedik század Rákóczija mögé hősi és romantikus háttérrel festették a történetesek, a fejedelmé alakja abban a komoly fenségben tündökölt, amely a Mátyóki Adám festette híres portréről ismerős. Thaly Kálmán, a korszak népszerű „Rákócziológusa”, nagyszűrésű történelmi hőst állított a nemzet elé, a portré mögött terbe erőteljes csatajeleneteket festett, fényes vitézekkel — s bizony, csak Ady Endre figyelmeztetett rá, hogy e vitézek között milyen sok volt a rongyos dolmányú szegénylegény.

A következő Rákóczi-ábrázolás a két világháború közötti korszak eredménye volt, s részben éppen a romantikus Rákóczi-kultusz ellenhatásaként született elsőnek Székfű Gyula nagy hatású munkájában. A századon át Rákóczi-ban. Ez az ábrázolás az elbukott szabadságharcok vereségét szenvedett vezért mutatta be, a világtól elvonult gondolkodót, aki már nem a csaták hőse, hanem a magányos vallomások filozófusa. Mint Zolnai Béla kiváló életrajzi monográfiája mutatja, ez a korszak az író Rákóczi-t állította az érdeklődés fóku-

szába, a háttérben könyvekkel, barokk vallásbölcselekkel, a rosdostói emigrációval.

Bizonyára megint az ellenhatásnak volt szerepe abban, hogy a felszabadulást követő két évtizedben ismét a hadvezér és a politikus Rákóczi arcképét festette a magyar történetírás, csak hogy a háttérben megnövekedett a szegénylegények, az Esze Tamások szerepe. A nemzeti szabadságharc korábbi kidomborítását az ő osztályharcos törekvéseiknek nemegyszer ugyancsak romantikus színekben tündöklő ábrázolása váltotta fel. Tulajdonképpen az elmúlt másfél évtized kutatásai vállalkoztak először a teljes Rákóczi-kép megrajzolására: arra, hogy a portré egyaránt magán viselje a szabadsághős, az államférfi, a magányos gondolkodó és a jelentékeny írásművész vonásait, s az arckép háttérében egyformán ott legyenek a korszak politikai és katonai, szellemi és irodalmi mozgalmak.

A teljesebb kép megrajzolásának ez a korszerű igénye öltött alakot azokban a kutatásokban és közös eszmecsereketben, amelyek a fejedelmé születésének háromszázadik évfordulója alkalmával élénkült meg, s festettek talán minden eddiginél gazdagabb képet II. Rákóczi Ferenc egyéniségéről, politikai és írói törekvéseiről, valamint korának társadalmi és kulturális mozgalmairól. E kutatások tekintélyes részét összegzi a Köpeczi Béla, Hopp Lajos és R. Várkonyi Agnes szerkesztésében megjelent Rákóczi-tanulmányok című hatalmas kötet, amely a fejedelmé és korával foglalkozó ismert hazai tudósok, közöttük Benda Kálmán, Esze Tamás, Heckenast Gusztáv, Tolnai Gábor és Trócsányi Zsolt munkái mellett kül-

földi: lengyel, bolgár és török kutatók tanulmányait is közreadja.

A kötet számos új felismeréssel és kutatási eredménnyel gazdagítja a korszakról, és magáról a fejedelméről kialakult képet. A többi között megvilágítja a kuruc szabadságharc erdélyi eseményeit, a magyarság és a nemzetiségek kapcsolatát, a kuruc sereg hadellátásának és egészségügyi szolgálatának működését, Rákóczi külpolitikai tevékenységének eddig részben homályban maradt területeit, így a havasalföldi, moldovai, angol és holland diplomáciai kapcsolatokat. Új felismerésekkel gazdagítja a Rákóczi-szabadságharc művelődéstörténeti képét, például újszerű módon dolgozza fel a kuruc költészetet, a korszak folklórját, a fejedelmé művelődéspolitikai elképzeléseit. Hadd utaljak közelebről is két tanulmányra, amelyek nemcsak tudományos tekintetben hoznak értékes eredményt, hanem érdekes olvasmányul is szolgálnak: Wellmann Imre az ország népességének sorsát dolgozta fel a szabadságharc idején, arra figyelmeztetve, hogy a járványok sokkal több áldozatot követeltek, mint maga a háború, s ezért a kuruc sereg hadi erejét valójában nem a császári csapatok, hanem a pestis törte meg. A lengyel Zygmunt Abrahamowicz és Hopp Lajos pedig azt mutatta ki, hogy a Rákóczi-emigrációnak milyen szerepe volt a török könyvnyomtatás fejlődésében.

A kép, amelyet a Rákóczi-tanulmányok szerzői rajzolnak, sokszínű és igen széles: megférnek rajta a gazdaság-, a társadalom-, a hadtörténet, a diplomáciatörténet és az irodalomtörténet eredményei.

Pomogáts Béla

Major Ottó esszéi

Értelem és szenvedély

Major Ottó öt év után újra kötetbe gyűjtötte esszéit, irodalmi és színházi kritikáit. Az előző — *Arcok és maszok* címet viselő — kötettel való kontinuitását, eszmei és tematikai azonosságát fejezi ki a könyv tipográfiája is. Zsoldos Vera most hasonmását készítette el a világos borító és sötét fedőlap kontrasztjával mozgást, betűvel és tördeléssel pedig komolyságot kifejező első kötetnek.

A kritikus és esszéíró ars poeticát az első kötet epilógusában fogalmazta meg a szerző: „... mai életünk megérthetetlen a századvég, a századforduló és a századelő társadalmi és szellemi mozgalmainak ismerete nélkül; hogy ezek a mozgalmak egy nemzet életének legmélyebb forrásaiból táplálkoztak, s így mai társadalmi törekvéseink gyökerei is valahol itt keresendők”; illetve „az esszék, portrék... arról próbálják meggyőzni az olvasót, hogy magasrendű eszmék, erős és tiszta jellemek nélkül, jó ügyet szolgálni és képviselni nem lehet”. A második összeállításban ezt a személyes megnyilatkozást a kötet végére tett *Beszélgések* ciklus tartalmazza. 1968-ban Erki Edit, 1975-ben Bányai Gábor kérdéseire válaszolva regényeiről, szépirói munkásságáról szövegezték, hogy „Ön mit akar a világtól” — azt mondta: megváltoztatni. 1977-ben ő kérdezte Karinthy Ferencet „mai költészetünk és irodalmunk tényeiről”, 1978-ban pedig Mesterházi Lajossal folytatott eszmecsereét A Károlyi-színz-

Endrénél ismerte fel, mert ő is „radikális merészséggel képviselte a maga felismert igazát”. A felmutatandó magyar forradalmárok életéről megjelent írásk között a kötet tanúsága szerint megelégedéssel vette észre a Frankel Leórol, Szabó Ervinról, Kun Béláról, Kunfi Zsigmondról, Landler Jenőről, Szamuely Tiborrol és Rajk Lászlórol szóló minimonográfiákat. Értéküket abban látta, hogy — az *Életek és korok* című sorozat e könyvei — „nemcsak forradalmárportrékat adnak, hanem tömör és világos áttekintést is a század magyar történelméről, a századvégtől ötvenes éveinkig”. Ő maga a magyar irodalmi és művészeti élet kiemelkedő alakjairól írt portréival, esszéivel gazdagította nemzeti önismeretünket. A kötetben Szabó Ervin, Kassák Lajos, Kosztolányi Dezső, Lesznai Anna, Lengyel József, Sinkó Ervin, József Attila, Ilés Endre, Radnóti Miklós, Bálint György, Vészi Endre, Rónay György, Németh László, Komlós Aladár, Kormos István, Egry József, Palotai Erzsébet és Molnár Edit alkotói és emberi értékeiről szól személyes hangon: az érte-

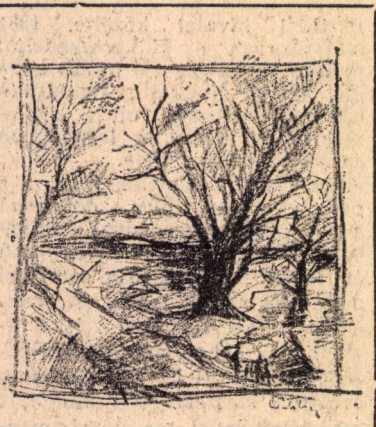
lemmel felismert igazság szenvedélyes szolgálatával.

Az *Értelem és szenvedély* című tanulmánygyűjtemény írásainak majd fele az 1974–75. és az 1975–76-os színházi évadban bemutatott előadások — forrás értékű — elemzését és értékelését tartalmazza.

Az 1974–75-ös szezonról *Az elmulasztott lehetőségek évadja* címen írt összegező cikket. Okát pedig abban látta, hogy „színházaink némelyikénél gondolati igénytelenség” mutatkozott a történelmi drámák lényegének, a jelenhez szóló üzenetének feltárásánál. Emellett a „színházi műhelyek”, író, rendező és dramaturg „alkotóközösségének” hiányát is megállapította. 1975–76-ban — mint írta — vége szakadt a gondolati igénytelenségnek: a *Bánk bán*, a *Bethlen Kata*, a *Szent Johanna*, a *Csillag a máglyán*, a *Caligula*, a *Colbert*, a *Spanyol Izabella* és *Az a szép fényes nap* színrevivőinek „sikerült kihüvelykezniük az egyes művek lényegét, értelmét, a jelenhez szóló üzenetét”. Az egyes előadásokról adott értékeléseknél a kritikus figyelme a mű gondolati tartalmának rendezői megértésére irányult, mindenkor örömmel konstataálta, ha kiváló színészi alakításokat látott. A színpad- és jelmeztervező alkotói részvételét szintén észrevette a produkciókban, és alkalmankint a közönségről is szólt: a véleménye ugyanis az, hogy „a színház sorsa mindig két helyen dől el: a színpadon és a nézőtérén”.

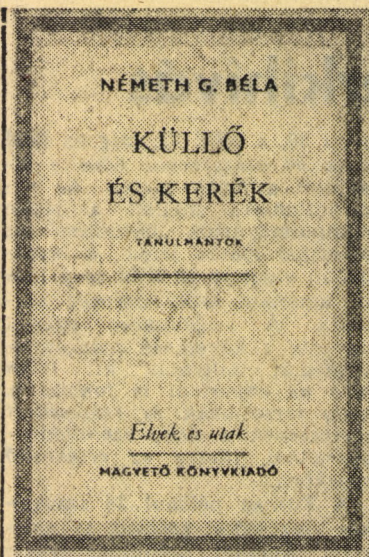
Major Ottó tanulmányköteteinek maradandó értéket biztosít következetes eszmeisége, elvisége, valamint az, hogy az írásk mindegyike igényesen megírt mű — ami a nagy számban megjelent gyűjteményes kötetek nem mindegyikéről mondható el. (Szépirodalmi)

M. Pásztor József

Bertalan Tivadar rajza

Károlyi Mihály életpályája és annak maig ható tanulságai több Major-írásnak a témája: őt a *politikai gondolkodásban a költő Zrínyi Miklós és Eötvös József utódjának tekinti*. A Károlyi-magatartást a huszadik század első felének magyar politikuskai közül egyedül Bajcsy-Zsilinszky

Az ismert irodalomtörténész frissen megjelent kötete a századvég és századelő művészeti problémáiról szóló tanulmányokat gyűjt egybe.

Racionalista és utópista filozófusok — Montaigne, Machiavelli, De Sade márkái és Hegel — alakjait idézi meg az író-filozófus új kötetének nagyvonalú esszéi.

A komikum szemszögéből

A modern magyar próza közelről

Szalay Károly hosszabb ideje foglalkozik a magyar humoros irodalom esztétikai és történelmi feldolgozásával: éppen két évtizede adta közre monográfiáját Karinthy Frigyesről, majd két vastok könyvben számolt be a magyar humoros és szatirikus irodalom történetéről, és szórakoztató, egyszersmind tanulságos antológiákban gyűjtötte egybe a hazai komikus irodalom, illetve az irodalmi paródia műfajának gyöngyszemeit. Ennek a következetes és távlatos kutatómunkának mintegy a „peremvidékén” jöttek létre azok a tanulmányok, amelyek most *Bálmányok a Profétaképző Főiskolán* című kötetben olvashatók. E tanulmányok huszadik századi irodalmunk jeles alkotó egyéniségei: Tersánszky Józsi Jenő, Bálint György, Tamási Áron, Kodolányi János, Reményik Zsigmond, Szentkuthy Miklós és Kolozsvári Grandpierre Emil alakját rajzolják meg, Karinthy Frigyes családjának történetét kutatják fel, Illyés Gyula és Csúrka István vígjátékairól, Moldova György szatirikus írásairól és Sándor György népszerű „egyszerművelő” színházáról” adnak képet.

A vizsgálódás fókuszában szinte mindig a humoros és komikus irodalom áll, a kötet szerzőjét az érdekli, hogy Tersánszky, Tamási, Illyés vagy Kolozsvári Grandpierre milyen írói eszközök és ötletek révén formálták meg a komikus és ironikus mondanivalót. Szalay Károly a humoros irodalmat sohasem tekinti a klasszikus életművek amolyan „melléktermékének”: határozottan kézzel küzdött el egymástól a „könnyű műfajt” és a tartalmas, esztétikailag is értékes komikumot. Bevezetőként egy nyilatkozatából idéz, e nyilatkozatot a neves erdélyi riporternek, Beke Györgynek adta a humoros és szatirikus irodalomról. A nevetés felszabadító erejéről tesz vallomást, Arisztotelészre hivatkozik, aki szerint

P. B.

A HÉT KÖNYVEI A HÉT KÖNYVEI A HÉT KÖNYVEI

EUROPA: Elcsin: Az ezüsfurgon. — Poe: Válogatott művek. — Rau: A hőember.

GONDOLAT: Fonód: Vallató idő. — Popovics: A műfordítás elmélete. — Zeldovics: Ismerkedés a felsőbb matematikával és fizikai alkalmazásával.

KEPZŐMŰVESZETI: Csapó: Mácsal István.

MAGVETŐ: Bajor: Hézagpótlások. — Devecseri: Antik tanulmányok. I. (Kalauz Homéroszhoz). — Németh: Küllő és kerék.

MEDICINA: Czeizel E.: Genetikai tanácsadás. — Kéty: Mikrobiológiai genetika. — Vízkelety: Gyermek-ortopaedia.

MŰSZAKI: Csákány: Mit tud a zsebszámológép? — Farkas: A vésnök — Gildó-Altrichter: A józan ész furcsaságai. — Kovács-Vincze: A képlekény alakítás szerszámai. — Lőcs-Vigassy: A FORTAN programozási nyelv. — Tillai: Városkép — városfotó. — Török: Bányamentés.

SZÉPIRODALMI: Barta: A kilyukasztott szavazólap. — Bolgár: Levéltitok. — Csanda: Fábry Zoltán. — Rejtett ösvény (Csehszlovákiai magyar költők 1918–1945). — Duba: Az elrabolt falga. — Gál: Mesék, mondok, valóságok. — Kövesdi: Alom a ködbirkáról. — Pardi: A madonna és Odüsszeusz. — Varga Imre: Boszorkányszombat.

ZENEMŰKIALO: Lampert V.: Bartók népdalfeldolgozásainak forrásjegyzéke. — Vargyas L.: A magyarság népzéneke.

ZRINYI KATONAI: Inter arma.

IMPORTÁLT KIADVÁNYOK: Csorba G.: Stratégia (Forum — Újvidék). — Erdők, mezők, vad ligetek (Forum — Újvidék). — Herczeg: Kék nyártás (Forum — Újvidék). — Herczeg: Visszanéz (Forum — Újvidék). — Hitec: Püsti-lakók (Forum — Újvidék). — Mirnics: Orásköz 12. (Forum — Újvidék). — Murádin: Gy. Szabó Béla (Kriterion — Bukarest). — Sbarcea: Szép város Kolozsvár... (Kriterion).

Egy hét a világgazdaságban

Elnökválasztás után

A francia választások végeredményéből fakadó gazdasági hatások körüli találgatások minden más eseményt háttérbe szorítottak ezen a héten a világgazdaságban. A hét második felére valamelyest csillapult a francia tőzsdék pánikszzerű idegessége, egyelőre azonban csak néhány részlet ismert Mitterrand várható gazdasági programjából.

Az üzleti élet meglehetősen bizalmatlansággal fogadta Mitterrand győzelmét, mert a választási kampányban körvonalazott gazdasági program nem egyértelműen kedvező a nagytőke számára. Mitterrand az eddig megszorító gazdaságpolitikát egy dinamikus felfelé fordulóhoz intézkedéssorozattal akarja felváltani, amelynek hatásaként jövőre a bruttó társadalmi termék növekedése akár a 4-5 százalékot is elérheti. Úgy véli, hogy Barre miniszterelnök stabilizációs terve nem hozták meg a várt eredményeket, s Franciaország gazdasága tovább már nem terhelhető. Tavaly az infláció meghaladta a 13 százalékot, a munkaképes lakosság 7,5 százaléka — mintegy 1,7 millió francia — volt állástalan, a külkereskedelmi mérleg hiánya elérte a 80 milliárd frankot. Mind több válságot hozott súlyos pénzügyi helyzetbe, az állam azonban megtagadta a veszteséges cégek támogatását. Nyugati gazdasági szakértők véleménye szerint Barre — aki egyébként közgazdászprofesszor — tervei és intézkedései logikusak, célravezetőek, csak nem dekonjunktúra és válság idején. Az utóbbi évek francia gazdaságpolitikáját sokan a távozó elnök csődjeként értékelik.

Fordítani az irányzatot

Az árak felszabadítása, az árellenőrzések megszüntetése, a beruházási feltételek nehezebbé tétele nem is eredményezhetett dinamikus gazdasági növekedést, Mitterrand viszont fordítani szeretné az eddigi irányzatot. A beruházások ösztönzésével évi 210 ezer új munkahelyet akar teremteni, s így fokozatosan felszámolni a munkanélküliséget. A közgazdasági eszközökkel támogatott nagyobb gazdasági növekedés maga is hozzájárul az állástalanok számának csökkentéséhez. A program azt is hangsúlyozza, hogy a jövedelmek növelésével ösztönzik a fogyasztást, s ez további lendületet adhat a gazdasági tevékenységnek. Igéret hangzott el a minimáljövdelem emelésére, a nyugdíjak és a családi pótlékok összegének növelésére is. Ezek olyan intézkedések, amelyek megvalósításuk esetén valóban hozzájárulhatnak a gazdaság motorjának „fölpörgéséhez”.

Fontos részét képezik az új elnök programtervezetének az államosítások. Nagyvállalatok, bankok, biztosítótársaságok államosításával Mitterrand el kívánja érni, hogy növekedjen a versenyképesség, csökkenjen a halmozódó veszteség.

Az energiakérdésekkel kapcsolatban Mitterrand a legszigorúbb energiatakarékosságot híve és nagy jelentőséget tulajdonít a hazai szénvagyonnak felhasználásá-

nak. Nem egyértelmű híve az atomenergiának, s ez a véleménye bizonytalanná teszi a francia atomprogram jövőjét. Szó van arról, hogy népszavazásra viszi az atomenergia-program kérdését (Franciaország ezidáig jelentős erőfeszítéseket tett az atomenergia részarányának növelésére a nemzeti energiafelhasználási mérlegben; jelenleg 25 atomerőmű működik, s ezek fedezik a villamosenergia-fogyasztás 35 százalékát. Giscard d'Estaing még úgy tervezte, hogy ez az arány az évtized közepére elérje majd az 50 százalékot.)

Reagált a tőzsdé

Még nem látható egyértelműen, milyen lesz Franciaország és a Közös Piac viszonya a jövőben. Valószínű, hogy meggyengül az integráción belül a francia — nyugatnémet együttműködés, s az új elnök nem nehezíti meg Spanyolország és Portugália csatlakozását.

Noha másként kell értékelni a választási kampány során tett ígéreteket és a felvázolt gazdasági programot, és másként az aktív elnöki tevékenység mindennapjait, annyi már most is látható, hogy fordulat várható a francia gazdaságpolitikában. Ehhez azonban szükség van a parlament támogatására is, ez azonban ma még nyitott kérdés. Egy jobboldali többségű nemzetgyűlés ugyanis megakadályozhatja a program megvalósítását.

A fordulattól való félelemtől tanúskodnak a francia tőzsdéken végbement események a hét első felében. Hétfőn az értéktőzsdét idő előtt bezárták, mert csak eladók jelentkeztek, vásárlók nem. A tőzsdéi pánik csak szerdára csillapult, amikor mérséklődött a részvények árfolyamcsökkenésének üteme. Időközben jelentősen esett a frank árfolyama, s a további árfolyamzuhanás megakadályozására a még hivatalban lévő kormány kamatemeléssel és valutapiaci intervencióhoz folyamodott. Szakértők szerint a francia frank hamarosan kikerül a mélypontról és megnyugszik a valutapiac is.

A megválasztott francia elnök hivatalba lépéséig tartózkodik a nyilatkozatoktól, így tehát ma még nem lehet bizonyosan tudni, mit ment át választási gazdasági programjából elnöksége idejére. Tart a leendő gazdasági program részleteinek a kidolgozása, illetve finomítása és gyakorlatilag ezekben a napokban választják ki a gazdasági élet irányítóit. Úgy tűnik, hogy még az idén megkezdődhetnek a változások a francia belgazdaságban, s a változásoknak minden bizonnyal szociális kihatásai is lesznek.

Gonda György — Szentgáli Péter

Mecosy-kórkép

Van és nincs egészségügyi rendszerexport — Jó üzlet lenne

Bomba üzlet lehetne, olyan, amilyenről kereskedő-gyártó csak álmodhat. Kihaszínlatlan adottságok kincstára. Vevőnek és eladónak egyaránt előnyös — ilyen és ehhez hasonló szemléletes, a jelenlegi itthoni helyzetben kissé túlzó nézeteket lehet manapság hallani, amikor az egészségügyi rendszerexport szóba kerül. S e vélemények immár jó öt éve kissé kesernyésen, csak feltételes módban hangzanak el. Soha nem a jelen, vagy a közeli jövő jellemzőjeként. Kívülálló, hozzá nem értő ember kissé gyanakodva hallgathatja e véleményeket: ha tényleg olyan nagy ez a lehetőség, akkor miért nem élünk vele? Miért kell évek óta feltételes módot használni? Talán a megítélés sikerült túl optimistára...? Talán. Szakemberek véleményét hallgatva, olvasva azonban hajlik rá az ember, hogy elfogadja érvelésüket.

Külön-külön

Kézenfekvőnek tűnt a felismerés: Magyarország fejlett gyógyszeriparral, versenyképes orvosi műszergyártással, s nagy múltú visszatekintő szakemberképzéssel dicsekedhet. Mindhárom exportálja is — ez utóbbit orvosok, ápolók és oktatási program formájában —, csak külön-külön. Az egymáshoz szorosan kapcsolódó területeket rendszerre szervezve olyan szolgáltatást lehetne értékesíteni, ami az eladónak-fővállalkozónak nagyobb nyereséget hozna, a vevő válláról pedig levonne egy csomó szervezési munkát. Az ötletet azonban nem követte azonnal a megvalósítás, hanem — amúgy magyar módra — évekig tartó vita, bizonytalankodás következett. Nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy a rendszerexport gyökeres változást hoz a külkereskedelemben, más piacutatót és a korábbiól eltérő fejlesztési irányítást követel. Nem biztos, hogy az említett területek felkészültek erre, hogy a siker minden feltétele megvan. Most csak egyetlen példát ragadva ki: mivel az üzletben több vállalat vesz részt, valakinek irányítania, vagyis fővállalkoznia kell, aki a vevővel szemben eredményfelelősséget is vállal. Ennek a vállalatnak a korábbiánál több pénzre is szüksége lesz, amiből az egész lebonyolítást finanszírozza, amiből azonnal fizeti a szállítók. Honnan, miből — ezek ma még nyitott kérdések.

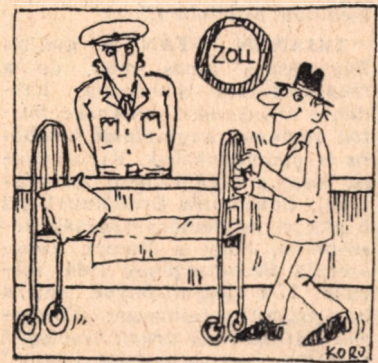
Közben, persze, a gyógyszerkivitel évről évre szépen emelkedett — s az egy főre jutó exportban Magyarország a svájci gyógyszeripar mögött a második helyre tornászta fel magát. A Tesco mind több szakembert küldött külföldre, főként a fejlődő országokba. A Medisor az orvosi műszergyártás hazai központja pedig, az egyedi műszerek, berendezések mellett egyre több kórházat szállított. Vagyis az egészségügyi rendszerexport — ha kezdetleges formában is — megindult. Csak a nagy találkozás, a teljes összefogás várattott magára.

Együtt se megy?

1975-ben azonban úgy tűnt, megtört a jég: a Medisor, a Tesco és a Magyar Gyógyszeripari Egyesülés részvételével megalakult a Mecosy (Medical Complex System) társulás, kifejezetten a rendszerexport szolgálatára. Vajmi kevés sikerrel. Már ami a megkötött üzleteket illeti. Mert a tervek, elképzelések tovább körvonalazódtak, s 1978-tól a szisztematikus terméfejlesztés is megkezdődött.

A fejlődő országok várható igényei alapján és a hazai háttér ismeretében többféle egészségügyi rendszertervet állítottak össze. Mentőhálózat, tbc-ambulancia, anu- és csecsemővédelem, vérellátás — ha van igény rá, mindezt a fejlődő országokban is megszerveznék a Medisor-Me-

cosy fővállalkozásában; kiépíté- nek a szükséges hálózatot, szállítanának gyógyszereket, betanítanák a személyzetet, s egy ideig a magyar orvosok is a helyszínen dolgoznának. Igencsak összetett elképzelésekről van tehát szó. Érvényes ez a szervezésre is, hiszen egy-egy rendszer kiépítéséhez számtalan közreműködőt kell irányítani, ütemeznie a fővállalkozónak. De az üzlet anyagi oldalát is a nagy számok jellemzik. Egy-egy ilyen egészségügyi rendszer értéke 50 millió dollártól akár 150 millióig is terjedhet. Nagy falat, akárhogy nézzük is, csak egyelőre nincs,

aki megemésze, és lenyelje. Erdéklődők vannak, tárgyalások is. A mentőhálózat rendszerexportjában még üzletkötésre is sor kerülhet az idén, de...

Szóval, ez a „de” aggasztja ma a gyártókat. Mi lesz, ha valóban megkapják az üzletet? (Ez is csak azután lehetséges, ha tisztázódnak a hitelezés feltételei, mert enélkül nagyértékű szerződés ma már nem köthető. Hogyan, miből fogja a rendszergazda, esetünkben a Medisor mindent finanszírozni? Mert szükség-szerűen nőnek a készletek, amit valamiből finanszírozni kell. A szállítók azonnal fizetni kell, az üzlet ellenértéke viszont csak később folyik be. A színvonalasabb munkához képzettebb munkaerő is kell, vagyis megváltozhat a munkaerő-állomány szerkezete, a magasabb végzettségűek javára. Vajon lehetővé teszi a bérszabályozás, hogy jobban megfizessék őket? Úgy tűnik, ez a gyakorlatban igen nehéz. A magasabb bér a vállalatra erőn felül terhelhet rakna, hiszen így ugrásszerűen megnőne a költségvetési befizetés aránya.

Az ellenérdekeltség egészségügy

Tisztázatlan az is, hogyan lehetne az egészségügyet érdekeltté tenni ezekben az üzletekben. Költségvetésből kapva a pénzt, az egészségügyi intézmények nem kényeszerülnek arra, hogy vállalkozzanak is. Sokan a szociálpolitikára, az életszínvonalra hivatkozva elve elvetik, hogy az egészségügyben a közgazdasági gondolkodásmódnak helye van. Egy-egy nagyobb bevétel után pedig akkora a befizetési kötelezettség, hogy nemigen éri meg kockázatosabb munkát vállalni. Különösen akkor nem, ha ennek még az is a következménye, hogy az intézmény néhány szakemberét egy időre elszippantja a vállalkozás, és külföldi munkára küldi.

Pedig a finanszírozási és a bérezési gondok mellett, talán még azok előtt, szinte ezen áll vagy bukik az egészségügyi rendszerexport jövője. Orvosok, ápolók és más szakemberek közreműködése, támogatása nélkül az ipar-kereskedelem sem boldogulhat, mégoly görcsös tenniakarása ellenére sem. Menjünk tovább: tegyük fel, hogy valamilyen módon létrejön az egészségügy érdekelttsége — bár ez ma még pusztán feltételezés — akkor viszont az anyagi feltételekre, a műszaki színvonalra terelődik a figyelem. Ilyen rendszereket ugyanis csak akkor lehet szavazható üzleti biztonsággal kül-

földre ajánlani, ha működése valahol bemutatható. Erre nagy- részt van lehetőség, hiszen a magyar mentőhálózat országosan kiépített rendszerével, eddig is sok elismerést kapott, a tbc-elleni küzdelem eredményességét is lehet igazolni, de... azért el- kelne egy-két újabb gép is. A vérellátás esetében például né- hány korszerű műszer, amelyek a jelenleginél több feladat meg- oldását tennék lehetővé, lényege- sen javítani lehetne a hazai színvonalat, de az exportpozíciót is. Ezt gyakorlatilag mindenki elismeri, csak hát nincs pénz rá. Az egészségügyben ennél ége- tőbb bajokat kell orvosolni, a fő- vállalkozó pedig a jelenlegi pénzügyi szabályozás közepette nem rendelkezhet be arra, hogy mecénáskodjon. Pedig de jó lenne egy mecénás — sóhajtott fel beszélgetésünk során az egyik szakember. A befektetett pénz ugyanis, a jelenlegi számítások szerint rövid idő alatt sokat fiad- zana. De ki fektessen be erre?

Dollár — de kinek?

Maradjunk a gondoknál: a komplett exporthoz a munkaerő is hozzátartozik. Egy ideig ma- gyar orvosokkal kell segíteni a rendszer külföldi működését. S nemcsak jó szakemberek kellene- nek, de jó nyelvtudás is — és ezzel ma még orvosaink kis szá- zaléka dicsekedhet. Másrészt gondoskodni kell a szakember- képzésről is. A Medisor tervei között szerepel az oktatóbázis kiépítése, de a pillanatnyi építé- si korlátozás ezt a tervet is ke- resztülhúzza. Kérdés az is, mi van azokkal a diákokkal, akik korábban Magyarországon ta- nulnak? Nem lehetne nagyobb mértékben számítani rájuk, be- vonni őket is a piacutatóba, a közös munkába? Elvben igen. A gyakorlatban azonban erre ke- vés próbálkozás történt. Már csak azért is, mert amikor ezek a diákok hazájukba visszakérül- nek, megszakad kapcsolatuk Ma- gyarországgal.

S akkor még nem esett szó a devizacímzettégről, vagyis arról, hogy a fővállalkozásban ki könyvelheti el a bevételt — de- vizában. Ez sem mellékes, ugyanis több kedvezményt — például termelés korszerűsítési támogatást, bizonyos hitelt, bér- preferenciát stb. — a dollárbe- vétel arányában lehet csak kap- ni. Tehát a hazai szállító vállala- tok érdeke, hogy a rendszerhez adott áru ellenértékét devizában könyvelhessék el. Csakhogy a fővállalkozó ugyanazt akarja. Végül is az export teljes kocká- zatát, felelősségét ő vállalja, jo- gosnak tartja, ha ez a haszonban is megnyilvánul. Ezért azután sok magyar vállalat csak immel- ámmal vesz részt fővállalkozás- ban, szívesebben exportál önál- lóan. Ilyenkor a dollárbevétel egyértelműen az övé. Hogy kü- lön-külön exportálja kisebb a bevétel? Rövid távon, vállalati szemszögből nézve, még így is megéri, hiszen így legalább a vállalt dollárexportot hozni le- het.

Ha ennyi a probléma, ha eny- nyi mindent változtatni kell, ak- kor mitől lenne jó üzlet az ren- dszerexport? A kételkedés e gon- dok láttán teljes mértékben jo- gos. De valóban jó üzlet — le- hetne. Azért, mert egy-egy ren- dszerben viszonylag alacsony a termékhányad, magas a szellemi részarány. Vagyis valóban azt adhatnánk el, amivel rendelke- zünk: a tudást, a szakképzettsé- get, minimálisra csökkentve azt, amiből úgy sincs sok — például a nyersanyag arányát. Azért jó üzlet, mert így olyan terméke- ket is exportálni lehetne, ami önállóan nemigen jöhetne szó- ba. És végül azért is érdemes próbálkozni, mert ezzel olyan szolgáltatást kínálna a magyar gazdaság, amelyet ma még nem sok ország exportál. Az újdön- ságot pedig általában jól megfi- zetik.

KOCSI ILONA

A KOPINT jelenti

Kiseb ármodosulások

A nemestékek múlt heti ár- alakulására jellemző volt a hét eleji három-négy százalékos ug- rás, de csütörtökre ismét vissza- estek az árak: az aranyé válto- zatlan, az ezüsté és a platínáé 1,5 százalékkal még így is ma- gasabb. Kiseb ármodosulások tör- téntek a nem nemestékek pia- cán is: egy-két százalékponttal magasabb a réz, az alumínium és a higany jegyzése, alacsonyabb az ólomé és a berylliumé. Az ón négy százalékkal drágább a múlt csütörtökhöz képest. A vasulla- dék és az ócskavas ára változat- lan.

A chicagói gabonátözsde nem történt tendenciaváltozás. Tovább csökkent a búza (négy százalé- kal), a kukorica (3,2 százalékkal) és emelkedett a zab ára (4,4 szá- zalékkal).

DEVIZÁK	1981. május 14.
1 USA-DOLLÁR az egyes országok pénznemében	
Bécs	55,595 — 55,705
Brüsszel	37,67 — 37,72
Párizs	16,262 — 16,362
Frankfurt	2,3060 — 2,3075
Amszterdam	2,5660 — 2,5680
Milánó	1148,15 — 1148,90
Tokió	221,80
1 ANGOL FONT értéke USA-dollárban	
London	2,0660 — 2,0680
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia	
Zürich	476,00 — 475,00
London	476,50

László Ferenc gyűjteményes kötete Bartók Béláról

Tanulmányok és tanulságok

A KOLOZSVÁRON ÉLŐ és Bukarestben működő szerző, kire tíz évvel ezelőtt a Kriterion-kiadású *Bartók-könyv*, majd az 1974-ben publikált *Bartók-dolgozatok* szerkesztőjeként figyelhetünk föl, ezúttal olyan gyűjteményes kötetet jelentkezett, mely az életmű szempontjából rendkívül fontos román-magyar vonatkozásban egyenértékű a klaszszikus történészek legizgalmasabb nyomozati jelentésével.

Köztudott, hogy Bartók külön is megjelent munkája, a *Miért és hogyan gyűjtünk népzene-t* (1936) egyetlen folkloristát emeli ki példaképpen; a fűzet mottója is tőle, Brailoiutól származik. László Ferenc könyve elé ugyan-csak a román népzene-tudós szavai illenek, azok mégpedig, melyeket halála után két évvel éppen Bartókra emlékezve mondott: „Becsületessége megkívánta, hogy felfedjen minden tévedést, még olyanokat is, amelyet az el-elentábor nem vett észre. Mert ő a megtestesült egyenesség és becsületesség volt. Am, ha meg kellett védeni az igazát, arról nem mondott le semmi módon, ha jogtalanságot érzett, nem hallgatózott...”

LÁSZLÓ MÁR az első, Dósa Lidiről szóló tanulmányában. Ő volt a kibédi származású cseled-lány, akitől Bartók a gömöri Gerlicepusztán először hallott szé-kely dallamot) — felmutatja a későbbi népzene-kutató előképét, aki a környékbeli szlovák népdal-okat kottázva, egyszerre figyel föl a magyarságra és egy nemzeti-ség parasztenéjére. Ugyanekkor az egyik lapalji jegyzetben pon-tosan, gondosan megnevezi azokat, akiknek Dósa Lidí, a későbbi Madaras Lászlóné azonosítása, utólagos „fölfedezése” köszön-he-tő.

Következő cikkében azokat a gyergyói, felsőlíki tanítókat méltatja, akik az ottani népzene-gyűj-tő út során Bartók segítségére voltak. Majd váratlan fordulattal a Bartók levelezéskötet címzett-jeinek listájáról kiharadt *Corneila Nicolát* emeli fénybe, meggyőzően bizonyítva, hogy e szerencsétlen sorsú asszony volt az, ki mielőtt törvényes végzéssel elhagyta fér-jét, *Ion Busitiát*, összehozta őt a román népzene iránt szenvedé-lyesen érdeklődni kezdő magyar zeneszerzővel.

KÖZVÉLEMÉNYÜNK meglehe-tősen ismeri már a belényesi gimnázium rajztanárát, ki Ady-köteteket, sőt a tegezőviszony ajándékát is megkapta Bartóktól, ám a román folklor gazdag erde-jébe vezető útnak voltak más, ki-sebb-nagyobb jelentőségű (*Con-stantin Pavel, Ioan Bianu, Ion Birlea*) egyengetői; László Ferenc mindenképp D. G. Kiriac fun-damentális fontosságát emeli ki a homályból. (A korabeli pesti sajtóban nevét is hibásan írták le.) Megtudjuk, hogy 1912 nyarán Rákoskeresztúron keresve föl Bartókot — valószínűleg Kodály jelenlétében — kölcsönös román-magyar népzene-gyűjtés tervé-ről is tanácskoztak.

Bartók első, a román akadé-mia által kiadott 1913-as bihari gyűjtése után egy évvel kiadásra készen áll a *Birleával* és *Brediceanuval* közös máramarosi gyűjtés: A vállalkozás drámai sorstör-ténetéből megtudjuk, miként hiú-sítják meg a kötet-kiadását a há-borús körülmények s a két köz-reműködő késlekedése.

„Amit leginkább óhajtanék — írja Bartók egy korabeli levélben — az, hogy legalább köztünk és Románia között maradjon fön-n a béke. De akármi történjék is, megkezdett munkámhoz hű mara-dok: életem céljának tekintem, hogy folytassam és befejezzem a román népzene tanulmányozását, legalább Erdélyben.”

TRIANON UTÁN a gyűjtés folytatására nincs mód, de a meg-megújuló sovinszta, irre-rendenta adázkodások ellenére *Bartók romániai kapcsolatai tovább-ra is gyümölcsözőek*. Kiriac hozza össze a kiváló fiatal folkloris-tával, *Constantin Brailoiuval*. Az ő titkári kezdeményezésének kö-szönhető, hogy a Román Zene-szerzők Szövetségének 1924. febr-uár 17-i jegyzőkönyve ezt a határozatot tartalmazza: „Küldes-sék Bartók Béla úrnak tevéleges, tagdíjtól mentes tagsági könyv.”

A Bartók és Brailoiu barátság-ról, együttműködéséről szóló beszámoló László könyvének egyik legbilincselőbb fejezete. „Tiszteletes tudományos munká-lkodásnál rászédés nincs” — írta Bartók már 1909-ben Ion Busitiának. Egymás kölcsönös tiszteltben tartásának ez az el-ve teszi oly imponálónak a ma-gyar és román zene-tudós kapcsola-tát.

Pedig hát 1934-ben csaknem megtagadják a bukaresti hang-versenyre készülő Bartók beuta-zási engedélyt, meghússítják nagyszentmiklósi ünnepeket, a *Román Zeneszerzők Szövetségé-ben* pedig úgyszólván, külön-féle rágalmból szított vádak-kal, törvényszék elé idézik.

BRAILOIU BARTÓKOT kö-szöntő cikke és tárgyalási védő-beszéde azonban megváltoztatja az ellenséges hangulat légkörét. S két évvel később, amikor *Coriolan Petranu* támadja meg na-cionalista rövidlátással, gyűlölkö-dő hangon Bartók romániai nép-zene-tudományos munkásságát, éppen a Brailoiu-fordította Bar-tók-értekezés, *A hunyadi román nép zenedialektusa* miatt; Brailoiu nem hagyja abba a magyar zeneszerző román vonatkozású munkáinak fordítását, sorozatos közzétételét. „Bartókot megvádol-ták, hogy lealjasította s a roma-nok elleni politikai fegyverré tet-te a tudományt — és műve nem bizonyult számára elegendő véde-lemnek. Az igazságtalan szóbe-széd nem hallgatott el. Mint ro-mán, kötelességemnek tartottam, hogy válaszoljak rá. Jelen fordí-tások: válaszom első fele. Bartók gondolatait az ő fogalmazásában állítják bírál elé, nem úgy, ahogy mások akarják azokat nekünk be-mutatni.”

Bár a védő stratégiát nem si-került a tervezett módon tovább

folytatni, László Ferenc méltán jegyzi meg, a két tudós kapcsola-tában „nem ismerünk egyetlen mozzanatot sem, amelyet tapintato-san el kellene hallgatnunk. Ez a barátság a legteljesebb őszinte-ség és jóhiszeműség jegyében áll-tott s a szókimondás legszentebb szabadságán... amelynek nem árthatott meg az, hogy a két tu-dós adott kérdésekben különböző nézeteket vallott.”

RÉSZREHAJLÁS NELKÜLI, tiszta képet kapunk a Bartók-mű másik román szálláscsinálójáról, a zenebarát *Octavian Beu* jogász-ról és diplomatáról. Ő, 1930-as bukaresti rádióelőadása révén ke-rült levelezésbe Bartókkal. Ő kapta tőle válaszul a sokat citált hitvallást: „az én igazi vezéresz-mém... a népek testvérré válá-sának eszméje...” A közreadott levelek igazolják László Ferenc ígkészetét: a látszat ellenére sem szándékozott Beu románna kooptálni Bartókot a „composi-torul roman” kitéttel, csupán arról volt meggyőződve, hogy a „Nagyszentmiklóson született ma-gyar zeneszerző-folklorista tuda-mányos és művészi alkotásának bizonyos része egyúttal a román szellemiség történetének is szer-veke része.”

Külön ismertetést érdemelne a kötet *A Cantata profana kelet-kezéstörténetéhez* című fejezete. Ebben a negyvenkét oldalas tanulmányban László minden tuda-mányos kutatói és írói erénye szemléltethető. Alapos felkészültsé-gre, precizitásra, okfejtésének megvesztegethetetlen logikájára, stílusának eleven sodrására, igaz-tott, de személyiségét előtérbe soha nem toló igazságkeresésre. Megállapításai eredetiek, bátrak. Ki meri mondani, hogy a *Canta-ta* szövege „nem nevezhető ko-lindaszövegnek, hanem kolinda-szövegeken alapuló Bartók-költe-mény”. Azt is ki meri mondani, hogy az énekelt magyar szöveg prozódijára nem hibátlan. A sok közül ez az egyik nyomós érve a *Denisis Dille* által cáfolt, de *Ko-dály* által is hangoztatott nézet igazolásához, miszerint *Bartók eredetileg román nyelvből szöveg-re alkotta meg a Cantata profana szövegét*.

ELŐSZÖR VAN módunk az 1914-ben gyűjtött két kolindaváltozat román szövegét, valamint Bartók és *Erdélyi József* fordítá-sát egybevetni, nyelvtanilag, stí-luskritikailag részenként követni a mű drámai építkezését.

A könyvnek — melyben a szem-lyes visszaemlékezések (*Moise Baltáé, Bükkösyne Dudutz Ag-ne-sé, Keppichné Molnár Irmáé*), riportok, de a közölt dokumen-tációk is igen értékesek — van még egy sajátos erénye. Vala-mennyi tanulmány, közlemény után hosszabb-rövidebb apró be-tűs jegyzet olvasható.

A VÁLLALT ÜGY szolgálatá-nak, a tudósi lelkiismeretnek rit-kán láthatni ilyen vonzó, ilyen homálytalan visszapillantó tü-kreit, amilyenek *László Ferenc* ezekben a tárgyi vallomásokban mutatkozik.

FODOR ANDRÁS

Ki tolja a taligát?

Kertész utcai légszomj

Olvastam valahol egy plakátot, úszóbajnokságra hívta az amatőr-rokét. Néhány nap múlva egy papírcsikkal átlósan leragasztot-ták. A papírcsikkon ez állt: „Az úszóbajnokság árvis miatt elma-rad!”

Hasonló a helyzet a VII. kerü-leti Kertész utcai általános isko-lában is. Az iskola ugyanis test-neveléstagozatos, de immár nyolc esztendeje nincs udvara. Il-letve van, csak éppen nem hasz-nálható.

Torna udvar nélkül

— Pontosan visszaemlékszem a napra — mondja *Polgár Gyuláné* testnevelő tanár, miközben ritmi-kusan fújja sípját a tornázó gyere-kek nem túl nagy örömeire —, akkor éppen szolidaritási gyűlést rendeztünk az udvaron. Hiszen 1973-ban még bitumenes volt az udvar. A gyerekek minden szü-netben lemehtettek, és a testneve-lési órákat is ott tarthattuk. Szó-val, azon a napon az aszfalt re-pedezni kezdett alattunk, néhány nagy fa egészen bedőlt... Azóta is úgy állnak, ferdén.

A belső épületekkel övezett, zárt udvar két részből áll. Gyere-kek ide már nagyon régóta nem tetheti ki a lábát, pedig most, hogy a közelmúltban lebetonoz-ták, legalább órákózi szünetek-ben leengedhetnék őket. Annak idején nem természeti csoda történt, csak a bitumenes udvar alatti csapadékelvezető cső rop-pant össze. Ez a cső az oka min-dennek, erre a csőre kellene iga-zán haragudnia a Kertész utcai iskola évek óta tiszta, szabad le-vegőre szomjazó félezer tanuló-jának. S nem elég, hogy az ud-var tönkrement, a neveletlen csa-padék még az épület, a torna-terem alá is beszivárgott. Így a testnevelés-tagozatos iskolában kis híján két évig nemcsak ud-var, de tornaterem sem volt.

Ülünk az alacsony ugrózsámo-lyon. Az alig 200 négyzetméteres teremben helyszűke miatt egy-szerre két osztály tornázik. Eb-ben az iskolában havonta emelt számban, tízenyolc órát tartan-ak 200 gyereknek, emelt szintű tananyaggal. Így, ilyen körülmé-nyek közt.

— Sajnos, így — folytatja *Pol-gárné*. — Igaz, a tornatermet gyors-rendbehozták, sőt még az órvosi rendelőlől is azt csinál-tak, de így sem féruünk el. Kö-rülményeink régóta olyanok, hogy mindazt, amit a tanterv előír, maradéktalanul nem tudjuk tel-jesíteni. Nyolc esztendő alatt mindössze annyi történt, hogy felbontották az udvart, kicserél-ték a csövet, és södért tettek a most elkészült beton alá. Sajnos, ebben az állapotban az udvar még mindig nem használható. Nincs rajta a bitumenréteg.

— Van róla tudomása, hogy a bitumen meddig késlekedik még?

— Lát egy dolgozó embert is az udvaron? Nem. Ennél többet én sem mondhatok.

Séta a falak között

Tapalcsányi Zsuzsi iskolaköpe-nyére nagy „Ü” betűt tűztek:

— Ügyeletes vagyok ma — mondja a folyosó végén, a lépcső-nél. — Nem szabad a lépcsőfo-kokat kettesével venni, nem sza-bad futkosni, nem szabad, csak tanár jelenlétében ablakot nyit-ni. Erre ügyelek.

— El tudod képzelni, mennyivel jobb lenne szünetben lenn az ud-varon?

— Már hatodikba járok — ránt egyet a vállán —, de az is-kola udvarán még egyszer sem voltam.

— Udvaron? — kérdez vissza egy nyolcadikos fiú. — Sokan már nem is leszünk. — A többiek nevetnek.

— Egész nap nem vagyunk le-végőn — mondja egy másik. — Ablak közelébe sem szabad men-ni, mert féltünk, hogy kiesünk. Csak sétálni szabad párosával a folyosón. Nem is olyan régen fes-

tették ki az iskolát... Azóta a lépcsőház, meg az egyik tante-rem is beázott már. Nem mon-dom, néha kivisznek bennünket a levegőre, na, de az mennyit ér?

A harmadik emeleti ablakból egy alacsonyabb ház lapos tete-jére látni. Rajta, mint összegyűrt papír, bádoglemezek hevernek. Az iskola tetejéről pottyantak idáig. Már elég régen.

— Egész nap falak között va-gyunk. Tornaórán meg leme-gyünk a földszinti terembe, és futunk körbe-körbe, hogy a vé-gén már szédülünk. Kézilabdáz-ni, focizni sem lehet — mon-dja egy fiú, míg az igazgatói iro-dáig kísér.

— Nem igaz, mert levegőre azért kijutnak a gyerekek. Rend-szeresen elsétálnak az osztályok a Klauzál térre — mondja *Né-meth Istvánné* igazgatóhelyettes. — Igaz, ott csak káromkodni és kártyázni tanulnak meg. En úgy értesültem, hogy az idén az ud-var végére lebitumenezik. Na-gyon kellene, csak ennyit mond-hatok.

Miért késik a bitumen?

Húzom a VII. kerületi Tanács kétszárnyú üvegajtáját, de csak nem nyílik. A portás mosolyog, aztán megnyom egy gombot, én pedig majd hanyatt esek.

— Elektromos zár — tréfálko-zik a kis ablakon át.

Dr. Alpár Ivánné művelődési osztályvezető is ilyen hirtelen in-tézi el az ügyet:

— Mi nagyon sokat sürgettük az iskolaudvar dolgát, rengeteget leveleztünk is a tervosztállyal.

— Miért, ők hol vannak?

— Itt, az épületben. Azt javas-lom, őket keresse, ez az ő dol-guk. Ami tőlünk telt, azt megte-tük. Úgy értesültem, most kapa-citás hiánya miatt áll a munka.

A tervosztály vezetője kis tü-relmet kér. Tatarozzák a másik irodát, és a festőt telefonon kere-sik. Elrohant szólni neki.

— Annak idején, amikor elő-ször roppant meg az iskolaudvar betonja, éppen engem kértek fel szakvéleményezésre — mondja *Bártfai Miklós* osztályvezető. — Akkor még mérnöként dolgoz-tam, de nem itt, a tanácsnál. Ide — mutat a székére — tavaly ke-rültem, és én voltam a legjobb-ban megdöbbenve, amikor hét év távlatából kezembe nyomták az iskolaudvar ügyét, hogy intézzem már el. Ugyanis egészen idáig nem történt vele jóformán sem-mi. Ez szerintem csak mulasztás lehetett. Szerettem gyorsan kivi-telézni, és a betonozási munkát azonnal elvégeztettem. Mivel bel-ső udvarról van szó, a betont szivattyúval juttattuk be az épü-letek közé. A bitumenezési mun-kát már — sajnos — többszöri szerződés módosítás és kérés el-lenére sem vállalták a kivitele-zők. Egyetlen indok, hogy a hely-szín, mármint az udvar, megkö-zelíthetetlen. Csak talicskázni le-hetne az aszfaltot, s mire betol-ják a taligát az udvarra, állítólag a bitumen megköt.

— Most jártam az épületben. Az utca és az udvar közötti tá-volság nem több 60—70 méternél. — Ez van — tárja szét a kar-ját —, legalábbis ez az indok. — Mégis, mikor lesz bitumen az udvarban? — Csak az isten tudja. En ugyanis nemsokára elmegyek in-nen egy másik munkahelyre, ahol ismét mérnöként dolgozhatom majd.

Az iskola becsukott ablakaiból, mint az akvárium üvege mögöl a halak, gyerekek bámulnak le az udvarra. En az egyik sarkában állok. Felintek, ők vissza, és vá-runk tovább.

Valakire, aki nyolc év után végre betolja az első taliga bitu-ment.

Franka Tibor

Durkó Gábor rajza

Ötven üzleti megbeszélés egy napon

Azok a dánok...

A műsor percnyi pontossággal zajlott — Készek vagyunk a józan megoldásokra (2.)

Tegnap cikkünkben — ha csak vázlatosan is — bemutattuk Dánia jelenének néhány aktualitását. Apropó, az hogy az elmúlt hetekben Koppenhágában és Horsensben viszonylag nagyszabású magyar bemutatkozásra került sor, ezek a két ország kapcsolataiban úttörő jellegűek voltak. Irásunkban ma ezekre pillantunk vissza, illetve azt is felelevenítjük: mit igyekezett tenni a gazdasági kapcsolatok fejlesztéséért külkereskedelmünk.

Koppenhága nem nagy város. Lélekszáma, kiterjedését sem lehet hasonlítani Budapesthez, s mások az események arányai is. Az április végi, metszően hideg napokon Koppenhágában feltűnő volt mindenestre a magyar jelenlét.

Az egyik áruház kirakatából a két kedves „Skála-lány” mosolygott a járóelőre, Rubik-kocka-piramis mögött. A taxikon „Un-garsk uge” (magyar napok) felirattal apró szalagok hivatagok, a Benkó-dixiland, a Neoton együttes hangversenyére, hol a Bella-Center magyar kiállítására, illetve a Sheraton-hotel gasztronómiai eseményeire. El kell mondani, hiszen hozzá tartozik az igazsághoz, hogy az egyszerű dán járóelő nemcsak azért tanúsított fokozott figyelmet, a reklámoknak, mert erendően érdeklődik hazánk és népünk iránt. Sokkal inkább, mert ismeretei rólunk roppant szerények, s megjelenésünk az újdonság erejével hatott. (Jószerevel komoly gondban volt néhányuk: pontosan hol lehet Magyarország Európa térképén? Úgy vélem, meglehetősen nagy bizonytalanságukért nem elsősorban őket lehetne hibáztatni.) De hát ez más kérdés, végtére is jogosan örülhetünk annak: Dániában 1981 tavaszán az emberek sokkal többet megtudtak rólunk, mint korábban hosszú éveken át.

Illúziók nélkül

Hogy ez így történhetett, abban főszerep jutott egy izlésesen rendezett HUNGEXPO-kiállításnak, a jó érzékkel összeállított kulturális programnak, a csekély választékú, de többnyire jó minőségű magyar termékeknek. Egy valamiről még nem esett szó, s ennek szenteltem írásomat: egyfajta stílusról, amivel mi Dániában „közlünk”, megnyilvánultunk.

Ami a hivatalos részt illeti: Koppenhágában ülésezett a magyar-dán kooperációs vegyes bizottság. Tagjai államközi szinten tárgyalták meg a gazdasági kapcsolatokat helyzetét, s vitatták meg, miképpen lehetne a mai, csekély méretű forgalmat — hiszen tartalékaink nagyok — növelni. A magyar export Dániába 1977-ben 27,4; 1978-ban 27,8; 1979-ben 40,9 és 1980-ban 42,6 millió dollárt tett ki. Importunk ezt meghaladta, ugyanebben a sorrendben a számok a következők: 39,3; 40,6; 45,0 és 52,0 millió dollár. Mind-eből már az is látszik, hogy a forgalom nincs egyensúlyban, s bár ez is figyelem érdemel, az talán még fontosabb, hogy 1980-ban sem érte el a 100 millió dollárt.

Pedig Dánia és Magyarország között, részint azonos okokból (mindkét ország külgazdaságra orientált, energiainportőr; másrészt a kínáló termékcsoportok lehetőségei miatt) lehetne nagyobb a forgalom. Ugyancsak több lehetne a kooperáció — mindössze 20 élt Dánia és Magyarország között —, ezzel Dánia a tizenkettedik a tőkés országokkal kötött kooperációk sorában. A diplomatikus fogalmazás erre a helyzetre szokta mondani: „a tartalékok jelentősek”. Hogy miben? Abban például, hogy néhány termékben még a rendelkezésünkre bocsátott kontingenst sem sikerült kitölteni exportunkban, így például több bort adhatnánk el. De ne süllyedjünk el a részletekben, erre nincs hely, alkalom. Vizsgáljuk meg inkább a helyzet javításában közrejátszó, fontosabb elemeket.

Az említett kiállításon kívül több fórumon folyt a magyar-dán eszmecsere. A városháza például építőipari kiállítást fogadott, és a Magyar Kereskedelmi Kamara, valamint az Ostjysk Erhvervssekretariat (Dán Kamara) szervezésében különleges brainstormingot tartottak a Koppenhágától távoli Horsensben. Az esemény aligha csak az újságíró számára tűnt rendkívülinek, illetve érdekesnek...

Mert mi is volt ez tulajdonképpen? — egy jelképes, nagy kerakasztal-konferencia, amelyben nagyon céltudatosan megszervezték, dán és magyar üzletembere-

ket, külképviseleket ültettek egymás mellé, előre meghatározott témákat kijelölve. A delegációt Kovács Gyula, az Országos Tervhivatal elnökhelyettese vezette, helyet kapott benne a magyar Külkereskedelmi Minisztérium, a CHEMOKOMPLEX, az Intercooperation, a Gamma Művek, a Magyar Kereskedelmi Kamara képviselője, illetve a sorok írója. Ott voltak természetesen a koppenhágai magyar kereskedelmi kirendeltség vezetője és munkatársai is — a magyar csapatot összesen tizennégyen alkottuk. A partnerek többször annyian voltak, s hogy mindenki mindenkiel lefolytathassa megbeszélését — a szervezők előre, név szerint megállapították a tárgyalási rendet és időtartamokat. Am előzőleg a delegációt barátságosan köszöntötte Chr. Bie, Horsens polgármestere, illetve a magyar gazdaság aktuális helyzetéről — a dán cégek magyarországi lehetőségeiről — Flemming Brocher Petersen, a budapesti dán kereskedelmi kirendeltség vezetője rövid előadásban számolt be.

Horsensi kerakasztal

A kastélyból romantikus szállodává alakított épületkomplexum nagytermében, folyosóin rendezték be az alkalmi tárgyalókat. A műsor percnyi pontossággal zajlott. A dán cégek képviselői egymást váltották a magyarokkal szemben. Mindegyikükhöz nem lehetett odaülni, így csak egy maradhatott az újságíró számára — végigkísérni egy vállalatnak, ezúttal az Intercooperation Rt-nek horsensi megbeszéléseit.

Először a Sportswear cég képviselője, A. S. Fisker aziránt érdeklődött, hogy szabadidő-ruházatot, sportcikket milyen magyar partnerrel lehetne közösen készíteni, szállítani. Egy másik dán cég különleges nadrágvarró és -vasaló berendezést ajánlott a jövődébéli magyar partnernek; gyártanak közösen harmadik piacra a masinát, amely töredékre rövidíti a nadrákonfekcionálás idejét. Az INTERGOODS Ltd. cég dán ízesítős kekszet szeretne Magyarországon közösen gyártani és értékesíteni, a SVA-NEHOJ viszont szivattyú gyártására tett ajánlatot.

Az üzletemberek szavai határozottak vagy tapogatózóak voltak. Milliók röpködtek a levegőben — egyszer a realitás, máskor az esélytelenség között. Az Intercooperation szakemberei felkészülten érkeztek, három javaslatban is felcsillant a remény; talán a keksz, a sportruházat, a nadrágonfekcionáló találmány hamarosan feliratkozhat a legújabb magyar-dán együttműködések listájára — a nemrég szerződés-sel megkötött TU BORG-sörgyártási eljárás, illetve egy enzimesztési módszer mögé. (Az Intercooperation tisztségében már ott volt a koppenhágai magyar napokon sikeres élelmiszer-bemutató eredménye: próbarendelés érkezik a Martonvásári Kutató Intézet és a ráckevei Aranykalász Tsz által kikísérletezett étkezési kukoricára.

Behallgattam a véleményeket.

Kovács Gyula: „Ne mérjük le jöttünk sikerét abban, hogy hány szerződést víztünk haza.” Geist Róbert, a KKM osztályvezetője: „Dánia sok tekintetben hasznos partnerünk lehet, hiszen vannak kiegészítő termékei és nekünk is vannak ilyenek az ő számukra.” F. B. Petersen: „Ajánlom a figyelmükbe a magyarországi kisüzemi gépezési lehetőségeket.” Poul Tiedemann, a világ-hírű Lego-játékgár frissen alakult kelet-európai marketingirodájának vezetője: „Tudjuk, hogy Magyarország elsősorban nem venni, hanem eladni akar, hiszen ismerjük az önk helyzetét. Eppen ezért mi készek vagyunk minden olyan megoldásra, amely kölcsönös üzleti előnyökkel jár, jó volt találkozunk, hogy elkezdjük a lehetőségek konkrét kidolgozását.”

Az őszinteség előnyei

Előadás, külkereskedelmi tanácskozások, magyar italkóstoló — a horsensi sűrű nap gyorsan eltelt. A feszes szervezés eredményeként több mint ötven üzleti megbeszélés zajlott le — ezeket igen nehéz lenne összefoglalni, visszaadni. Am a cikk bevezetőjében arra céloztam — ez a találkozó eltért a megszokottól, érdekes volt. Hogy miért? Nos, azért, mert számomra nyilvánvalóvá tette: van mód arra, hogy egymásról nagyon keveset tud, más gazdasági rendben élő szakemberek első találkozására alkalmazható is, hosszú, kihagyott évek szakadékát sikerrel áthidalhassák. Erdemes feltenni a kérdést: mi a módszer titka?

Nincs titok, „mindössze” arról adott példát két kis ország egymással tárgyaló, nem túl magas szintű, ám a témaköröket alaposan ismerő, felkészült delegációja, hogy a célok, lehetőségek pontos és józan megvilágításával — őszinteséggel — meg lehet találni a kapcsolatfejlesztés célszerű, néha alig látható vékony ösvényeit is.

És valamiről, ezenkívül is, számot kell adnom. Az expressz-tárgyalási mód, a szigorúan rövid programok ellenére, még valami hozzájárult ahhoz, hogy most Dánia és Magyarország néhány cége között bizonyára megnő majd a telex- és levél-, illetőleg az üzleti forgalom: a megbeszélések, a tárgyalások helyszínéről a gondos szervezők valamiképpen el tudták távolítani a mostanában már Európában is sokszor előforduló hideg légtömegeket. (Igaz, a hőmérséklet nem volt több ezekben az április végi napokban Dániában 2–3 Celsius-foknál; néha havazott, ónos eső esett...)

De ezt sem mi — s úgy tűnt —, dán üzleti partnereink sem igen érezték.

MATKÓ ISTVÁN

Egy hét a világgazdaságban

Az embargó vége

Május 5-én a világ négy legjelentősebb gabonaexportőr országa tanácskozást kezdett piaci kérdésekről. A megbeszélés jelentőségét növeli, hogy gyakorlatilag a Szovjetunió eleni gabonaembargó megszüntetésével egyidőben került megvitatásra a gabonapiaci helyzet. A japán miniszterelnök hetfőn kezdődött látogatása az Egyesült Államokban gazdasági szempontból viszonylag eseménytelen volt, hiszen az elmérgesedett amerikai-japán autótávít Szuzuki érkezése előtt, szinte az utolsó pillanatban sikerült rendezni.

Az Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália és Argentína képviselői Honoluluban tartották meg szokásos félévi megbeszélésüket a világ gabonakeresletéről és -kínálatáról, valamint a terméskilátásokról. A gabonaexportőrök megvitatják az idei évben várható exportmegrendelések nagyságát és irányát is. A közelmúltban feloldott gabonaembargó ugyanis az elmúlt 15 hónapban átrendezte a piacot, a Szovjetunió új beszerzési forrásokra tett szert.

Reagan elnök a gabonakiviteli tilalom megszüntetését több tényező együttes hatására jelentette be. Bebizonyosodott, hogy az embargó nem érte el célját, a Szovjetunióknak nem okozott nagy problémát a kiesett amerikai gabonaszállítások pótlása. Az USA farmerei azonban 3 milliárdos bevételről elestek, s a megmaradt gabona kényesztárolása számottevően megerhelte az amerikai költségvetést.

A honolulu tanácskozáson és az amerikai gazdasági élet vezetői körében is élénk várakozás volt tapasztalható az esetleges azonnali szovjet gabonarendelések iránt. A várt megrendelések azonban egyelőre elmaradtak. A Szovjetunió ugyanis ideiglenesen lebonnyoltotta, piacait diverzifikálta. Időközben az Egyesült Államok bejelentette, hogy szívesen tárgyal egy újabb, öt évre szóló gabonaegyezményről a Szovjetunióval. Szeptember 30-án lejár ugyanis az a megállapodás, amely szabályozta a két ország gabonakereskedelmét. A washingtoni mezőgazdasági minisztérium az új egyezménybe a búza és a kukorica mellett búzalisztet és szójaféleségeket is szeretne bevenni.

Az embargó feloldásának hírére Ausztrália és a Közös Piac is megszüntette a kiviteli tilalmat. (Kanada már korábban megszüntette a korlátozásokat, Argentína pedig nem is csatlakozott a carteri intézkedésekhez.) A Közös Piac a héten hozzájárult, hogy Franciaország 600 ezer tonna gabonát szállítson a Szovjetunió részére.

Több éves amerikai-japán elmentét sikerült áthidalni azok-

kal a tárgyalásokkal, amelyek eredményeként Japán „önkéntesen” korlátozza három esztendőn át az USA-ba irányuló személygépkocsi kivitelét. Az amerikai autópár az elmúlt évtized második fele óta nem tud kilábalni a mélyülő válságból, amely elősorban annak „köszönhet”, hogy nem állt át időben a kifizetésű kocsik gyártására. A termelési és értékesítési ranglista élén álló japán autópár az elmúlt öt évben igen erős pozíciókra tett szert az amerikai piacokon, s tavaly már 1,82 millió gépkocsi exportált az USA-ba: így 1980-ban minden ötödik amerikai autótávásárló már gazdaságos üzemi, kedvező árszintű japán importkocsit vett.

A növekvő japán piaci részesedés nagy aggodalmat és pánikot keltett az amerikai autópárban. A szakszervezetek is követelték a japán gépkocsiajárdat megfékezését, hiszen az iparág a kedvezőtlen konjunktúra és a japán verseny hatására kénytelen volt több száz ezer munkástól megválni, vagy rész munkaidőben foglalkoztatni.

Miután az éveken át tartó tárgyalások nem vezettek eredményre, az önkéntes exportkorlátozásra való amerikai felhívások pedig sikertelenek voltak, az amerikai kongresszus törvénnyel akarta korlátozni a japán autók beáramlását. Ezt, a valószínűleg kereskedelmi háborúhoz vezető amerikai szankciót megakadályozandó, egyezett bele a japán kormány az önmérsékletbe. A megállapodás értelmében jövő áprilisig a japán autókivitel 7,7 százalékkal csökken, ezután pedig — egyelőre 1984-ig bezárólag — a szigetország autóinak részesedése az amerikai összeladásokból nem haladhatja meg a 16,5 százalékot. Számítások szerint az „önkorlátozás” hatásaként idén mintegy 300 ezer, jövőre pedig 3–400 ezer japán személyautó „esik ki” az amerikai piacról.

Az autógyermény idegességét váltott ki Nyugat-Európában, ahol tavaly az előző évinél 26 százalékkal több, összesen 782 ezer japán autót talált vevőre. Kontinensünk nyugati felén attól tartanak, hogy az amerikai piacról „felszabaduló” autók Nyugat-Európára zúdulnak, veszélyeztetve 6 millió autópári munkás foglalkoztatottságát.

Tény, létrejött az első nagyobb gépkocsizület Japán és egy szocialista ország az NDK között is. A héten bejelentették, hogy az NDK — a KGST-országok közül elsőként — 10 ezer darab Toyota és Mitsubishi autót vásárolt még 1981-ben.

Gonda György—Szentgáli Péter

A KOPINT jelenti

Csendes napok

Csendes volt a múlt hét a fémek tőzsdéin. Az arany ár-csökkenése 1 százalékosra mérséklődött, az ezüsté megállt, a platina jegyzése már enyhén emelkedett is (1,6 százalékkal). Az ólom ára most-már majdnem 4 százalékkal tovább csökkent. A horgany áránál viszont folytatódott az emelkedő tendencia, melynek mértéke csaknem 7 százalékot ért el. Kicsit drágább lett az alumínium és a nikkal is (mindössze 1 százalékkal). Az ócskavas részvényeinek értéke nagyobb ütemben tovább csökkent (3,3 százalékkal). Az egyéb fémek piacán alig észlelhető változás. A sellak ármovgása irányt változtatott, ismét felfelé mozgott 8 százalékkal. A francia gyapjú 3,5 százalékkal lett drágább. A nyersbörjegyések átlagosan 2–5 százalékkal alacsonyab-bak a múlt hetihez képest Liverpoolban. Ugyanez mondható el az amerikai ökörbőr áráról is. Az indiai juta jegyzése is csökkent valamelyest (2

százalék). Míg a New York-i cukor újra esett 10 százalékkal, Londonban a finomított cukor csak 5 százalékkal, a nyerscukor pedig egyáltalán nem követte ezt a mértékű változást. A kávé- és a kakaó-árak hasonlóan mozogtak az előző hetihez viszonyítva, az első stagnált, a második 1–2 százalékkal csökkent. A zsír ára 2,5 százalékkal csökkent.

DEVIZÁK	1981. május 7.
1 USA DOLLAR az egyes országok pénznemében	
Bécs	15,976 — 16,076
Brüsszel	37,04 — 37,06
Párizs	5,3655 — 5,3765
Frankfurt	2,2680 — 2,2700
Milánó	1128,50 — 1129,25
Amszterdam	2,5190 — 2,5200
Tokió	217,05

1 ANGOL FONT értéke USA dollárban

London	2,1030 — 2,1050

NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia

Zürich	476,00 — 479,00
London	477,75

Beszélgetés Anatolij Mednyikovval

Út – munkástól munkásig

Tizenegyedyszáz év jár Magyarországon, s aligha lehet szeméremvetni, hogy idejét haszontalanul fecsérelte nálunk. Anatolij Mednyikov minden útja után riportokban, rangos irodalmi publicisztikában számolt be magyarországi élményeiről a szovjet olvasóknak. Egyik társszerkesztője és kezdeményezője az 1977-ben megjelent közös magyar–szovjet vállalkozásnak, a *Kézfogás* című riportkönyvnek. A kis kötet érdekessége, hogy a riport, a szociográfia elismert magyar és szovjet művelői ezúttal nem hazai valóságokról, hanem egymás életéről vallottak; a barát szemével, de nem baráti elnézéssel egymás gyarlóságai iránt.

Anatolij Mednyikov a kortársi szovjet próza azon derékhadához tartozik, mely a háborút végigjárta, s tapasztalatait megismerve került az irodalmi életbe. Közkeletként vonult be 1941-ben, majd a nyugati front egyik felderítő osztagának szakaszvezetője, kétszer is súlyosan megsebesül, megkapja a Vörös Csillag Erdemrendet. Tehetségére felfigyelnek, s gyakran behívják az első vonalból a *hádosztálylap* szerkesztőségébe. Második sérülése után a Szovjet Rádió haditudósítójaként járja a háború útjait. Lengyelországba és Németországba is követte az előrenyomuló Vörös Hadsereget, s mikrofonjával történelmi események tanúja. Jelen volt Karlsruhtban; itt írta alá a német hadvezetés a kapitulációt, s mikrofonja ott volt Weidling tábornok, Berlin utolsó német városparancsnoka előtt, amikor az a hadicsellekmenyek beszüntetésére szólította fel katonáit. Járt természetesen a Reichstag lövedékszálló falainál, és átélte Berlin elcsúszásának izgalmas eseményeit. Jóllehet 17 évvel később jelent meg, mégis a szemtanú hitelével és az élmény frissességével ragad meg ismert visszaemlékezés-kötete, a *Berlini füzet*. Ez a könyv az oroszok kívül németül, csehül és arabul is megjelent. A háború később több művében visszatért, így hazájában számos kiadást megért regényében, a *Nyitott szélben* s kisregényeiben; a *Tizenhét napban*, az *utolsó órában*. Mégsem tartja magát igazából háborús íróknak. Anatolij Mednyikov érdeklődésének tárgya, műveinek fő témája a dolgozó ember. Ezt kutatja elkölözött hittel és felelősséggel. Most így beszél a pályáját s munkásságát alapvetően meghatározó élményvilágról:

— Számomra a legfőbb téma a munkásember élete. Katonamérnöknek készültem, de a kitörő háború félbevágta pályámat. A háború befejeztével végigjártam az újjáépítés legfontosabb helyszíneit, s kerestem azt az erkölcsi erőforrást, mely az embereket tettekre ösztönözte. Az építőmunkában ugyanazzal az elkötelezettséggel és önfeláldozással tállakoztam, mint a fronton. Első könyvem a *Nem halványuló tüzek* valójában ezeknek az esztendőknél az emelkedett hangulatát tükrözte. Az orosz irodalomban a munkásábrázolásnak koránt sincsenek olyan hagyományai, mint a paraszti élet bemutatásának. Ez utóbbi esetében elég arra gondolnunk, hogy a téma gyökerei Tolsztojig nyúlnak vissza. Nekünk legnagyobb elődünk és tanítónk Gorkij volt; nemcsak íróként, de irodalomszervezőként is arra biztatott, kapjon a munkásember élete is méltó helyet a könyvek világában.

— Jóllehet Anatolij Mednyikov regényei és kisregényei a szovjet olvasókörzésnek kedvelt olvasmányai közé tartoznak, őt mégis elsősorban az irodalmi riport, a publicisztika, orosz szakkifejezéssel élve az „ocserk” mesterének tartják. Erről a sajátos, számunkra kevésbé ismert valóságfeltáró műfajról így vall:

— Az „ocserk” egyszerre elbeszélés, történetet visszaadó szép

irodalom s a valóság legaktuálisabb problémáit feltáró írói vizsgálódás eredménye. Középpontjában az ember áll, azonban nem elsősorban magánéletének koordinátarendszerében, hanem munka közben. S itt a munkát nem mint kötelező nyűgöt, pénzkérését, létének anyagi fedezetét érttem, hanem mint alkotást, önmaga, egyénisége kiteljesítését. A szovjet valóságfeltáró irodalom számára a dolgozó ember fontos, azonban nem lecsupaszítva, az anyagi javak termelésében végzett szerepére, hanem abban a bonyolult összefüggésben, ahogy életét szélességében és mélységében egyaránt áthatja a munka.

— Napjaink munkásemberé előtt — folytatja Mednyikov — két út áll. Az egyik a sematikus művekben oly gyakran és szíve-

Károlyi András rajza

ben bemutatott: a munkás megindul felfelé a társadalmi megbecsülés létráján, mester, vezető, gyárigazgató, netán még miniszter is lesz belőle. En is írtam ilyen minden tiszteletet megérdemlő életpályákról, azonban úgy érzem, nem ezek a jellemzők. A szocializmus szemszögéből fontosabb, az írói ábrázolás szempontjából pedig hitelesebb a munkástól munkásig vezető út, vagyis az az életpálya, amikor valaki munkásemberként kezdi életét s e pályán belül gyarapszik, szerez érdemeit és megbecsülést magának. Nem lehet mindenkiből gyárigazgató, miniszter, felelős döntéseket hozó vezető. De az is igaz, ha valaki egész életén át munkás, az semmiképp sem jelenti, hogy megrekedni ugyanazon a szellemi, kulturális szinten. Minden évben más, egy új ember áll előttünk. A munka révén nemcsak szakképzettsége, de műveltsége, gondolkodásmódja, társadalmi érettsége is fejlődik, életstílusuk gazdagodik. Negyven éve foglalkoztam az a téma s e negyven esztendő alatt azt kellett tapasztalnom, nemcsak műszakilag fejlődtek üzemeink, más lett az okos gépeket irányító munkásember: szellemileg igényesebb, érdeklődési körében gazdagabb. Már nem elégszik meg azzal, hogy kívülálló szemlélője legyen mások által irányított sorának, aktív részese akar lenni életének, formálni akarja azt, s ezért vállal szerepet s felelősséget.

— Ön nagyszerű programot és távlatot vázolt fel, műveit azonban nem ilyen egyszerűen felhőtlen valóságkép jellemzi.

— A mai munkásosztály természetesen nem ennyire egységes. Vannak kevésbé aktív, visszahúzódó emberek, előfordul az érdeklődési hiányosság. Azután itt vannak a közönségesek, akik másoktól várják el a cselekvést s az ismételt felkiáltással — nem az én dolgom! — nem szólnak bele a közügyekbe. Irásaimban ezeket igyekszem bírni. Szép számmal akadnak a küzdőlembek, haláradt emberek, akik menekülnék

a felelőség elől — ezt főként a műszaki vezetés bizonyos rétegeiben tapasztalom. Mindezek reális ismeretében sincs jogom azonban lemondani az optimizmusról, mert ha gyakran kemény küzdelem, egyéni tragédiák árán is, de fejlődésünk mozgatói éppen a társaiért, a világ dolgaiért felelősséggel kiálló emberek.

— Hogyan született meg a közös riportkönyv ötlete, melynek szerkesztője volt?

— Néhány esztendője Németh Károly — akkor még a budapesti pártbizottság első titkára — ellátogatott a moszkvai írókhoz. En az idő tájt a moszkvai írószervezet titkára voltam. Beszélgetésünk során javasoltam, ideje a két nép barátságát is megőrizni: írjunk közösen minden napjainkról, az alapelv azonban legyen új, a barátok szemével nézzük, hogyan alakul egymás élete, mi tetszik és mi nem. Vagyis, moszkvai írók írjanak Budapestről s magyarok Moszkváról. A vállalkozásnak a sok érdekességet ígérő, újszerű szemlélet mellett volt egy veszélye is, valljuk meg őszintén, ezt az első kötetben nem minden esetben tudtuk elkerülni — túl sok volt a dicséret, s kevesebb az elevenbe vágó bírálat. Most, immár a második közös kötetet készítjük elő s a Kossuth Kiadó tapasztalt szerkesztőjével, a műfordítóként is ismert Szabó Máriával ebben is tovább szeretnénk lépni. Az 1977-es riportkötet tanulságait megjelenése után kerekasztaltanácskozáson összegeztük Budapestben, a szovjet szerzők többször is találkoztak a magyar olvasókkal, mindkét országban *élször* sajtóvisszhangja volt a kötetnek. Tanultunk a szerkesztés közben jelentkező nehézségekből. Budapesti barátaink kérésére például a magyar nyelvű kiadásból — a *Kézfogás* riportkötet egyszerre jelent meg oroszul és magyarul! — kiharadt az a riport, amelynek szövegét szerzője „élször” írt a magyar sütőiparról. Akkortájt ugyaneis a magyar fogasztók éppen nem voltak elragadtatva a kenyér minőségétől. A szerkesztői s szervezői munka sajátos gondolataiban azonban nem indokolták, hogy ne folytatódjék mind az olvasók, mind irodalmi barátságunk érdekében fontos közös munkánk.

— Világjelenség a valóságfeltáró irodalom, a dokumentumműfajok előretörése. Népszerűségük növekszik, olvasótáboruk gyarapodik. Oká lehet ennek az is, hogy a valóság gyakran annyira izgalmas, hogy minden írói fantáziát felülmúl. Vagy talán a szépirodalom távolodott el túlságosan mindennapjaink valóságától?

— Világszerte népszerű a dokumentumirodalom. Magyarazata sokféle lehet. Legkézenfekvőbbnek azt érzem; az olvasó jobban bízik ebben a műfajban, mert a szerző megállapításait, következtetéseit maga is ellenőrizheti, hitelességét saját életpéldáival, valóságunkat tükrözi. A szépirodalom egy alakban, figurában tömöríti a jellemző jegyeket, egy, a megéleltetett módon rendszerint soha le nem játszódtott történetben összegzi a tényeket, a dokumentumműfaj művelője viszont ezeket az általános érvényű vonásokat egy valós, reális, tipikus életútban, alakban, sorban keresi meg. Az ő hőse sem csupán önmagát, de egy társadalmi jelenséget, osztályt képvisel. Sajátosságaiból adódóan a valóságfeltáró — riportlelkekkel, dokumentumokkal építkező — irodalom rendkívül munkáigényes, az eleven olvasói érdeklődés azonban kárpótol. Nem véletlen az sem, hogy nem túl sokan vállalkoznak a váratlan akadályoktól sem mentes valóságfeltáró kirándulásra.

FOLDEAK IVÁN

A Lényegretörő Színház

Palasovszky Ödön posztumusz kötetről

Ezerkilencszáznyolcvan júliusában levelet kaptam Palasovszky Ödöntől, ki meghívott, hogy tanulmányainak korrektúrában levő kötetét megmutassa. Nagy örömet és megnyugvást jelentett számára — mint írta —, hogy a válogatott verseit tartalmazó *Opál himnuszok* után az „új elvű színházért” vívott küzdel-

Buddha Tűzprédikációja (1929) Táncozta: Kövesházi Ágnes

(Korabeli fényképről rajzolta Vincze Lajos)

meinek dokumentumai is végre nyilvánosságot kapnak. A kötet nyomdai munkálatainak befejezését azonban már nem élhette meg, de ez a kötet is most már éli a mű önálló életét, s futja saját, öntörvényű pályáját.

Ez a kötet műfajilag irodalmi és művészeti kritikákat, film- és színházművészeti, elméleti tanulmányokat, valamint emlékező írásokat tartalmaz; a válogatás 1921-től 1980-ig (!) terjedő alkotói

megvalósítani húsz év alatt ki-munkált, s részben ekkorra már — szűkebb körben — kipróbált színpadi terveit. Munkáját később a voluntarista, dogmatikus művelődéspolitikától értetlenül szemlélte és megakasztotta. A modern művészeti törekvések hazai kibontakoztatásának, s e sajátos műhelymunkának megszüntetése pedig együtt járt a két világháború közötti tevékenységük és kísérleteik jelentőségének elhallgatásával s feledésével. Minderről csupán az elmúlt másfél évtizedben szerzett aztán tudomást a szélesebb szakmai közvélemény s az érdeklődő közönség. Fény derült arra is, hogy sok-sok, újjak ható fogalom, mint például a „nyitott színpad”, a „szegény színház”, a „totális színház”, a „zsebszínház”, a „térsszínpad”, az „állványsszínpad” már az 1920-as években körükben ismertek voltak, illetve, Palasovszkyék mindezekben kísérletező lépéseket tettek.

Az úgynevezett *Lényegretörő Színház*at Palasovszky Ödön például eszme- és harcostársai körében igyekezett megvalósítani. Könyvében most — a közölt műsorok összeállításának, színpadi szakembereknek, zeneszerzőknek, előadó- és táncművészeknek névsorában — sok-sok ma is ismert, de még több méltatlanul elfeledett művész nevével találkozunk. Tudjuk például, ki volt (vagy inkább, ki lett) *Kozma József*, aki „mérész gépezetét” szerzett a *Géptánc*hoz, amelynek koreográfusa és eltáncolója az a *Kövesházi Ágnes* volt, akinek jószerevével csak a nevet ismerjük. Az alkotó művészek az általuk szervezett műsorok, a közös produkciók pedig igazán megérdemelnének egy elemző tanulmányt, illetve az egyes pályaképeket és kezdeményezéseket felvázoló monográfiát.

Akkor, 1980-ban, azon a júliusi beszélgetésünkön Palasovszky

Kedves Barátom! Tudom, hogy Horvát vizuist fordulhatta. Na, én kérek, így elhozom meg ezen a héten, mert a szombat már szombatimma megfog. A véleményed az azon kérti a lamiben. Nagyon fontos. Számomra életkérdés. Mindig itt van. Ezt csak 1 és 2 írá között nem. Köszönöm! Szeregetek öleléssel. Ödön barátod

Palasovszky Ödön 1980. július 23-án kelt levele

megnyilatkozásokat közöl. A másfél év terjedelmű műmelléklet pedig a hazai modern művészeti törekvésekről ad dokumentumértékű és kiemelkedő jelentőségű képet.

Palasovszky Ödön írói, esztétika-elméleti és színházteremtő alkotómunkája egykoron — az ellenforradalmi viszonyok között —, csak a szocialisták s a kommunizmus körén belül kaphatott nyilvánosságot. A felszabadulás után — 1945 és 1948 között —, azután Palasovszky a *Madách Színház*, majd pedig a *Dolgozók Színháza* vezetőjeként igyekezett

Odön újabbnál újabb terveit sorolta nekem. A gazdag művészi tevékenységnek — mint mondta akkor —, sok-sok elem és részle maradt meg program (meghívók, rajzok, fényképfelvételek, tervek) formájában. Ezekből *képek* könyvet akart összeállítani. Ennek a hágyatékának olyannyira szükséges, gyors kiadása teljessé tehető a művészettörténetileg oly értékes mozgalom dokumentumainak közkinccsé tételét, s nemzeti művelődéstörténetünk, s e téren való önismeretünk hiányait pótolni.

M. Pásztor József

Ojsztrah hegedűje

Kirobbanó sikerrel játszotta Bartók Hegedűversenyét pénteken este a moszkvai első nemzetközi zenei fesztivál hangversenyén a kiváló szovjet hegedűművész, Igor Ojsztrah. Ojsztrah kiváló ismerője Bartók zenejének; a versenyművet immár több mint két évtizede tartja műsorán; előzőnk szolgáltatta még a Szovjetunióban, és elsőként készítette lemezfelvételt is belőle. Mint újságíróknak elmondotta, büszké arra, hogy Bartók zenéje „propagandistájának” tartják, és szíve-

sen játssza Bartók első Hegedűzongora szonátáját is.

A hangverseny másik műsor-száma a jelentős szovjet zeneszerző, Mjaszkovszkij VI. szimfóniája volt. Az ünnepi hangversenyen ott voltak a moszkvai nemzetközi zenei fesztiválra érkezett magyar vendégek is.

Szombaton ugyancsak volt magyar vonatkozású esemény a nagyszabású zenei bemutatósorozatnak: Kodály Psalmus Hungaricus is felcsendült az egyik hangversenyen.

Egy hét a világgazdaságban

Öböl menti Közös Piac

Május 25-én újabb integrációs szervezettel gyarapodott a nemzetközi gazdasági csoportosulások amúgy is színes palettája: hat arab állam, a nyugat-európai Közös Piac mintájára, létrehozta az Arab-öböl menti Országok Együttműködési Tanácsát. A kelet-nyugati politikai és gazdasági kapcsolatok jelentős eseménye volt Honeckernek, az NDK államfőjének kedden kezdődött látogatása Japánban, amelynek során fontos együttműködési megállapodások megkötésére is sor került.

Miközben az OPEC-országok olajminiszterei Genfben heves vitákat folytattak az olaj árának megszabásáról és a termelés mennyiségének jövőbeli alakulásáról (az OPEC-konferenciával pénteken foglalkoztunk részletesen), Abu Dhabiban hat arab ország vezetője új arabközi gazdasági társulást hívott életre. Száúd-Arábia, Kuvait, Bahrein, Katar, Oman és az Egyesült Arab Emírségek magas szintű küldöttségei lerakták az öböl menti közös piac alapjait, elhatározva, hogy a jövőben összehangolják gazdasági, politikai és katonai tevékenységüket. Az Arab-öböl az elmúlt évtizedben mind politikai, mind pedig gazdasági szempontból jelentősen felértékelődött. Erről a területről származik a tőkés világ kőolajtermelésének több mint egyharmada, Irakot és Iránt leszámítva pedig az öböl integrációra lépett hat országa termeli ki és exportálja a nem szocialista világ olajának 25 százalékát. 1980-ban Száúd-Arábia 495, Kuvait 86, Katar 22, az emírségek 20, Oman 14, Bahrein pedig 2,5 millió tonna „fekete aranyat” hozott a felszínre úgy, hogy a kutak nem is dolgoztak teljes kapacitással.

A szaúdi lokomotívval

A térség kétségkívül vezető gazdasági ereje Száúd-Arábia, amely a jelek szerint meghatározója lesz a „hatok” gazdaságpolitikájának. Érdemes megjegyezni, hogy az integráció tagállamainak politikai kapcsolata történelmük során nem volt zavartalan, s most úgy határoztak, hogy az ellentéteket az együttműködési tanács keretei között igyekeznek felszámolni.

A hat ország csaknem egy évtizede „kóstolt bele” az olajgazdagság áldásaiba. Kivételül csaknem egésze nyers és feldolgozott kőolaj, amely mesés bevételre biztosít a félfeudális, olaj-monokultúrák országok államkasszája számára. Behozataluk szinte felüli a nemzetközi kereskedelem összes árucsoportját, az élelmiszerektől és a gépektől a luxus-cikkig. Az olajbőség azonban átmeneti, számítások szerint 30-50 év múlva az olajkészletek elfognak, illetve számottevően megcsappannak.

Gazdasági szempontból az „olaj utáni korszaktól” való félelem, illetve a felkészülés összehangolása készítette a hat államot az integráció megalakítására. Jelenleg a tagországok az olajiparon kívül szinte semmilyen ipari szektorral nem rendelkeznek, mezőgazdaságuk pedig — a sivatagi adottságok miatt — elenyésző jelentőségű a gazdasági életben. A hat állam elhatározta, hogy az olajbevételek egyre növekvő részét fordítja az ipar diverzifikálására, illetve megteremtésére, s koordinálja majd a mezőgazdasági tevékenységet is. A tervek között szerepel saját petrokémiai és műtrágyaipar létrehozása, korszerű élelmiszeripar megteremtése, valamint a beruházások összehangolása. Szoros együttműködésre törekednek a kereskedelem és a pénzügyekben is. Az egyik legfontosabb feladat azonban a tanult munkaerőbázis kialakítása. Jelenleg ugyanis a

„hatok” lakosságának döntő többsége irástudatlan, szakképzetlen. Az elmúlt években ugrás-szerűen megnövekedett a külföldi munkások és technikai szakemberek száma. A vendégmunkások tömegének alkalmazása helyett a jövőben mindinkább a hazai munkaerőre akarnak támaszkodni, ezért összehangolják az oktatáspolitikát és a szakemberképzést is.

Az együttműködési tanács a közeljövőben kidolgozza a közös termelési, olaj-, tervezési és árpolitikát. A négy OPEC-tagot számláló gazdasági tömörülés nem titkolt célja a Közös Piac „lemásolása”, vagyis egy olyan szervezet létrehozása, amely gazdasági és politikai kérdésekben bizonyos nemzetekfelettséggel rendelkezik.

Az öböl menti országok gazdasági egységének megteremtése egyben szolgálja hivatott a jelenlegi társadalmi viszonyok konzerválását is. Ma még, persze, nem lehet tudni, hogy az együttműködési tanács mit valósít majd meg a nagy ívű célkitűzésekből, amny azonban bizonyos, hogy a korábbi arab integrációs törekvéseken a riadai székhelyű szervezet programja jócskán túlmutat.

Japán-NDK együttműködés

Százmillió nagyságrendű üzletek születtek az NDK államfőjének japáni látogatása során. Az NDK és Japán árucseréje 1979-ben elérte a 300 millió dollárt, a tavalyi visszaesés után azonban idén ismét nagy fellendülésre lehet számítani. A két műszakilag fejlett ország gazdasági kapcsolatai ma már túlmutatnak a hagyományos export-import üzleteken, egyre fontosabbá válik az együttműködés. (Nemrégiben jelentették be, hogy az NDK 10 ezer Mazda személyautót rendelt — idei szállításra — Japántól.) S a szigetország-beli látogatás a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok egészének újabb élénkítését hozta.

Japán vállalatok kapták azt az 500 millió dollár értékű megrendelést, amelynek keretében petro-kémiai üzem — Krakkolómvét — építenek Schwedben. Az óriási beruházás ellenértékét az NDK vegyipari termékekkel egyenlíti ki. Ezek a szállítások igen fontosak a nyersanyagokban és alapanyagokban szegény Japán számára. Mintegy negyedmiliárd dolláros megrendelést kaptak a japán gyártók egy hatalmas, szórakoztatóelektronikai berendezéseket előállító üzem felállítására. Hamarosan megindulhat a korszerű és széles választékú hi-fi és videorendezések gyártása az NDK-ban, japán technológia és know-how alapján.

Nem nélkülözhető

Várhatóan szoros együttműködés alakul ki a két gazdaság között a kohászati területén is. Az NDK—japán gazdasági kapcsolatok dinamikus fejlődése is azt bizonyítja, hogy számtalan lehetőség kínálkozik a szocialista és a fejlett tőkés államok között az együttműködésre. Az embargópolitika, a gazdasági hidegháború csak a kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatok „lelülését” eredményezheti, és egyúttal viszszaerősíti az amúgy is értékesítési nehézségekkel küszködő fejlett tőkés államok piaci expanzióját.

Az elmúlt hónapok eseményei mindenesetre azt bizonyítják — erre utalnak a Honecker-látogatás látványos gazdasági megállapodásai is —, hogy a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok nehézők időkben is melegebbek lehetnek — a lehülésnél. A két gazdasági világrendszer hosszabb távon nem nélkülözhető az együttműködés.

Gonda György—Szentgáli Péter

A veszteségesek

Kiutat jelez az új jogszabály — Így működik a szanalási bizottság (2.)

Tegnap cikkünkben, a Pénzügyminisztérium adatai alapján, az anyagi gondokkal küszködő vállalatokról, szövetkezetekről számoltunk be. Helyzetük rendezéséről nemrég jogszabály jelent meg; ma ennek lényegét ismertetjük, s tükrében a rendezés újszerű megoldásait.

Az eladósodás mértékére jellemző, hogy — 1980-ra vonatkozó adatok szerint — körülbelül száz vállalat törlesztési kötelezettsége egy vagy több évig teljesen lekötötte a fejlesztési alapot. Közülük negyvenhatnál már az előző évben sem fedezte a nyereség, illetve a fejlesztési alap a visszafizetéseket.

Ahhoz azonban, hogy mielőbb kilábaljanak a bajból, túlnyomórészt jelentős termékváltásra lenne szükség, vagyis az elaprózott fejlesztéseket helyett számottevő beruházásra. S noha a Magyar Nemzeti Bank a jó üzletekhez hitelt nyújt — még saját forrás nélkül is —, ha a vállalatnak a szintetartáshoz sincs pénze, s emellett hitel tartozás is terheli, nehéz elképzelni újabb átfogóbb fejlesztés elkezdését. Mindez hosszú időre meghatározza a vállalat mozgási lehetőségeit, s fékezi a kibontakozást.

Mi hát a kiút? Megszüntetni az adósságot, jobb munkával, önrőből előteremtve a fedezetet. S ha ez nem megy? Erre találták ki az új játékszabályt.

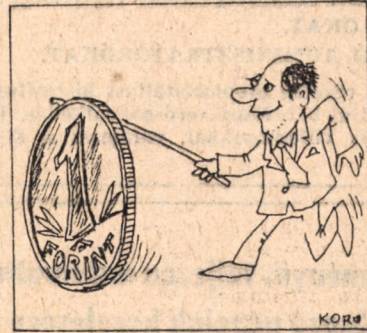
Oknyomozás

Az áprilisban életbe lépett jogszabály a pénzügyi hiány állami rendezéséről az oknyomozásra helyezi a hangsúlyt. Eddig — anélkül, hogy mélyebben vizsgálták volna, érdemes-e életben tartani a vállalatot —, mesterséges lélegeztetéssel tartották magához. Az új rendezési elv rugalmas: egyenként tanulmányozzák a sajátosságokat, s mindenképp eldöntik arról, miként lehet külső beavatkozás nélkül, önrőből talpraállni. Így aztán a kiindulás szinte azonos, akár veszteséges, akár alaphiányos a vállalat.

Ha csupán átmeneti a fizetési-képtelenség, a törlesztéseket átütemezhetik, esetleg újabb hitelt kap a vállalat. Ezzel egyidejűleg természetesen intézkedni kell a gazdálkodás javítására. Ebbe a körbe tartoznak elsősorban a részesei alaphiányos vállalatok, amelyeknek engedélyzik, hogy tartalékalapjukból pótolják a hiányt, és minimális részesei képezzék az újítási díjak, jutalmak stb. fizetésére. Am a képlet általában ennél bonyolultabb, mert az R-alaphiány ritkán jár egyedül; a mi-

nisztérium vizsgálata is megállapította, hogy majd minden esetben másfél-tíz hiányok társultak hozzá.

Elsősorban a fejlesztési alaphiány. S itt már bővül a rendezés köre. Felül kell vizsgálni a folyamatban levő beruházásokat, s szüntetni, esetleg végleg lemondani róluk. Majd minden gyárban találni felesleges gépet, berendezést — ha kevés a pénz, ezeket kell értékesíteni, akár az

épületekkel együtt is. A következő lépés szintén különleges ma még: ha a partnereknek nélkülözhetetlen a gyár munkája — és érdemesnek tartják megmenteni —, kölcsönadhatnak saját fejlesztési alapjukból (a tőkeáramlásnak ez a formája, sajnos, még igen ritka). Csak ezután következhet a hitel átütése, s a végén — ha már semmi nem segít — megalakul a szanalási bizottság.

Pénz — csak szerződéssel

E bizottság feladatai is megváltoztak. Eddig hagyták a folyamatokat kibontakozni, és csak a mérlegzés után döntöttek az irányító szervek az esetleges szanalásról. Ezután — ha sűrűsödnek a gazdálkodás romlásának jelei — év közben megalakíthatják a bizottságot. Fő feladata a véleményalkotás: alapos vizsgálat után javaslatot tesz arra, javítható-e a termelés gazdaságossága vagy fel kell-e számolni a gyártást. Előfordulhat persze, hogy sem a profilváltás, sem a szervezeti átrendezés nem ígér javulást, viszont a tevékenységre szüksége van a népgazdaságnak. Ilyenkor — de csak végső esetben! — kis mértékű támogatással segíthetik a vállalatot, hogy kiegyeljen a bajból.

Szintén fontos változás, hogy a kedvezményeket a vállalat csak akkor nyerheti el, ha szerződést köt a Pénzügyminisztériummal; ebben a feltételeket, s a nemteljesítés szankcióit rögzí-

tik, amelyek a vállalati vezetők anyagi helyzetét is érintik.

A viták során kiderült: nem mindig előnyös, ha a szanalás után új vezető kerül a vállalat élére. Ezért határoztak úgy: ha az igazgató vállalja, hogy talpraállítja gyárát, jutalomban részesítik. Első hallásra talán megdöbbentő ez, ám összefügg az új eljárási rend szemléletével: nem kívánunk mindenáron szankcionálni, nem akarjuk elriasztani a vezetőket a kockázatvállalástól. Ezért humánusabb megoldást kínál a jogszabály, de keményebb, szigorúbb feltételekkel! Hiszen a lépésváltás egyáltalán nem könnyű folyamatához az érdekelteknek lélegzetvételnél ismét kell hagyni!

Ráfizetés és fejlesztés

Mindezek ismeretében érdemes megvizsgálni, hogyan kívánják kijutni a hullámvölgyből a pénzügyi gondokkal küszködő vállalatok. Tegnap cikkünkben utaltunk rá, hogy tavaly 46 vállalat, szövetkezet volt veszteséges vagy alaphiányos. Közülük 12 saját hatáskörében képes rendezni hiányát (a tartalékalapból, az amortizációból, a kockázati alaphiányból stb.), 16 esetben a bank, az érdekképviseleti és a felügyeleti szervek bevonásával rendezhető az alaphiány — ide elsősorban a könnyűipari vállalatok tartoznak. Tizenegy vállalatnál és szövetkezetnél — főleg az építőiparban — indokolt a szanalási eljárás. Hét — nagyrészt gépipari — vállalat helyzetét tavaly év közben, átmenetileg megoldották a hitel-törlesztés felüligesztésével.

Noha az ismételt fejlesztési alaphiányos vállalatok már korábban intézkedési tervet dolgoztak ki, közülük jó néhány még ma is ráfizetéssel működik, s ez arra utal, hogy nem törekedtek eléggé a fizetési-képtelenség megszüntetésére. Ezt jelzi az is, hogy egyikük sem módosította fejlesztési elképzeléseit, sőt, úgy vélik, újabb hitel felvételével további beruházásokat hajthatnak végre, ezzel növelve a nyereséget. Valóiban szigorúan felül kell vizsgálniuk tervezett fejlesztéseiket, tartalékaik kiaknázásával fedezve a hiányt.

Természetesen az elhalasztott beruházás nem mindig előnyös, hiszen a termékváltás sokszor fejlesztést feltételez. Annyiban azonban bizonyos, hogy ezeknek a gazdálkodóknak a helyzetét véglegesen rendezni kell, csak ezután dönthet további beruházásokról is.

Rajna Györgyi

Szovjet gabonasegély Nicaraguának

Nicaragua 13 ezer tonnás gabonasegélyt kapott a Szovjetuniótól. A szállítmány, amely a napokban érkezik meg a közép-amerikai országba, egy összesen 20 ezer tonnás szovjet gabonasegély első része. Nicaragua gabonatermése az elmúlt évben csökkent és a tőkés segélyezők csak korlátozott mennyiségben nyújtanak élelmiszersegélyeket az országnak.

Japán atomerőmű-program

Az atomerőmű-program fellelítését javasolja a kormánynak a japán kormány mellett működő tanácsadó testület, az úgynevezett energiatanácsnak a nukleáris energia kérdéseivel foglalkozó bizottsága.

Az ország importolajra való erős ráutaltsága miatt a bizottság egy urándúsító üzem haladéktalan felépítését javasolja. Tekintettel azonban a nukleáris energia alkalmazását ellenzők erős taborára, a bizottság a fejlődő országokat javasolja a jövőbeni japán nukleáris beruházások színhelyéül, vagyis az atomerőműveket „exportálnák” — közölte a külkereskedelmi és ipari minisztérium.

HORIZONT

A jugoszláv bányászat fejlesztése

Az elkövetkezendő öt évben Jugoszlávia összesen 110 milliárd dinárt tervez fordítani újabb szénbányák feltárására, a meglevő bányák fejlesztésére, illetve olajkutatásra. A kiadásokból összesen 69 milliárd dinár jut a szénbányászat fejlesztésére. Az ország szénkészletei elérik a 20 milliárd tonnát, a termelés évi 50-60 millió tonna körül alakul.

Aremelkedések Svédországban

Az év kezdete óta átlagosan 11,5 százalékkal drágultak az élelmiszerek Svédországban — közölte az áruk ellenőrzésével megbízott illetékes svéd kormánybizottság. A bizottság véleménye szerint az élelmiszerek drágulása az idén a 25 százalékos arányt is elérheti.

Allamosítási tervek Zimbabweban

Az ország nagy bányáinak allamosítására szólított fel Albert Mugabe, a zimbabwei miniszterelnök, Robert Mugabe testvére, szakszervezeti vezető. Albert Mugabe arra hivatkozott, hogy az

ország szocialista orientációjú fejlődéséhez allamosítani kell a dollármilliárdok értékű külföldi tulajdonú bányákat. A kormány vezetője már korábban kilátásba helyezte az állami részvétel lehetőségét a legnagyobb ipari létesítményeknél.

Japán nem enged az EGK-nak

Japán nem ad biztosítékot az Európai Gazdasági Közösségnek a tagországokba irányuló japán gépkocsikivitel korlátozását illetően — közölték az EGK-hoz közelálló források.

A Brüsszelben tartózkodó Amaya Naohiro japán külkereskedelmi és ipari miniszterhelyettes az EGK képviselőivel folytatott hosszán tárgyalások után úgy foglalt állást, hogy „jelenleg semmit sem tehet” az EGK felé gyakorolt japán exportpolitika megváltoztatására. A közösség képviselői korábban azt kérték a szigetországtól, hogy öket is az Egyesült Államokhoz hasonló elbánásban részesítse, azaz ne fozkossa az idén gépkocsikivitelét, illetve azt, hogy az amerikai piacra nem szállított gépkocsikat ne Európában értékesítse.

A Magyar Hajó- és DarugyárMHD
Angyalföldi Gyára**ANGYALFÖLDI GYÁRA**az alábbi munkakörökre felvesz
szakmával rendelkező

ívhegesztőket vasszerkezeti munkára,
vasszerkezeti lakatosokat,
öntő szakmunkásokat és egyéb öntődei munkára
szakképzetleneket,
daruvezetőket,
NC-lángvágó gépkezelőket (acetilén gázhegesztői képesítéssel,
vagy acélszerkezeti szakközépiskolai végzettséggel),
BÉRELSZÁMOLÓKAT,
GÉPELNI TUDÓ ADMINISZTRÁTOROKAT.

Jó kereseti lehetőség! Vidékiek részére munkásszállást biztosítunk.
JELENTKEZÉS: Bp. XIII., Váci út 202. Munkaerő-gazdálkodás. Tel.: 202-313.
Megközelíthető: a 3-as és 55-ös villamosokkal, valamint a 43-as és 84-es
autóbuszokkal.

**Felvezünk nagy teljesítményű, teljesen automata
műanyag- és papírfeldolgozó gépeink kezelésére
férfiakat és nőket.**

**A gépek kezelését megtanítjuk. Könnyű, tiszta munka.
Felvezünk továbbá**

a munkaügyi osztályra normakészítőt,
villanszerelő csoportvezetőt a TMK-ba,
villanszerelőt, géplakatost, esztergályost,
targoncaszerelőt, kompresszorkezelőt.

JELENTKEZÉS: PV. CSOMAGOLÓANYAGGYÁR
munkaügyi osztály
Budapest XIII., Szabolcs u. 4., 203-640,
Budapest XIII., Teve u. 41., 409-300,
Budapest XIV., Ilka u. 31., 834-560,
Budapest IV., Váci út 89., 692-344.

**Főv. 3. sz. Építőipari Vállalat
felvesz:**

kőműveseket,
ács-állványozókat,
épületlakatosokat,
villanszerelőket,
asztalosokat,
ívegeseket,
festőket,
valamint a fenti szakmákhoz segítőket. TOVÁBBÁ:
gépkocsirakodókat,
kubikosokat.

JELENTKEZÉS: Munkaerő-gazdálkodási csoport,
Budapest VIII., Csokonai u. 6. sz.

TELEFON: 141-628.

Vállalatunk munkaruhát, védőruhát, meleg ebédet, vidékiek részére munkás-
szállót biztosít. Allandó szabad szombat van.

FŐVÁROSI

3. SZ. ÉPÍTŐIPARI
VÁLLALAT
BUDAPEST**A VOLÁN 20. sz. VÁLLALAT felvételre keres**

konyhai dolgozókat felszolgáló
munkakörbe.

Fizetés kollektív szerződés szerint.

Jelentkezés személyesen

a munkavédelmi, forgalombiztonsági
és szociálpolitikai osztályon.

Cím: Budapest XIII., Szabolcs u. 17. I. 114.

Nyitott kapuk**Munkaerő-közvetítő szolgálatunk**

Ezt a rovatot a munkaügyi szakigazgatási szerveknél bejelentett, és a
Munkaügyi Minisztériumhoz továbbított közleményekből állítjuk össze.
Részletes tájékoztatást az illetékes vállalat, illetve a munkaközvetítő hivatal
ad telefonon vagy személyesen.

AZ ÉSZAK-BUDAPESTI MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁSI HIVATAL-hoz
(Bp. XIII., Katona J. u. 25. Tel.: 122-294, 122-252) történt munkaerőigény-
bejelentés alapján felvételre keres:

— **MÉRNÖKÖKET:** Magyar Hajó- és Darugyár Kazángyára (Bp. XIII.,
Meder u. 9.) villamos, acélszerkezeti és gépészmérnököket, szállást tudnak
biztosítani; Távközlési Kutató Intézet (Budapest II., Gábor Áron u. 65.)
gyengeáramú villamosmérnököket.

— **NŐI BETANÍTOTT ÉS SEGÉDMUNKÁST:** CHINOIN (Bp. IV., Tó u.
1-5.) 2-3 műszakos munkára; Számítástechnikai és Díjbeszedő Vállalat
(Bp. V., Honvéd u. 22.) díjbeszedőnek, kötetlen munkaidővel; Puskás Tivadar
Műszer- és Gépipari Szövetkezet (Bp. XIII., Topolya u. 4.) 1-2 műszakos
munkára.

A DÉL-BUDAPESTI MUNKAERŐ-GAZDÁLKODÁSI HIVATAL-hoz (Bp.
VIII., Baross u. 124. Tel.: 330-375) történt munkaerőigény-bejelentés alapján
felvételre keres:

— **ADMINISZTRÁTOROKAT:** Építőipari Termelészköz-kereskedelmi
Vállalat (Bp. X., Jászberényi út 38.) gimnáziumi érettségivel, általános admini-
strátor; Pamutfonóipari Váll. Iórincai gyára (Bp. XVIII., Gyömrői út 85.)
ált. adminisztrátori munkakörbe gimnáziumi érettségivel, kedvezményes
étkezési lehetőséggel; Kelenföldi KÖZERT Váll. (Bp. XV., Karolina út 19.)
elszámoltató munkakörbe, általános iskolai végzettséggel, bölcsődei elhelye-
zési lehetőséggel.

— **PENZTÁROSOKAT:** MÁV Állomásfőnökség (Kelenföld) 3 műszakos
munkára, általános iskolai végzettséggel is; Kispesti KÖZERT Váll. (Bp.
XVIII., Baross u. 12.) 2 műszakos munkarendbe; Kelenföldi KÖZERT Váll.
(Bp. XI., Karolina út 19.) 2 műszakos munkarendbe, bölcsődei elhelyezést
biztosítanak.

A PECSI INGATLANKEZELŐ VÁLLALAT (Pécs, Rákóczi út 55.) fel-
vételre keres: kőműves (10 fő) és bádogos (2 fő) szakmunkásokat, teljesít-
ménybéres munkára (havi 3500-5000 Ft), tetőfedő (5 fő), központifűtés-
szerelő (2 fő), vízvezeték-szerelő (2 fő) szakmunkást időbér + pr. elszámol-
ással (3500-5000 Ft), valamint férfi (30 fő) és női (10 fő) takarító segéd-
munkásokat 3000-4000, illetve 2300-3000 Ft fizetéssel, megfelelő számú
jelentkező esetén a munkásszállást megoldják; munka- és védőruha-
ellátást, át- és továbbképzési lehetőséget biztosítanak.

A BACS-KISKUN MEGYEI TANÁCS V. B. Kiskunhalasi Járási Hivatala,
Általános Igazgatási Osztálya (6400. Kiskunhalas, Köztársaság u. 14. Tel.:
11-400) MÉLYKÚT nagyközség területén levő munkahelyre keres kőműves
szakmunkásokat (4 fő), építőipari segédmunkásokat (10 fő), BALOTASZAL-
LÁSON kötő-hurkoló betanított munkásokat (15 fő nő), CSIKERIA nagy-
község területén levő munkahelyre üzemmérnököket, szőlészeti ágazatvezető,
állattenyésztési ágazatvezető, növényvédő és energetikus munkakörökbe,
továbbá közgazdasági egyetemi vagy mérlegképes könyvelői végzettséggel
rendelkező munkatársat főkönyvelő-helyettesi munkakörbe. A Csikéria terü-
letén meghirdetett állásokhoz lakás, háztáji, illetményföld, óvodai elhelyezés
és továbbképzési lehetőség biztosítható.

AZ ALFÖLDI KŐLAJ és GÁZIPARI GÉPGYÁR (5900. Orosháza, Bajcsy-
Zsilinszky út 41-43.) korszerű acélöntödéjébe felvesz 80 férfit az alábbi
munkakörökbe: gépi formázó, tekeréselő és formaösszerakó (2 műszak)
4400-6000 Ft, melegüzemi daruvezetőket (3 műszak, 4000-6000 Ft), iv-
hegesztő és lángvágókat (betanítás, 2 műszak, 3600-5500 Ft), öntvénytiszt-
ítónak szakmával nem rendelkezőket (2 műszak, 3800-6000 Ft), karban-
tartó lakatosokat (2 műszak, 4000-7000 Ft), hőkezelőt (3 műszak, 4900-6000
Ft), targoncavezetőket (2 műszak, 3500-5000 Ft, raktárosokat és árukiadó
segédmunkásokat (2 műszak, 3000-4500 Ft), és öltözőőröket (nyugdíjas is
lehet, 3 műszakos munkarendbe, 3000-4000 Ft havi fizetéssel). A heti
munkaidő 40 óra, munkásszállást, utazási költségértést biztosítanak.

**A SZEGEDI SZALÁMIGYÁR ÉS HÜSKOMBINÁT MAKÓI KOLBÁSZ-
GYÁRA** (Makó, Szabadság tér 5.) felvesz szakképzett hűtőgépészeket, két
műszakos munkarendbe, 17 Ft-os órabérral.

A SZABADEGYHÁZAI SZESZIPARI VÁLLALAT felvesz élelmiszeripari
és vegyipari szakmunkásokat, laboránsokat (vegyipari szakképzett v. gim-
náziumi érettségi), villanszerelőket, elektroműszerészeket, esztergályosokat,
marókat, lakatos, hegesztő, csőszerelő szakmunkásokat, valamint betani-
tott munkásokat.

A RICHARDS FINOMPOSZTÓ GYÁR (Győr, Bacsó Béla u. 23.) felvesz
lakatosokat (2900-5800 Ft/hó), és kikészítő bolyhozókat (2200-4340 Ft).
Óvodai és bölcsődei elhelyezés biztosított.

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI VENDEGLÁTÓ VÁLLALAT (Eger, Lenin
út 55.) felvesz szakképzett felszolgálókat, cukrászokat és konyhalányokat.

A KOMÁROM MEGYEI ÁLLAMI ÉPÍTŐIPARI VÁLLALAT (2800. Tata-
bánya, V., Komáromi u. 6.) felvételre keres épületlakatos (14 fő), hegesztő
(6 fő), kőműves (15 fő), ács (10 fő), fűtész-szerelő (4 fő), vízvezeték-szerelő
(8 fő), villanszerelő (6 fő), tetőfedő (5 fő), bádogos (4 fő), hidegburkoló
(5 fő), melegburkoló (4 fő), festő (23 fő) szakmunkásokat 4000-6500 Ft kere-
settel, továbbá szakképzetlen munkavállalókat betanított hőszigetelő (8 fő),
kubikos (10 fő), segédmunkás (10 fő) munkakörökbe 3500-5500 Ft kereseti
lehetőséggel, egy műszakos munkarendbe. Munkásszállást és továbbképzési
lehetőséget a vállalat biztosít.

A NOGRÁDI SZENBANYÁK (3101. Salgótarján, Felszabadulás út 44. Tel.:
10-633) 35 éven aluli fiatalokat keres, a szükséges *vájár* szakképzés meg-
szerzésére tanfolyamot szervez. Etkeztetés, szállás, családok számára 10
éves munkaszerződés esetén 2 éven belül lakás biztosítását vállalja a vállal-
lat. Fizetés: 5000-6000 Ft.

**A SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI TANÁCS V. B. MUNKAÜGYI OSZ-
TÁLYA** (Nyíregyháza, Tanácsköztársaság tér 5. Tel.: 10-412) közli: a me-
gyében a fehérgyarmati és vásárosnaményi járás területén szakképzetlen nők
keresnek foglalkoztatási lehetőséget. Helyi foglalkoztatásuk érdekében a
megyei tanács keres vállalatokat, szövetkezeteket, melyek kis-, illetve közép-
üzemek létesítését, esetleg mezőgazdasági termelőszövetkezetekkel való
kooperációt terveznek.

A JÁSZBERÉNYI VÁROSI TANÁCS munkaügyi szakigazgatási szerve
(Jászberény, Lehel vezér tér 18. Tel.: 429) közli: a Jászberényi Aprítógép-
gyár vasszerkezeti lakatos, esztergályos, marós, öntő-formázó szakmunkáso-
kat és anyagmozgatókat keres felvételre. Bérézés a kollektív szerződés sze-
rint. A dolgozók elhelyezésére a gyár munkásszállást és kedvezményes
munkahelyre szállítást biztosít.

Egy hét a világgazdaságban

Hol az út vége?

Az elmúlt napokban a gazdasági diplomácia egyik legfontosabb kérdése az EKG és Japán között kibontakozó „autóvíta” volt. Alig múlt el nap újabb híradás nélkül. Az elmúlt hét végén jelentették be Párizsban, hogy a gyártók közvetlen találkozója eredménytelennek bizonyult.

Kedden a közösség külügyminiszterei kérték hivatalosan Tokiót önkorlátozásra. Szerdán már a válasz is megérkezett: amit Nyugat-Európa a termelő vállalatoktól nem tudott megkapni, azt a kormánytól sem várhatja. Önkorlátozásról — legalábbis egyelőre szó sem lehet. Az események hátterében nyilvánvalóan a közelmúltban elért USA—japán megállapodás áll, melynek értelmében a szigetország „önkéntesen” 1,68 millió darabban határozta meg a piacra irányuló autóexportját.

A nyugat-európai gyártók most attól tartanak, hogy Tokió figyelme feléjük irányul. Márpedig az importált kocsik részeseide már ma is jelentős — panaszok —, hiszen 1980-ban az EKG-ban, Svédországban, Norvégiában, Ausztriában és Svájcban minden tizedik jármű a Made in Japan jelzést viselte. Hasonlóképpen aggodalomra ad számukra okot, hogy tavaly ezekben az országokban a japán eladások csaknem 30 százalékkal nőttek, és 1981 első negyedében is 10 százalékos meghaladó volt a dinamika.

Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy a termelők kudarcra valószínűleg tanácskozási utón a két fél a sajtónyilatkozatokban nemigen csomagolja sztanioiba véleményét. „A japánok azt kockáztatják, hogy protekcionista láncreakcióval találják magukat szemben” — fenyegetőzött Umberto Agnelli. Érdekes módon Japán partnere a maga részéről ugyanúgy érvelt: az EKG esetleges korlátozása a szabadkereskedelem világméretű összeomlását jelentené, és a példa hamarosan más iparágakra is áttérne. Valószínűleg ez a perspektíva készítette a magántöke legjelentősebb nemzetközi szervezetét, a Nemzetközi Kereskedelmi Kamarát arra, hogy nyilatkozatában élesen elítélje a Nyugat-Európába irányuló japán autóexport korlátozását.

A dilemma láthatóan az, hogy amíg magas politikai szinten a fejlett tőkés országok ismét megérősített elvekben „szabadkereskedelmi” politikájukat, addig konkrét esetekben a kormányok nehezen tudnak kitérni a korlátozásokat követelő helyi érdekcsoportok elől. A világgazdaságot növekvő mértékben befolyásolja, hogy emelkedett az „érzékeny” iparágak száma. A mezőgazdaság

mellett ma a legtöbb fővárosban kiemelt figyelmet fordítanak az autóipar, a textilipar, a hajógyártás és a szórakoztató elektronika külkereskedelmére.

Az acélipar is állandóan napirenden van, jelenleg az EKG és az USA között ez a legélesebb kereskedelempolitikai probléma. A vitát a republikánusok már örökölték, a hazai ipar védelmére szolgáló rendszert 1980 szeptemberében még Carter elnök vezette be. A western-történelmi országban a módszer a „ravaszár” elnevezést kapta: ha az import a meghatározott szintnél olcsóbb, úgy — „meghúzzák a ravaszt”, a terméket kiegyenlítő vám sújtja. A célpont pedig az EKG acélipara, amelyet — ezt nehéz is lenne tagadni — az érintett kormányok többféle formában támogatnak. Az exportőrök számára így — bármilyen különösen hangzik is — a „ravaszár” bizonyos előnyökkel jár: az amerikai kormány a közös piaci szubvenciók meglétét nem vizsgálja akkor, ha az import bizonyos árszint felett van.

Napjainkban azonban éppen az árszint a probléma, a nyugat-európai ipar szerint túlságosan magas. Elvileg persze egy EKG-exportőrnek nem kell minden egyes ügyleténél a „ravaszár” mechanizmusának alávetnie magát. A kanadai acélgyártók — kérelemre — olyan igazolást kaptak az USA kereskedelmi minisztériumától, hogy exportjuk árszintje „megfelelő”, így nyugodtan dolgozhatnak. Hasonló kedvezményt kívánt a közelmúltban többek között a Thyssen is. Döntés még nincs, a nyugat-európai cégeknek azonban részleg- és termékmélységben meg kell adniuk önköltségi adataikat. (E vizsgálat célja éppen az esetleges támogatások felfedése. Ha ugyanis a költség magasabb az eladási árnál, úgy az ügyletet nyereségesse nyilvánvalóan csak valami külföldi juttatás teheti.)

Érdekes hangsúlyozni, hogy ez a szigorú eljárás szövetségi rendszeren belül alkalmazták úgy, hogy a kormányok a kereskedelmi vitákból adódó esetleges külpolitikai terheket is láthatóan vállalni kénytelenek.

Tanulmányozni kell a kereskedelempolitika fejleményeit a fejlesztési döntések meghozatala előtt is. Aligha célszerű olyan cikk exportorientált termelésébe belekezdeni, ahol a világgazdaság már más exportőrök tevékenységét adminisztratív módon korlátozzák. A mai exportőrök tehát piaci stratégiájuk kialakításakor nem csupán a kereslet várható alakulását kell felmérni. Azt is mérlegelni kell: elérheti-e majd végülét.

Gonda György — Szentgáli Péter

A vásár haszna

Hogy a recesszió megszűnjön — Kétkelés és valóság

Van-e értelme olyankor kiállítani, magas költségbe verni a céget, amikor úgyis rosszul áll a szénája? Nem lenne-e érdemes inceszes gazdasági időkben inkább szerényebb, csendesebb vásárokat rendezni? Esetleg jobban szakosítani, kisebb, ám specializáltabb körre szűkíteni a résztvevők és potenciális érdeklődők listáját. Ezek a kérdések — a pillanatnyi gazdasági helyzetnek megfelelően — hol halkabban, hol hangosabban, de rendszeresen felszínre kerülnek. S a választ végül is mindig a gyakorlat adja meg. Így volt ez az idei tavaszi BNV esetében is.

A beruházási javak szakvására előtt különösen indokoltak voltak a kétségek. Nemcsak Magyarországon, de világszerte csökkent a beruházási tempó, megnehezült a beruházásokhoz kapcsolódó termékek értékesítése. Úgy tűnt — legalábbis a pesszimistább érvek alapján —, ha ideiglenesen is, de csökken a vásár iránti érdeklődés. Nem így történt. A gyakorlati szakemberek részvételükkel ismét rácafoltak az elméleti okoskodásra.

Egyik beszélgető partnerem „szakállas” tanmesét idéz. Az inas beszél a mesterhez: *baj van, uram — kiáltja —, minden áru a nyakunkon maradt, fizetéképtelenek lettünk.* A mester így felelt: *akkor itt az ideje, hogy a kirakatban százaz égőt kétszázra cseréljük.* Körülbelül ez a felfogás érzékelhető sok kiállítóknál is. A nehezebb idő passzív rezisztenciában is eltölthető, ám a kibontakozás meggyorsításáért tenni is kell valamit. Például kiállítani, többet reklámozni, szakmai előadásokat tartani és még sorolhatnánk tovább.

Kicsik bemutatja

A Trakis Szövetkezet elnöke, Borsos Jenő pedig így érvelt: — Egy valamirevaló vállalat nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy a jelentősebb nemzetközi vásárokat — főleg ha azt otthon rendezik — kihagyja, hiszen ez a legolcsóbb módja a partnerekkel való találkozásnak. Ha van mit mutatni, nem szabad eltitkolni. Mi is végigjártuk a standokat, ide is sokan eljöttek. Régi ismerősök és ismeretlenekkel egyaránt. Mostani bemutatónkkal széles körű érdeklődésre számíthatunk, hiszen nemcsak a vállalatok, hanem a magánszemélyek is használhatják kis teljesítményű ivhegesztő gépeinket. Ezzel gyakorlatilag olyan terméket kezdünk el gyártani — és nem is drágán — amelyből jelenleg hiány van. Egy-egy ilyen berendezés húszezer forintnál olcsóbban megvehető tőlünk, s szinte garantáltan rövid idő alatt megterül. Elvünk: minél többet eladni, de azt olcsón. Így mi is jól járunk, s a vevő se fizet rá. És még valami: a kiállításon látható technológiai újdonságok egyben gazdasági eredmények is. Enélkül az egésznek nem lenne értelme.

A hatszáz emberrel dolgozó szövetkezet tavalyi eredményei igazolják az elnök szavait. A több mint 350 millió forintos forgalom 45 milliós nyereséggel párosult. A gépek fele külföldre került, a szocialista országokon kívül osztrák, nyugatnémet és francia vevőkhez. A kiállított hegesztőkön kívül a szövetkezet gyárt még úgynevezett szünetmentes (biztonsági) áramforrásokat, ipari anyagvizsgáló röntgenberendezést, transzfóratókat. A szükséges kapcsolatok jó néhány éve megvanak: az osztrák Stilla céggel közösen gyártott hegesztő is ezt igazolja.

A Mirköz Szövetkezet kiállításán nincsenek igazi újdonságok. A még slágernek számító MSM típusú olajlefelőző berendezés ugyanis másfél-két éve megvan, csak éppen kevesen ismerik és még kevesebben használják. Pedig — mint ahogy a bemutatott példány is bizonyítja — remekül használható egyrészt az olajjal szennyezett víz tisztítására, másrészt az így nyert olaj újrahasznosítására. Juhász László elnök főleg az autószerű szervizeknek ajánlja, de miként Liptai Rudolf villamosmérnök elmondta, nagyobb teljesítményű berendezések gyártására is képesek

lennének — ha igény volna rá. Ugyancsak kétéves „újdonság” az LVM hőszivattyú, amely elvonja a hőt a környezetből, koncentrálna és egy körkörös rendszerben ezzel melegíti fel a vizet. Családi házak, melegággyak fűtésére kiválóan alkalmas, mégis idáig csak nyugatnémet vevők vannak. A szövetkezetnek ez végül is nem előnytelen, de azért — már csak a nagyobb széria miatt is — szeretnék itthon is eladni.

„Piackutatás céljából” — hirdeti a tábla a Telmes Ipari Szövetkezet kiállításán. Vagyis a bemutatott AS-4700-as frekvenciaszintetizáló csupán prototípus. Hogy gyártja-e majd a szövetkezet, vagy sem, az a vásár eredményétől is függ. Itt ugyanis az összes szoba jöhető vevő megfordul, lemérhető az érdeklődés. A Telexdiál elnevezésű automatikus tárcsázó és hívószám-tároló berendezés ugyancsak idei újdonság. A berendezés elektronikus memóriájába egyszerre tíz telephelyre lehet betáplálni, s a машина automatikusan kapcsolja az éppen szabad számot. A háromszáz tagú szövetkezet — Szajkó Győző kereskedelmi osztályvezető-helyettes mondta el — a vezetőes híradástechnikai készülékekben belül a telefon- és átviteltechnikára szakosodott, ezenkívül gyárt még vegyes mérés-technikai készülékeket, digitális kapacitásmérőt is. Bár van saját fejlesztő gárdájuk, főleg kutatóintézetektől, egyetemektől veszik át az új technológiát. Legnagyobb vevőjük a posta — az itthoni mellett az NDK-beli is — és a MAV; új termékeiket is főleg nekik kínálják.

A nagyvállalat inditéka

A kisvállalatoknál érthető, hogy valóban minden alkalmat igyekeznek megragadni a piaci jelenlétre, hiszen kevesebb lehetőségük van külföldi kiállításra, mint a nagyoknak. De vajon hogyan gondolkodnak a nagyvállalatok?

A C pavilonban valóságos szinkompozíció fogadja a látogatót. A csarnok egyik végében halványzöldre festett NC- és CNC-szerszámgépek, a Szerszám-gépipari Művek termékei fogadják az érdeklődőt. Vele szemben piros és vajszerű kivitelben a Csepel Művek szerszámgép-kiállítás helyet, jobbra pedig már a kék tónus uralkodik, a Diósgyőri Gépgyár (DIGÉP) számjegyvezérléses lemezajlító gépe és több NC-berendezés látható. A DIGÉP a C pavilonon kívül szabad területen is kiállít, a szivattyúk ott tekinthetők meg. Karl László propagandaosztály-vezető bevalotta, hogy a szivattyúknál bizony értékesítési gondjaik vannak. A lanyha kereslet miatt csak jóval erőteljesebb piaci munkával tudják a korábbi eredményeket hozni. Ennek egyik állomása lehet a beruházási javak szakvására, ahol egyszerűen több partnerrel is tárgyalhatnak. S mivel terveik között licencvásárlás is szerepel, külföldi cégek szintjén gyakran keresik fel őket. Vásárlási jelenlétük későbbi üzletkötések alapjait is megteremtheti.

A közönségnek is

A szakmai napokon, 14 óráig csupán a szakemberek, a meghívott vendégek juthatnak be a vásárra. Az ember azt gondolná, beruházási javaknál nem is fontosak különösebben az egyéni látogatók, hiszen ők biztosan nem vesznek nagy berendezéseket, vagy éppen szerszámgépeket. Az

építőipari kiállítás szervezői — úgy tűnik — másként vélekednek. A 18-as pavilonban például állandó építészeti szaktanácsadás várja az arra rászorulókat — nemcsak a BNV idején! S ugyanitt még egy meglepetés: nyugati lakáskultúrák fűrdőszobáit idézi a Budapesti, a Romhányi és az Alföldi Porcelángyár bemutatója. Mert tény: a hazai boltokból ma még nemigen lehet úgy összeválogatni a fűrdőszoba-berendezést, hogy az színben, stílusban olyan harmonikus legyen, mint a bemutatón látható minták. A vadrózsa, kapor, hajó, fű, nád, virág, bolyha fantáziánévű csempék ötletes elrendezésére is példát mutat a kiállítás.

Ugyancsak sok látogatót vonzott az agárdi Agrokomplex bemutatója, noha „csupán” egy hétvégi házat kínált. Az élénk érdeklődést minden bizonnyal az „eladó” tábla okozta, no és az, hogy a helyszínen tervrajzot is lehetett szerezni. A 34 négyzetméter alapterületű és 28 négyzetméteres, beépíthető tetőterű házikót a cég kompletten 300 ezer forintért kínálja. Ha a vevő a belső burkolásra és a konyha, valamint a fűrdőszoba-berendezésre nem tart igényt, 50 ezer forinttal olcsóbban megúszhatja. Az állandó jövés-menés, sorbanállás azt bizonyította: van ketteje az ilyesfajta szolgáltatásnak.

Akárhogy nézzük is tehát, még a mai nehéz gazdasági helyzetben is van érdeklődés a vásárokat iránt. Sőt, főleg ilyenkor van — bizonyították a megkérdezett szakemberek. Más kérdés, hogy a vásárokat — köztük a Budapesti Nemzetközi Vásárt — még lehet tökéletesíteni, a szolgáltatásokat javítani. Pillanatnyilag tehát legfeljebb a vásárgyártó lehet beszélő.

Kocsi Ilona

Bár közönségnap volt a BNV-n, néhány kiállító sajtótájékoztatót tartott. A Csepel Művek vezetői elmondták: előrehaladott tárgyalásokat folytatnak az NSZK-beli Demag-céggel, amely szerszámgépeket, megmunkáló központot kíván vásárolni a magyar iparvállalatól.

Egy másik NSZK-beli vállalat már meg is állapodtak különféle szerszámgépek cseréjében 350 ezer márká értékben. Azt is elmondták, hogy a BNV-n nagy sikere volt az osztrák Heid-cég kooperációjával készülő esztergáknak, amelyek sorozatgyártása most indult meg. Rövidesen újabb korszerű szerszámgép licenctét vásárolják meg, így gyártmányválasztékuk egyidejűleg több típusal is gazdagodik az új öt éves tervidőszakban. A Csepel Művek vas- és acélöntődéje olyan, úgynevezett gömbgrafitos hajtóműház-öntvényt állított ki, amelyet sok évi kísérletezés után készítettek el és mind ez ideig a magyar ipar csak importból tudta beszerezni ezeket a speciális öntvényeket a mezőgazdasági gépek, szerszámgépek gyártásánál alkalmazni. Az idén 14 ezer tonnát készítenek belőle, ami jórészt már fedezi a hazai igényeket.

Sajtótájékoztatót tartott a Videoton is, ahol elmondták, hogy a vásáron elektronikus áruházi pénztárgépeket és ugyancsak elektronikus képfeldolgozó rendszert mutatnak be. Kiállították a számítógépekhez szükséges úgynevezett periféria-egységeket is. A Videoton, mint a legnagyobb hazai számítógépgyártó vállalat, az elmúlt tíz évben ezer komplett számítógéprendszert helyezett üzembe itthon és külföldön. A számítástechnikai központi fejlesztési program eredményeként a belföldi termelés közel 30 százalékkal, a szocialista kivétel 39 százalékkal nőtt 1976-hoz képest. Vasárnap a várható nagy közönségforgalomra tekintettel a szokottnál is több autóbust indítanak a vásár körül, és a vendéglátó helyeken is alaposan felkészültek.

A KOPINT jelenti

Csönd a fémpiacon

A hét jelentésel szerint továbbra is stagnál a kereslet a fémek piacán. Különösen jellemző ez a nemfémekre. A platina jegyzése ugyan esett két-három százalékkal, de az arany és az ezüst ára nem változott. Egy-két százalékponttal emelkedett a rézkatód, az ólom, illetve súlylyedt a horgany, a nikkel, a bizmut, a palládium és a malaysiai ón ára. Kivétel képez a kobalt ötszázalékos áresése. A higan jelenleg négyhátszáz-négyhátszázharminc dollár körül van palackonként.

A gabonatözsdeken valamivel magasabb százalékpontos változások észlelhetők. Eseti a chicagói tözsde a zab, a winnipegini pedig a rozs ára három, illetve négy százalékkal. A búza-, a kukorica-, a lenmag- és a londoni árpajegyzés csak egy-két százalékkal magasabb. Jobban emelkedtek

a növényolaj-árak: így a szója-, a gyapotmag-, a kókusz-, a pálmá-, a pálmamag-, napraforgómag- és a repecolaj ára általában kettő-hat százalékkal. Ismét magasabb áron (három-nyolc százalékkal) kelték el a kukoricszvények, ellenben öt-hat százalékkal alacsonyabban jegyzik a kávérszvényeket mindkét nagy tözsdén (New York, London).

DEVIZÁK 1981. május 21.	
1 USA-DOLLÁR az egyes országok pénznemében	
Bécs	16,204 — 16,304
Brüsszel	37,34 — 37,39
Párizs	5,3775 — 5,3885
Frankfurt	2,3200 — 2,3220
Milánó	1147,75 — 1148,75
Amszterdam	2,5765 — 2,5790
Tokió	222,45
1 ANGOL FONT értéke USA-dollárban	
London	2,0705 — 2,0720
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia	
Zürich	474,00 — 477,00
London	475,00

Az emberi méltóság őrzése

Budapesti beszélgetés Irina Raksával

Irina Raksa írásművészetének van egy figyelemre méltó s napjainkban különösen megbecsülendő sajátossága — szinte minden sorában együtt lélegzik korával, pontosan érzi, s képes érzékelni jelenünk gondjait. Regényei és kisregényei érzékenyen igazolják vissza a szovjet valóság változásait. Úgy időszzerű, hogy sohasem vezércikkyszerűen aktuális. Ezért érdekes mindig amit ír, ezért olvastatják annyira magukat írásai.

Irina Raksának egy ideig még aligha lesz szüksége anyaggyűjtésre; eddigi élete, pályája bőbeszédű alappal szolgál írói kiteljesüléséhez. Moszkvában született, s az *Altáj vidékén, a Katusya partján nőtt fel*, azon a tájon, ahonnan napjaink orosz prózájának egyik korán távozott kiemelkedő alakja, Suksin is indult. Édesapja mint szovhoz igazgató került ide; szigorú, puritán nevelésben részesítette lányát, aki végigpróbálta a mezőgazdasági munka minden változását: két évig traktort, sőt kombájnt is vezetett. Közben a család visszaköltözött Moszkvába, Irina mezőgazdasági akadémiára járt, már első kötetes prózaíróként azonban mégis inkább a Filmművészeti Főiskola forgatókönyvíró-szakát végezte el. Első novelláskötete, a *Várjakok, útutazom*, 1964-ben, 24 esztendő korában jelent meg, s nem sokkal később egyszerre három forgatókönyvet is írt. Mindháromból sikerült film készült. Magyarországon, a *Szovjet Irodalom* című folyóiratban megjelent kisregényét, *Az egész kerek világot*, otthon a rendkívül népszerű, 3 milliós példányszámú *Regényvilág* is közölte, s műveivel időközben megismerkedtek más országok olvasói is.

E pályakezdés alapján joggal gondolhatnánk, hogy Irina Raksa ösztönös alkotó, akit változatos élményvilága, s nem utolsósorban szenvedélyesen érdeklődő természete tett íróvá. Életpályájáról és művészi elveiről szóló vallomásaiban azonban alaposan rácsafolnak erre:

— Azt hiszem, egy író valójában mindig ugyanazt a képet festi, ugyanazt a művet írja, csak éppen kaleidoszkopszerűen, állandóan más és más szemzőgömből, megvilágításban. Csak hiteles életrajzi élményből tudok elindulni, mégsem állítanám, hogy önéletrajzom kiolvasható lenne könyveimből. Számomra nem elsősorban a közvetlen cselekmény a fontos, inkább a mögötte, benne rejlő tartalmak, gondolatok és hangulatok, a szöveg mögötti tartalom. A jellemek, a különböző nézetek összecsapása legalább annyi feszültséget vihet a műbe, mint a külső történet. Mindig előttem a gorkijji figyelmeztetés, „akárhogy írhat, csak unalmas-

nak lenni nincs jogod”. Kell hát valami jó értelemben vett szellemi vagy érzelmi izgalom, hogy az olvasó kényszerítve érezze magát, s végigolvassa a könyvet.

— Tehát az olvasói gondolat- és érzelmevilág pontos ismeretében, precíz mérlegeléssel bontja ki történetét?

— Írás közben kizárólag az önkifejezés vágya vezérel, Borisz

Irina Raksa
(Vincze Lajos rajza)

Paszternak mondta egykor: „az alkotás célja az önkifejezés, s nem a láрма, a hűhó önmagunk körül”. Ha az üres papírlaphoz ülök, megszűnik számomra a világ, élményeit saját magamon átszűrve érzékelem. Hőseimben is valahol önmagam próbálom megírni. *Az egész kerek világ* megértő, a jót, az igazat igenlő őreember hőseiben, Szergunyában, éppen úgy, mint a *Messze van-e még Csukcsföld?* című könyvem figurájában, az életben helyet kereső újságrónőben. Talán ezért volt rokonszenves számomra a *némreg elhunyt Jurij Trifonov példája, aki minden hőseiben önmagát, önnön erkölcsi hitvallását testesítette meg*. Eszményem az ilyen író, aki érzékeny a valóság iránt, önpusztító saját sorsában. Ilyen volt Vaszilij Suksin, aki mindössze 43 évig volt közöttünk, de vagy 80 esztendőre való tapasztalatot szerzett és élt át. A valósággal elszántan bírokra kelő író esetében a leált esztendők — miként a háborúban — triplán számítanak.

— Irina Raksa érzékeli saját alkotói lehetőségeit is, saját munkássága megítélésében éppen olyan könyörtelenül őszinte, mint napjaink bemutatásában?

— Immár tizenöt esztendeje foglalkoztat egy nem éppen könnyű feladat terve; önéletrajzi regényt szeretnék írni. De még nem állt össze művé. Talán azért,

mert úgy érzem, időközben emberként, írónként egyaránt változtam, és most érzem csak, mennyi üres és naív részt vettem belőle papírra. Egyes, a 60-as években írt műveimre most úgy tekintek vissza, mint egy rözsaszin, alaposan kinőtt rövidnadrágra. Gyakran magam is mulatok éretlenségükön. Igaz, kell hozzá bizonyos bátorság, hogy számot tudjunk vetni, s ha kell, le tudjunk mondani régebbi dolgainkról. Egy író számára az önmagával szembeni kegyetlen szigor az egyetlen járható út. A végső formába öntés legalább olyan vívódások eredménye, mint az első, még kiforratlan, valósággal önmagától diktálódó szöveg-változat. Tolsztoj a szóbeszéd szerint hétszer írta át az *Anna Kareninát*. Ott kezdődik az író, ha szükség esetén képes kellő távolságról szemlélni művét. Nem vonz a manapság oly divatos impresszionista próza, a szívesen követelt, de felvizezett dosztojevszkiji egzaltáltság, a felületesszonglorkódás a formával; eszményem az *Ajtmatov, Bondarev, Baklanov* képviselte célrator, gondolati próza.

— Irina Raksa nemzedéke egy már megváltozott valóságba született bele, ajándékként kapta kézhez azt, amiért egyik-másik hőse keményen megszenvedett. Talán ez is az oka lehet, hogy az ő erkölcsi szigorukkal és igényességükkel szemléli napjaink valóságát.

— Gyakran visszapillantok a múltba, a húszas évek forradalmi s szibériai eseményeire, a háborúra. Írásaiban az ötvenes évekre csak szilánkaiban emlékszem. Születésünk időpontja egyfajta megváltoztathatatlan adottságunk, mércénk. A tisztesség, erkölcs, szerelem kérdései mindig, minden korban örök érvényűek. Az életért, a jóért folytatott harc következetessége időtől és helytől nem függ. Azokat az értékeket kell felkutatnunk, melyek a századok során sem veszítik el érvényességükből. Úgy érzem, napjaink szovjet valóságáról irodalmunk egyelőre nem rajzol teljes képet. Különösen foglalkoztat az erkölcsi bátorság problémája. S jóllehet, optimistának vallom magam, tudom, hogy a felhőtlen és gondtalan optimizmus sohasem hozott létre igazi értékeket. *Suksin írásművészetét tanított meg rá, nincs semmi drágább, mint az emberi méltóság őrzése*. Mert bármennyire égetők a gazdasági gondok, az író, az irodalom számára a morális, etikai kérdések az elsődlegesek. S e téren minden a tehetségtől függ, ha az alkotó művésziileg meggyőzően s erkölcsi felelősséggel közelít napjaink valóságához, a legsúlyosabb gondok, gyarlóságok kimondása is joga, mi több, kötelessége.

Földeák Iván

Operabemutatók Szegeden

Medea — Gianni Schicchi

ÉRDEKES ÉS PROBLEMATIKUS modern Medea-operát mutatott be a Szegedi Nemzeti Színház. A mű által felvetett probléma egyben rávilágíthat a műfaj mai alapkérdésére is.

De előbb pár szót a szerzőről: Kovách Andor a budapesti Zeneakadémián tanult, mestere Kodály volt. Karmesterként Clemens Krauss növendéke. 1945-ben került külföldre, élt az NSZK-ban, Brazíliában, Belgiumban; jelenleg Bostonban tanít. Kezdetben főleg karmesterként tevékenykedett, mintegy másfél évtizede a zeneszerzés áll munkássága gerincében. Most előadásra került operájának Saarbrückenben volt az ősbemutatója, 1967-ben.

Az egyfelvonásos opera a Medea-mitosznak Jean Anouilh megfogalmazta drámaverzóját követi. Tudjuk, a Medea-mitosz igen sok drámaíró és zeneszerzőt ihletett meg, Medea egyike a színpad állandóan vissza-visszatérő archetipikus figuráinak. Anouilh művét kétféleképpen is értelmezhetjük. Pszichológiai drámaként, amely arról szól, hogyan válik az eltaszított szerető nő gyilkossá, vérengző fenevadá, hogyan lesz a szerelemből minden legyőző bosszúvágy — és felfoghatjuk társadalomfilozófiai műként, melynek tárgya: a rendkívüli események a társadalom kiveti magából.

AKARMELYIK KONCEPCIÓT látja meg egy zeneszerző a mítoszban és az Anouilh-dramában, feladatának magyát kell, hogy kepezze: különbséget kell tenni a Medea és Jason alakjában megtestesülő, szemben álló erkölcsi karakterizálásában. És itt érünk a modern opera problematikájának mélyére. Vannak zeneszerzők, akik a fenti feladatot meg tudták oldani. (Két példára: A kékszakállú herceg várában Bartók teljesen eltérő muzsikát ad Juditnak és a Hercegnak; a *Mózes és Aronban* Schönberg már azzal is megkülönbözteti a két ellentétes világlátást megtestesítő címszereplőt, hogy az egyik csak énekel, a másik csak beszél.) S ennek a zenei karaktertelésnek valamilyen módon észlelhetőnek is kell lennie; nem elég a konstrukciós módszerek különbözősége egy adott zeneszerzői nyelvezeten belül. Az opera műfaja — legalábbis ideális esetben — demokratikus műfaj; bizonyos fajta, mindenki által megközelíthető értelmezhetőséget követel meg.

És ez Kovách operájának alapvető problémája. A mű tulajdonképpen egyetlen kettős. Medea és Jason nagy összecsapása; ami ez előtt és után van, az csak a cselekmény indokolta keret. És ebben a nagy duettben pedig nem érezzük a két figura zenéjének különbségét. Mindketten egyfajta dramatikus recitativó-nyelvezetet használnak, ami időnként — ritkán — ariózussá szélesedik. A zenekar mondani-valója rendszerint éppúgy „különsínen” halad, mint ahogy külön, saját törvényeit követi a szöveg és az énekszólam. Ez utóbbi

jelenség persze, nem új a 20. század zenéjének történetében...

RENDKIVÜL NEHEZ énekesi feladatot jelent mindkét főszerep: Medea szólama majdhogynem felér technikai és drámai nehézség szempontjából Strauss *Elektrójával*, vagy *Saloméjával*, Jason szerepe is csak annyival könnyebb, hogy időtartamban rövidebb. Eppen ezért válik dicséretére a két énekesnek a helytállása. Különösen vonatkozik ez a Medeaát alakító Terebessy Éva-ra, aki koloratúrszoprán letére birkozott meg sikerrel a nehéz drámai szoprán szereppel. *Szabady József* is igazi drámai hőstör alakot formált Jasonból. Mindketten jó színészi produkcióval húzták alá kitűnő hangji teljesítményüket. Közös hibájukról tulajdonképpen nem ok, hanem a műnek és az előadási helyszínnek, a szegediek moziból átalakított ideiglenes színházának inadekvátsága tehet. Az erőteljes hangszereles ebben a rossz akusztikájú teremben óhatatlanul elnyomja az énekszólamot, ennek következtében elsikkad a szöveg, márpedig Anouilh darabjában természetszerűen ez a legfontosabb. Így *Huszár Klára* fordítását nem értékelhetjük.

Erre a tényre fel kellett volna figyelnie a vezénylő Cser Miklósnak. A feladatot egyébként igen jól ellátó karmesternek a lehetőségekhez képest vissza kellett volna fognia a zenekari dinamikát. A kisebb szerepeket *Lenquell Ildikó*, *Kenesey Gábor* és *Bárdi Sándor* énekelte; *Horváth Zoltán* igen mértéktartó, szinte antikizálóan egyszerű rendezése — *Csikós Attila* ugyancsak monumentálisan egyszerű színpadképében — nagyban emelte a darab hatását.

A TRAGÉDIÁT BŐVÉRŰ komédia követte: Puccini *Gianni Schicchi*jének pompás felújítása. Nyolc évvel ezelőtt játszották a darabot Szegeden; az akkori Horváth-féle rendezés került most is színre és most is ugyanolyan elrendelhetetlen hatású, magávalragadó, mint volt. Pompásnál pompásabb karakteralakok állnak a színpadon. Élükön persze *Gregor József* jár, aki az öreg Simon szenilis alakját szinte egy klinikai körkép precizitásával, ám ennek ellenére hallatlanul humorosan állítja élénk. A címszerepben *Gyimesi Kálmán* — az általános gyakorlattal szemben — egyfajta hűvös, szinte modern rezonőrfigurát alakít. *Vámosy Éva* úde fiatalosága (*Lauretta*), *Réti Csaba* jó magas regisztere (*Rinuccio*) éppúgy értéke az előadásnak, mint az összes többi szereplő muzikális és jó éneke. Jól komédiázó játéka. Az általam látott előadásban *Barlay Zsuzsa* ugrott be vendégként. Zita anyó szerepében, és *Várady Zoltán* vezényelt, megbízhatóan és pontosan.

A *Szegedi Szimfonikus Zenekar* mindkét műben újabb tanúbizonyságát adta annak a gyors-irami fejlődésnek, amit azóta tapasztalhatunk, hogy *Pál Tamás* került az együttes élére.

Várnai Péter

Falusi könyvtár — gerendákkal

A ház már nem sokáig bírja. Sárból, törekből vert falait — ha így megy tovább — minden bizonytalansággal túléli a várakozás. Hosszú tornáca megroggyant, tetéről potyognak a cserepek, lépcsői között kövér a paraj. Jószerével kerítetlen udvarán néhány rakás téglá, cserép, söder. Ha jókora akác gerendáknak nem vehetné kétségbe esztendő hátát, bizony már rég lerokkadt volna.

A sárbogárdi járás művelődési felügyelőjének véleménye szerint *Mezőszilas* községben rövidesen — lehet néhány nap múlva — be kell zárni a falu könyvtárát, melyet a hetvenes évek elején *Németh László* és a helybeli tévész közösen vásárolt meg a falunak.

— Gyermekkorának nagy részét Mezőszilason töltötte *Németh László* — mondja a felügyelő. — Mikor nagybátyja egykori házáat, melyben annak idején maga is oly sokszor megfordult, és

melynek szobáiról, környékéről oly sok művész tesz említést, felavatták, hát bizony örült a falu. A téesz rendbe tette és akkor még vállalta a fenntartását is. Ebben az épületben kapott helyet a községi könyvtár.

Az idő múlásával és a téesz élen történt vezetőváltással azonban változott meg valami; az „ajándék”-könyvtár helyzete. Rövidebb huzavona után fenntartását végül a helyi tanács volt kénytelen átvállalni.

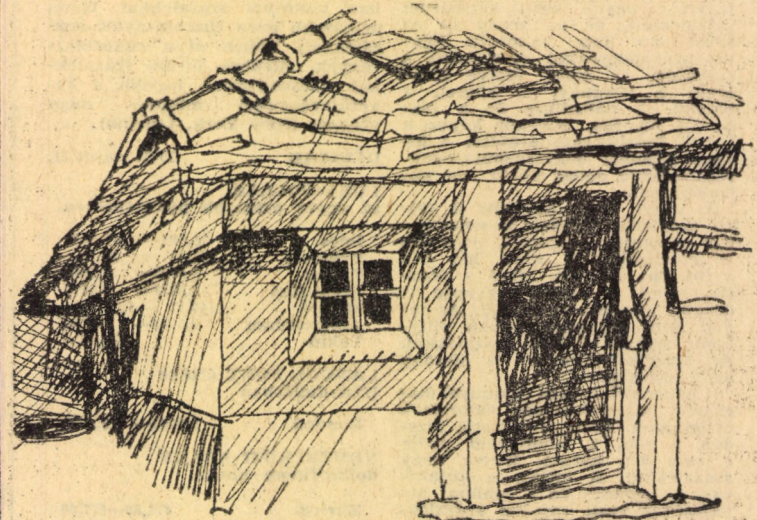
— Mire az épület körüli dolgok tisztázódtak — mondja a szilasi tanácsstítkár —, addigra sajnos tönkre is ment. A megyéhez fordultunk segítségért. Háromszáz-ezer forint támogatást kaptunk a helyreállításához. A helyi téesz építérszilege alighogy elkezdte a szigetelési munkákat, az épület falai megsüllyedtek, váltak szét, mint a papírlapok. Az átépítést abba kellett hagyni.

Sok hazai és külföldi látogató kereste és keresi ma is a falu „büszkeségét”, de az emberek, ha csak tehetik, nem mondják meg, hol találják. Szegénylik.

— Már tavaly februárban kiderült, hogy az épületet nem érdemes rendbehozni. A téesszel közösen összeállítottunk egy tervet, és azt ismét megküldtük a megyének. Ennyi történt.

Tavaly óta hiába várják a választ a mezőszilasiak. Az épület — habár szerintem életveszélyes — továbbra is üzemel, mert a falu könyvtárát nincsen hová elköltöztetni. Dönteni kellene, mielőtt a falak dőlnek. Igaz, egyelőre még állnak a külső akácgerendák és a belső könyvekkel teli polcok szorítása közt, de féltő, hogy a várakozással szemben rövid időn belül alulmaradnak. Az épület át- vagy újraépítéséről — „előéletét” is figyelembe véve — határozni kell.

(franka)

Gábor József grafikája